

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İŞLETME EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
BANKACILIK EĞİTİMİ BİLİM DALI

BASEL II ÇERÇEVESİNDE STANDART YÖNTEM AÇISINDAN
DERECELENDİRME SİSTEMİ VE BİR UYGULAMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Asiye KÖMÜRCÜ

Danışman
Doç. Dr. Beyhan MARŞAP

ANKARA-2007

JURİ ÜYELERİ İMZA SAYFASI

048117111 nolu Asiye Kömürcü'nün Basel II Çerçevesinde Standart Yöntem Açısından Derecelendirme Sistemi Ve Bir Uygulama başlıklı tezi 06 Haziran 2007 tarihinde, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Enstitüsü İşletme Eğitimi Ana Bilim Dalı Bankacılık Eğitimi Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

<u>Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Beyhan MARŞAP	
Üye: Prof. Dr. Rauf ARIKAN	
Üye: Doç. Dr. Yıldız AKBULUT	
Üye:	
Üye:	

ÖZET

BASEL II KRİTERLERİ DERECELENDİRME SİSTEMİNİN KREDİLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Kömürcü, Asiye

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
İşletme Eğitimi Ana Bilim Dalı, Bankacılık Eğitimi
Tez Danışmanı, Doç. Dr. Beyhan Marşap.

Araştırmada, Basel kriterlerinde bulunan derecelendirme sistemi üzerinde durulmuş ve bunun kredilere olası etkileri değerlendirilmiştir.

Basel II kriterleri bankaların yapısını kuvvetlendirmek ve risklerini azaltmak amaçlı olarak, bankaların yapması gerekenleri içeren bir sistem sunmaktadır. Bankalar olası risklerini tespit edip, buna göre sermaye yeterliliklerini hesaplamaktadırlar. Birinci bölümde bu sistem ve Basel II'nin Basel I'den farkları üzerinde durulmuştur.

Basel II'de standart yöntem benimsendiği takdirde kredi derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirme yapılması gündeme gelecektir. Bu sebeple kredi derecelendirme kuruluşlarının dünyadaki durumu, genel olarak kullandıkları sistem II. Bölümde incelenmiştir.

III. bölümde bir şirket seçilerek, Sermaye Piyasası Kuruluşunun internet sitesinde yayınlanan bilanço ve diğer mali tablolardan, şirketle ilgili internetteki diğer kaynaklardan faydalanılarak bir şirket derecelendirmesi yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Bankacılık, Kredi Riski, Derecelendirme, Sermaye Yeterliliği, Basel Kriterleri.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF RATING SYSTEM OF BASEL II CRITERIA ON CREDITS

Kömürcü, Asiye

Master Thesis, Educational Sciences Institute,
Business Education Main Science Branch, Banking Education
Thesis Mentor, Assistant Doç. Dr. Beyhan Marşap

In the research, the rating system in Basel Criteria has been addressed and the possible effects of it on credits have been assessed.

Basel II criteria provide a system including the requirements that the banks perform with a view to strengthen the structure of the banks and reduce the risks. The banks determine the possible risks they face and calculate their capital adequacies accordingly. In the first part, this system and the differences of Basel II from Basel I have been discussed.

On condition that the standard method is adopted in Basel II, the activity of rating will be considered by the credit rating institutions. For this reason, the status of the credit rating institutions in all over the world and the system they generally use have been discussed in the II. Part.

In section III, a company was chosen from the balance sheets and financial tables which were published in the internet web site of Capital Markets Board; and by taking advantage of the other sources about the company in the internet, a company rating was conducted.

Key words: Banking, Credit Risk, Rating, Capital Adequacy, Basel Criteria.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

BASEL KRİTERLERİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

1. BASEL KRİTERLERİNİN OLUŞMA SÜRECİ.....	3
2. BASEL I'IN TEMEL YAPISI.....	5
3. BASEL II'NİN TEMEL YAPISI.....	8
3.1. Birinci Yapısal Blok (Sermaye Gereksinimi).....	11
3.1.1. Kredi Riski.....	12
3.1.2. Piyasa Riski.....	20
3.1.3. Operasyonel Risk.....	21
3.2. İkinci Yapısal Blok (Denetim Otoritesi).....	24
3.3. Üçüncü Yapısal Blok (Piyasa Disiplini).....	27
3.4. Basel I ve Basel II Arasındaki Farklılıklar.....	27
4. TÜRKİYE'DE BASEL UYGULAMALARI.....	30

II. BÖLÜM

KREDİ RİSKİ AÇISINDAN DERECELENDİRME SİSTEMİ

1. DERECELENDİRME SİSTEMİNİN GENEL YAPISI.....	32
1.1. Derecelendirme Ve Yararları.....	36
1.2. Derecelendirme Çeşitleri Ve Derecelendirme Süreci.....	40
1.2.1. Derecelendirme Çeşitleri.....	40

1.2.1.1.Vadesine Göre Derecelendirme.....	40
1.2.1.2.Türlerine Göre Derecelendirme.....	41
1.2.1.3.Bankacılık Sektörü Açısından Derecelendirme.....	41
1.2.2. Derecelendirme Süreci.....	41
2. DERECELENDİRMEDE KULLANILAN KRİTERLER VE SEMBOLLER.....	43
2.1. Derecelendirmede Kullanılan Kriterler.....	43
2.1.1. Ülke Riski.....	44
2.1.2. Endüstri Riski.....	46
2.1.3. Firma Riski.....	47
2.2. Derecelendirme Kullanılan Semboller.....	47
3. DERECELENDİRME ŞİRKETLERİ VE SİSTEMLER İLİŞKİN SORUNLAR. 50	
3.1. Derecelendirme Şirketlerinin Bazı Ülkelerdeki Durumu Ve Dünya Genelindeki Yeri.....	52
3.1.1. Bazı Önemli Derecelendirme Kuruluşları.....	56
3.1.1.1.Standart & Poor's.....	57
3.1.1.2.Moddy's Company.....	58
3.1.1.3.Fitch Rating.....	58
3.1.1.4.Japan Credit Rating.....	59
3.2. Derecelendirme Sistemine Ait Sorunlar.....	60
4. TÜRKİYE'DE KREDİ RİSKİ DERECELENDİRMESİNİN GELİŞİMİ.....	62

III. BÖLÜM

KREDİ DERECELENDİRMESİ ÜZERİNE ÖRNEK UYGULAMA

1. ANALİZ YAPILAN SEKTÖRÜN İNCELENMESİ.....	69
1.1. Elektronik-Elektrik Sektörünün Dünyadaki Durumu.....	69
1.2. Elektronik-Elektrik Sektörünün Türkiye'deki Durumu.....	70
1.3. Sektör Sorunları.....	75
1.4. Bilgisayar Alt Sektörü.....	76

2. ŞİRKET DERECELENDİRMESİ ÜZERİNE ÖRNEK UYGULAMA.....	79
2.1. Konuya İlişkin Literatür Taraması.....	79
2.2. Araştırmada Kullanılan İstatistiksel Yöntem.....	80
2.2.1. Kullanılan İstatistiki Yöntem.....	80
2.2.2. Verilerin Sağlanması.....	84
2.3. Analizde Kullanılan Teknikler Ve Analiz Aşamaları.....	85
2.4. Analizde Kullanılan Veriler.....	87
2.4.1. Finansal Analiz Önemliliklerinin Hesaplanması.....	87
2.4.2. Finansal Olmayan Analiz Önemliliklerinin Hesaplanması.....	91
2.4.3. Genel Önemlilik Dereceleri Hesaplanması.....	92
2.5. Analiz Bulguları.....	93
2.5.1. Finansal Analiz.....	93
2.5.2. Finansal Olmayan Analiz.....	98
2.6. Genel Değerlendirme.....	100
SONUÇ.....	102
KAYNAKÇA.....	105
EKLER.....	113
Ek 1: Basel II'ye Geçişte Ülkelerin Yol Haritası.....	113
Ek 2: Kredi Fiyatını Belirleyen Faktörler.....	114
Ek 3: Farklı Ölçüm Yöntemlerine Göre Dikkate Alınan Teminat Türleri.....	115
Ek 4 : AB Şirketi Bilançosu.....	116
Ek 5 : AB Şirketi Gelir Tablosu.....	118
Ek 6: Basel II Yol Haritası.....	119

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
BCBS	: Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision)
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIS	: Uluslararası Ödemeler Bankası (Bank for Settlements)
BSY	: Basit Standart Yöntem
CAD	: Sermaye Yeterliliği Hakkındaki Direktif (Capital Adequacy Directive)
CE	: Avrupa Normlarına Uygunluk Belgesi. (Conformite Européenne)
DCR	: Duff & Phelps
EAD	: Temerrüt Anındaki Kullanım Miktarı (Exposure at Default)
ECA	: İhracat Kredi Kuruluşlarının (Export Credit Agencies)
ECAI	: Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları (External Credit Assessment Institutions)
EL	: Temerrüt Halinde Ortalama Kredi Kaybı (Expected Loss)
IMF	: Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund)
İDY	: İçsel Derecelendirme Yaklaşımı
JCR	: Japon Credit Agency
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
LGD	: Temerrüt Halinde Tahsilat Oranı (Loss Given Default)
NRSRO	: Ulusal Düzeyde Kabul Gören İstatistiki Derecelendirme Organizasyonu (Nationally Recognised Statistical Rating organisations)
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organization for Economic Cooperation and Development)
PD	: Temerrüde Düşme Olasılığı (Probability of Default)
SPK	: Sermaye Piyasası Kurumu
S&P	: Standart & Poor's

SYR	: Sermaye Yeterlilik Rasyosu
SY	: Standart Yöntem
QIS-TR	: Sayısal Etki Çalışması- Türkiye
THY	: Temerrüt Halinde Kayıp
UL	: Beklenen Kaybın Standart Sapması (Unexpected Loss)

TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1	: Basel II’de Yer Alan Alternatif Ölçüm Yöntemleri.....	12
Tablo 2	: Basel II’nin Hazine Borçlanmasına Muhtemel Etkileri.....	13
Tablo 3	: Basel II’de Şirketlere Verilen Krediler İçin Risk Ağırlıklandırması.....	14
Tablo 4	: Banka Kredilerinin ve Varlıkların Risk Ağırlıkları.....	14
Tablo 5	: Basit ve Kapsamlı Yöntemlere Göre Risk Azaltımı.....	19
Tablo 6	: İş Kolları İçin Belirlenen Beta Katsayıları.....	23
Tablo 7	: Basel I ve Basel II’nin Karşılaştırılması.....	28
Tablo 8	: Basel II Düzenlemesinin Getireceği Faydalar ve Maliyetler.....	29
Tablo 9	: Üç Farklı Uluslararası Derecelendirme Kuruluşunun Risk Derecelendirme Çalışmaları Kapsamında Finansal Analiz Çalışmaları.....	35
Tablo 10	: Derecelendirme Düzeyine Göre Şirketlerin Derecelendirme Notları Ve Anlamları.....	48
Tablo 11	: Bazı Derecelendirme Kuruluşları ve Kuruluş Tarihleri.....	53
Tablo 12	: Elektrik Elektronik Ürünleri İhracatımız.....	71
Tablo 13	: Ülkeler İtibariyle (İlk 10 Ülke) Elektrik Elektronik Ürünleri 2005 Yılı İhracatımız.....	72
Tablo 14	: Alt Sektörlerde Genel Olarak Bulunan Ürünler ve Alt Sektörlerin Türkiye’deki Durumu.....	73
Tablo 15	: Elektronik Sanayii’nin Alt Sektörlere Göre Üretimi.....	75
Tablo 16	: Bilgisayar Sektörünün Yıllar İtibariyle Dışalım/Dışsatım Durumu.....	78
Tablo 17	: Analitik Hiyerarşi Tercih Ölçeği.....	80
Tablo 18	: Faktörlerin Karşılaştırılması.....	81
Tablo 19	: Rassallık Göstergeleri.....	81
Tablo 20	: Faktörlerin Karşılaştırılmasında Tutarlılık.....	82
Tablo 21	: Finansal Analizde Kullanılan Alt Başlıklar.....	84
Tablo 22	: Finansal Olmayan Analizde Kullanılan Alt Başlıklar.....	84
Tablo 23	: Derecelendirme Notları ve Anlamları.....	86
Tablo 24	: Likidite Oranları Göreceli Önemleri.....	87
Tablo 25	: Likidite Oranlarının Göreceli Önemlerinin Hesaplanması.....	88
Tablo 26	: Mali Yapı Oranları Göreceli Önemleri.....	89

Tablo 27	: Faaliyet Oranları Göreceli Önemleri.....	89
Tablo 28	: Karlılık Oranları Göreceli Önemleri.....	90
Tablo 29	: Büyüme Oranları Göreceli Önemleri.....	90
Tablo 30	: Sektör Analizi Göreceli Önemleri.....	91
Tablo 31	: Firma Analizi Göreceli Önemleri.....	91
Tablo 32	: Finansal Analiz Göreceli Önemleri.....	92
Tablo 33	: Finansal Olmayan Analiz Göreceli Önemleri.....	92
Tablo 34	: Finansal ve Finansal olmayan Analizin Genel Göreceli Önemleri.....	93
Tablo 35	: Likidite Oranlarının Finansal Analizi.....	93
Tablo 36	: Likidite Oranlarının Finansal Analizinin Değerlendirilmesi.....	93
Tablo 37	: Mali Yapı Oranlarının Finansal Analizi.....	94
Tablo 38	: Mali Yapı Oranlarının Finansal Analizinin Değerlendirilmesi.....	95
Tablo 39	: Faaliyet Oranlarının Finansal Analizi.....	95
Tablo 40	: Faaliyet Oranlarının Finansal Analizinin Değerlendirilmesi.....	96
Tablo 41	: Karlılık Oranlarının Finansal Analizi.....	96
Tablo 42	: Karlılık Oranlarının Finansal Analizinin Değerlendirilmesi.....	96
Tablo 43	: Büyüme Oranlarının Analizi.....	97
Tablo 44	: Finansal Analiz Alt Başlıklarının Birleştirilmesi.....	97
Tablo 45	: Firma Analizi.....	98
Tablo 46	: Sektör Analizi.....	99
Tablo 47	: Finansal Olmayan Analiz Alt Başlıklarının Birleştirilmesi.....	99
Tablo 48	: Genel Değerlendirme.....	100

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	: Basel II'nin Temel İlkeleri.....	10
Şekil 2	: Basel II'ye Göre SYR Formülasyonu.....	11
Şekil 3	: Düzenleyici Denetim Süreci.....	25
Şekil 4	: Elektrik Elektronik Sektörünün Alt Sektörler İtibariyle 2005 Yılı Üretimi.....	77
Şekil 5	: Dünya Çapında Bilgi ve İletişim Pazarlarının Bölgesel Analizi 2005...	78

GİRİŞ

Ekonomide oluşan krizlerin büyük çoğunluğunun temelinde bankalar olduğu yönünde ortak bir düşünce vardır. Bu sebeple sağlam bir ekonominin oluşturulabilmesi için bankaların sağlam bir sisteme sahip olması gerekmektedir. Ancak yapıları gereği bankalar risk almak zorundadırlar, hatta diyebiliriz ki risk almadan faaliyetlerini yürütemezler. Çünkü en büyük görevlerinden birisi kredi vermektir ki bu işlem başlı başına bir risktir. Basel kriterleri, ekonomide bu denli önemli olan bankaların risklerini en aza indirmeleri amacıyla hazırlanmıştır. Basel I kriterlerinde görülen eksiklikler ve eleştiriler nedeniyle Basel II kriterleri oluşturulmuştur.

Basel II kriterleri ile birlikte, aslında dünya çapında oldukça tanınmış ve yer edinmiş olan derecelendirme kuruluşlarının önemi daha da artmıştır. Çünkü Basel II’de bankalara uygulamaları için önerilen yöntemler arasında derecelendirme kuruluşlarına da yer verilmiştir. Derecelendirme yapan firmalar tarafından verilen ve derecelendirme yaptıkları kuruluşların borçlarını geriye ödeyebilme güçlerini gösteren puanlara rating denilmektedir. Derecelendirme kuruluşları aslında Basel’le gündeme gelmiş kuruluşlar değildir. Bu kuruluşlar firmaların, bankaların ve devletlerin ödeme güçlerini nota çevirerek, bunlara yatırım yapmak isteyen yatırımcılara bilgi sunan kuruluşlardır. Piyasada bir güven unsuru oluşturdukları için kolayca benimsenmiş ve güçlenmişlerdir.

Bu araştırmada derecelendirme kuruluşlarının; rating yaparken hangi kriterleri baz aldıkları, kimlerin hangi nedenle derecelendirme yaptırmak istedikleri, derecelendirmenin faydaları ve sakıncaları, derecelendirme kuruluşlarının Türkiye’de ve dünyadaki durumu, nasıl derecelendirme yaptıkları üzerinde durulmuştur.

Bu çerçevede çalışmada Basel kriterlerine ve derecelendirme kuruluşlarına yer verilmiş ve ardından bir şirketin derecelendirmesi, finansal analiz, finansal olmayan analiz ve analitik hiyerarşi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Söz konusu şirket elektrik-elektronik sektörü altında faaliyet göstermektedir ve bilgisayar malzemeleri alım-satımı ile uğraşmaktadır.

Günümüzde dünyada derecelendirme yapılırken ilgili kuruluşun izni olmadan derecelendirme yapılabilmekteyken, Türkiye’de rating yapılacak kuruluşun veya Sermaye Piyasası Kuruluşunun izni olmadan derecelendirme yapılamamaktadır. Bu sebeple şirket derecelendirmesi yapılırken, şirketin ismi, bilançosu ve gelir tablosu rakamlarının katları alınıp, değiştirilerek alınmıştır. Ayrıca derecelendirme yapılırken, analistin yorumu oldukça önemlidir. Yorum yaparken ilgili şirket hakkındaki bilgi durumu önemlidir. Bu açıdan şirketin bilgilerine tam olarak ulaşılması mümkün olmadığından analistin yorumunun önemi, derecelendirmede olabildiğince az tutulmuştur.

Tezdeki hipotez, derecelendirme işleminin krediler üzerinde olumlu veya olumsuz etkisinin olacağı yönündedir. Kredi notu iyi olan firmaların piyasada daha kolay ve daha az maliyetle borç bulacakları düşünülmektedir. Çünkü bu kuruluşlara olan güven yatırımcıların talebini artıracaktır.

Bankalar açısından bakıldığında ise, bankalar kredi vermeden önce müşterilerinin güvenirliliklerini incelemektedirler. Derecelendirme şirketleri zaten kuruluşların borç ödeme durumunu değerlendirdiklerinden, bankaların kredi vermedeki maliyetleri azalacaktır.

I. BÖLÜM

BASEL KRİTERLERİ VE BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

1. BASEL KRİTERLERİNİN OLUŞMA SÜRECİ

Bankalar ekonomiyi ayakta tutan en önemli kurumlardan biri olup sağlıklı bir ekonomik düzenin oluşmasında büyük bir paya sahiptirler. 1970’li yıllardan bu yana reel sektörde banka ve banka ürünlerine olan talep artışı, bankaların çıkardıkları ürünlerin artmasına ve çeşitlenmesine, bu durum ise banka bilançolarının karmaşıklaşmasına yol açmıştır.

1980 ve 1990 yılları arasında bazı gelişmiş ülkeler, mali yapılarında serbestleşmeye yönelmişlerdir. “Finansal serbestleşme politikaları bekleneni verememekle kalmamış, uygulandığı ülkelerin birçoğunda finansal krizlere neden olmuştur (Güloğlu ve Altunoğlu, 2002, s.3). Hatta bir çok Güney Doğu Asya ülkesinde de bu finansal krizler yaşanmıştır.

Yine 1990’larda yaşanan krizlerle bir düzenlemeye gidilmesi bir gereksinim haline gelmiş ve İsviçre’nin Basel kentinde toplanan komite marifetiyle bankaların mali yapılarının güçlendirilmesi amacıyla bazı düzenlemelere gidilmiştir.

Bankaların bir ekonominin güçlü ve sağlam olması ile yakından ilgisi olduğu yönünde ortak bir kanaat mevcuttur. Bankaların bazı düzenlemeler sayesinde daha etkin ve verimli çalışmasını sağlamak için çalışan kurumlardan birisi de Uluslararası Ödemeler Bankası BIS (Bank for International Settlements)’dir. BIS’in merkezi İsviçre’nin Basel kentindedir. Ayrıca Hong Kong ve Mexico City ofisleri de

bulunmaktadır. Bankanın senede bir kez toplanan genel kurulunda 50 kuruluşun temsil ve oy yetkisi vardır.

1930'da I. Dünya savaşının sonunda Versailles Antlaşması ile Almanya'nın savaş tazminatı ödemelerini takip etmek amacıyla kurulan BIS daha sonra başka amaçlara yönelmiştir. Bunları sıralayacak olursak:

- ✓ Merkez bankaları arasındaki ilişkileri artırmaya yönelik olarak toplantılar düzenlemek,
- ✓ Merkez bankalarına ait bankacılık işlemleri yapmak,
- ✓ Mali yapıda düzeni sağlamak için araştırmalarda ve tavsiyelerde bulunmak,
- ✓ Uluslara finansal açıdan destek olmak ya da destek bulmasına yardımcı olmak sayılabilir.

1970'li yıllarda serbest piyasaya geçilmesi sonucu dünyada petrol krizleri yaşanmış bunun devamında Almanya'da bankacılık krizleri olmuştur. 1974'te bankaların daha iyi bir risk yönetimi sağlayabilmeleri amacıyla BIS bünyesinde "Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulaması Komitesi" kurulmuştur. Basel üyeleri G10 ülkelerinin merkez bankası başkanları veya banka düzenleme otoritelerinin başkanlarından oluşmaktadır.

Komiteye üye ülkeler: İsveç, İsviçre, İspanya, İngiltere, Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda ve ABD'dir. Komite yılda 3-4 kez toplanmaktadır.

"Komite, resmi olarak kanun ve kurallar koyma yetkisine sahip olmamakla birlikte, bankacılık sektörü düzenlemeleri ile ilgili tasarı ve teklifler üreterek bunları tartışmaya açabilir (Teker, 2004, s.51). Avrupa'da Capital Adequacy Directive (CAD) ile bu tavsiye niteliğindeki Basel düzenlemeleri yasa haline gelmiştir. Basel II'nin zorunlu hale gelmesi için de CAD-3 dokümanı hazırlanmaktadır.

1988'de Basel I, Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS)'nin Basel Komitesi tarafından hazırlanmıştır. Ancak Basel I bazı eleştiriler almış ve Basel I'le ilgili bazı sorunlar ortaya çıkmıştır.

1980’li yıllarda IMF’nin sermaye hareketlerini serbestleştiren, mevduata garanti veren, özelleştirmeleri destekleyen politikalarının sonucunda Meksika, Güney Doğu Asya ve son olarak da Türkiye’de finansal krizler yaşanmıştır. Bu tür politikalar ilk uygulanmaya başladığında yabancı sermaye girişi hızlanmakta ancak zaman içerisinde dış borçların artmasıyla ekonomi seyrini değiştirmeye ve yabancı yatırımcılar ülkeden kaçmaya başlamaktadır. Yaşanan 1982 Meksika krizinde de, yatırımcılar Meksika’ya olan güvenlerini kaybetmiş ve geri ödemelerinin aksayacağı korkusu ile kriz derinleşmiştir. Bu kriz kredi riskinin öneminin artmasına ve Basel I standardının temelini oluşturmaya etki etmiştir.

ABD’de 1980’li yıllarda yüksek enflasyon ve döviz kuru dalgalanmaları sebebiyle birçok firma iflas edince, 1996’da sermaye yeterliliği için piyasa riski de ele alınmıştır. Basel komitesi, Basel II’yi 1998’de hazırlamaya başlamış, 1999’da ilk, 2001’de ikinci, 2003’de ise üçüncü yazılı metin istişareye sunulmuştur. Haziran 2004’te nihai metin yayınlamıştır. “Bu yıllar boyunca Basel komitesi kavramsal olarak ihtiyaç duyulan sermaye riski duyarlılığından daha önemli olan banka ve endüstri gruplarının gelişim denemelerini göz önünde tutmuştur (BCBS, 2006, s.3).

Daha sonra sermaye yeterlilik rasyosunun kapsamına, faiz oranı ve döviz kurlarına dayalı riskler ilave edilmeye başlanmış ve Basel II kararları alınmıştır. Bu açıdan Basel II daha kapsamlı bir risk tanımlamasına sahiptir.

2. BASEL I’İN TEMEL YAPISI

Basel I (Basel Sermaye Uyumu - Basel Capital Accord), Basel Komitesi tarafından yayınlanmıştır. Bu düzenlemede SYR (Sermaye Yeterlilik Rasyosu) hesaplanmasında sadece kredi riski dikkate alınmıştır. Faiz ve piyasa riski göz ardı edilmiştir. İlk düzenleme 1988 yılında yayınlanmış ve 1992 yılında uygulanması planlanmıştır.

1988 Basel I Uzlaşısı :

$$\text{Sermaye Yeterlilik Rasyosu} = \frac{\text{Sermaye}}{\text{Kredi Riski Ağırlıklı Varlıklar}} = \%8$$

Basel komitesi bankaların standartlara uyması ile ilgili bir geçiş dönemi hazırlamıştır. Buna göre 1992 sonuna kadar belirlenen hedefe ulaşılması amaçlanmış ve kademeli bir geçiş süreci uygun görülmüştür. 1990 yılında SYR %7,5 olarak belirlenirken, söz konusu sürenin sonunda oran %8'e çıkartılmıştır.

Standartta ilk önce sermaye tanımı yapılmıştır. Buna göre sermaye: ana sermaye (I. Kuşak) ve katkı sermayeden (II. Kuşak) oluşmakta olup, sermayenin en az %50'sinin ana sermaye olması ön görülmüştür. Bu oran en fazla ana sermayenin kendisi kadar olabilecektir. Yani katkı sermaye en fazla ana sermayeye eşit olabilir.

$$\frac{\text{Ana Sermaye}}{2} \leq \text{Katkı Sermaye} \leq \text{Ana Sermaye}$$

1996 yılında; Basel I'e, piyasa riski de ilave edilince sermayenin tanımına III. Kuşak sermaye de dahil edilmiştir. III. Kuşak sermayenin içinde kısa vadeli en az 2 yıllık sermaye benzeri krediler bulunmaktadır.

Ancak kredi riskinin hesaplanmasında II. Kuşak sermaye en fazla ana sermaye kadar olmalıdır kuralı devam etmektedir.

Ayrıca bu standarda göre: piyasa riskinin en az %28'i ana sermaye ile geri kalanı ise III. Kuşak sermaye ile karşılanabilmektedir. Piyasa riski için III. kuşak sermaye yerine II. Kuşak sermaye de kullanılabilir. Ve III. Kuşak sermaye veya yerine kullanılan II. kuşak sermaye; ana sermaye'nin piyasa riski için kullanılan kısmının %250'sini geçememektedir. Diğer limit ve kurallar ise 1988 yılında yayınlanan Basel kriterleri ile aynıdır.

Sermayenin bileşenleri ise aşağıdaki gibidir:

I : Ana Sermaye ; Aşağıdaki bileşenlerin toplamından oluşmaktadır:

- ⇒ Ödenmiş sermaye
- ⇒ Vergi sonrası dağıtılmamış karlar (kamuya açıklanmış rezervler)
- ⇒ Yedek akçeler

II : Katkı Sermaye; aşağıdaki bileşenlerin toplamından oluşmuştur:

- ⇒ Genel karşılıklar
- ⇒ İhtiyari rezervler
- ⇒ Fonlar
- ⇒ Yeniden değerlendirme

III : Üçüncü Kuşak Sermaye ise:

- ⇒ Sadece piyasa riski için kullanılabilen sermaye benzeri kredilerden oluşmaktadır.

Yukarıdaki kalemler toplandıktan sonra öz sermayenin bulunması için sermayeden bazı kalemlerin indirilmesi gerekmektedir.

IV : Sermayeden İndirilen Değerler

- ⇒ Aktifleştirilmiş giderler
- ⇒ Mali iştirakler
- ⇒ Şerefîye

Öz kaynak hesaplaması : $\text{ÖZ KAYNAK} = \text{I} + \text{II} + \text{III} - \text{IV}$

Katkı sermaye düzenlemede; ihtiyari rezervler, yeniden değerlendirme rezervleri, genel karşılıklar, sermaye benzeri varlıklar, ikincil borçlar ve borç benzeri varlıklardan oluşmaktadır. Ancak katkı sermaye konusunda her ülke kendi muhasebe standartları olduğundan istediği kalemleri çıkartmakta serbest bırakılmıştır.

Risk ağırlıklı varlıklar ve gayri nakdi krediler tutarı risk gruplarına dağıtılıp ağırlıkları ile çarpılıp toplanmasıyla bulunur.

<u>Risk grupları</u>	<u>Risk ağırlıkları</u>
I	% 0
II	% 20
III	% 50
IV	% 100

Sermaye yeterlilik oranı 1988 Basel uyumuna göre

Sermaye = Ana Sermaye + Katkı Sermaye – İndirilen Kalemler

Kredi Riski Ağırlıklı Varlıklar = risk katsayısı ile riskli varlıklar çarpımlarının toplamından oluşmaktadır.

1992 yılından itibaren sermaye yeterlilik oranının en azından %8 olması gerektiği belirlenmiştir.

$$\text{Minimum S YR} = \frac{\text{Özkaynak}}{\text{risk ağırlıklı varlıklar}} > \%8$$

Sermaye riskini bulmak için sermayeden indirilecek kalemler; şerefîyeler ve iştiraklerine yapılan yatırımlardır. “Bankaların ellerinde bulunan başka banka veya mevduat toplayan kurumların hisse senetleri veya diğer enstrümanların sermayeden indirilmesi konusunda ulusal düzenleyiciler serbest bırakılmıştır (Gündem, 2005, s.8). Eğer bunların sermayeden indirilmemesi yöntem olarak belirlenirse, risk ağırlıkları %100 olacaktır.

Ülke riski; OECD üyesi olan ve IMF ile yapılan kredi sözleşmelerini yerine getiren ülkelere %0, diğer ülkelere %100’dür. Merkezi olmayan kamu kurumlarındaki risk ağırlıkları ise ülkelerin kendilerine bırakılmıştır. Ticari ve özel sektör risk katsayısı ise %100 olarak belirlenmiştir. İpotek ile teminatlandırılmış kredilerde risk katsayısı %50’dir. Bilanço dışı aktifler ise kredi dönüşüm katsayısıyla çarpıldıktan sonra, uygun risk katsayıları ile ağırlıklandırılmaktadırlar.

3. BASEL II’İN TEMEL YAPISI

Basel I’deki bazı eksiklikler zaman içerisinde ortaya çıkmış ve bu sorunların giderilmesi amaçlanarak Basel II oluşturulmaya başlanmıştır. Basel I’e yöneltilen ve Basel II’nin temelini oluşturan eleştiriler ise şunlardır:

- ✓ Eldeki varlıkların piyasa değerinin yerine muhasebe değerinin esas alınması,
- ✓ Portföy içindeki risklerin netleştirilmemesi,
- ✓ Kredi müşterilerinin değerlilikleri arasında ayırım yapmaması,

- ✓ Risk ölçümlerinin yetersiz kalması sadece kredi riskinin esas alınması, tanımlanmaması,
- ✓ Hassas risk ölçümü yapılamaması,
- ✓ Risk kriteri olarak OECD üyeliğinin esas alınması. Buna göre OECD ülkelerinin %0, bankalarının %20 riske sahipken diğer ülkelerin %100 risk ağırlığına sahip olmaları,
- ✓ Elde tutulan varlık ve finansal kurumlar arasında hassas bir risk ayrımı yapılmaması,
- ✓ Tutulması gereken sermayenin hesaplanmasında sadece kredi riskinin ele alınmasının yetersizliği,
- ✓ Kredi ve piyasa risk ölçümünde finansal piyasalardaki hızlı değişimlerin modele katılmaması
- ✓ Bankalar arası yapılanma ve kalite farkının dikkate alınmaması

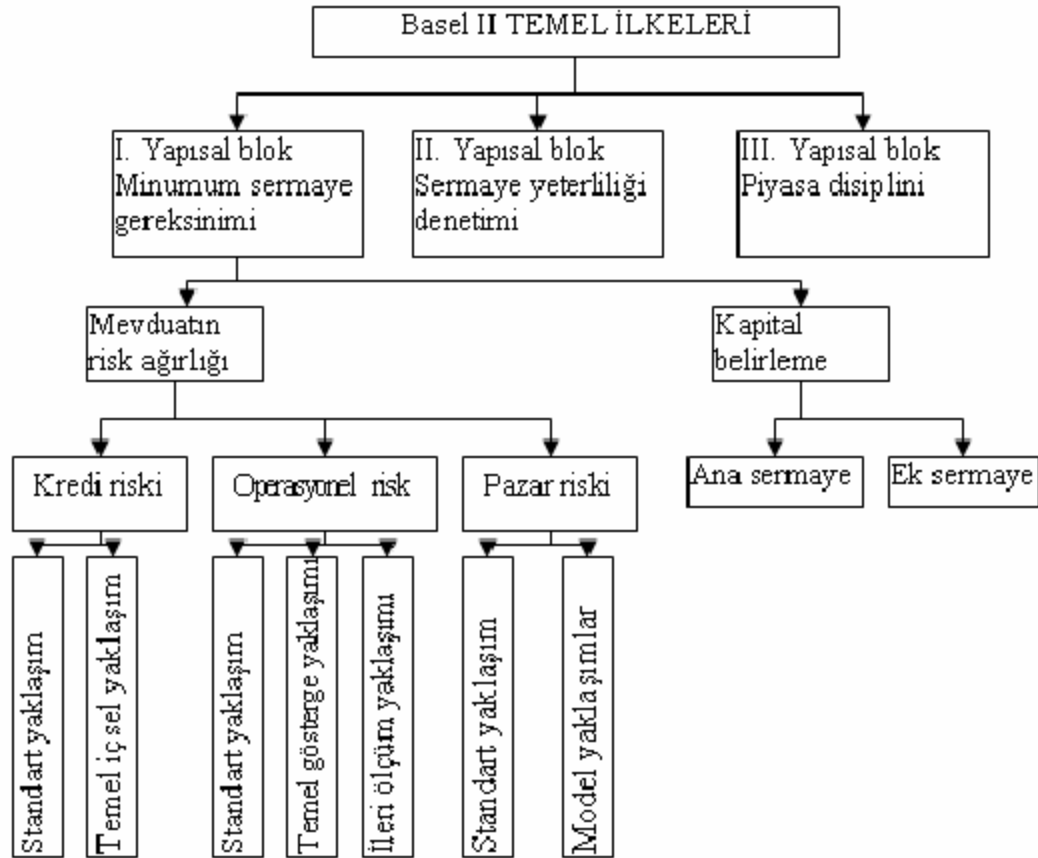
“Beş farklı risk ağırlığı kullanılması nedeniyle risk duyarlılığı düşük olan Basel I, farklı faaliyet alanları olan bütün bankalara aynı şekilde uygulandığından “herkese tek beden elbise” şeklinde tanımlanabilecek bir sermaye düzenlemesidir (Yayla ve Kaya, 2005, s.9).

Basel II, Basel I’e yönelik eleştirilerle şekillenmiş ve Basel I’e ek olarak sermaye gereksinimi hesaplamasına piyasa disiplini de eklenmiştir. Ayrıca kredi riski belirlenirken standart ve gelişmiş yöntemler dikkate alınmıştır.

“Basel II ilk olarak finansal kurumların karşılaşılabilecekleri risklerin yakından gözlenmesini ve hesaplamalara dahil edilebilmesini sağlayacaktır (Ryan, 2002, s.3). Yine Basel II’de bankalar için içsel derecelendirme metodu geliştirilmiştir. Böylelikle bankalar sermaye yeterlilik oranını hesaplayacaklardır. Basel II üç temel yapı taşından oluşmaktadır. Bunlar:

- ⇒ minimum sermaye gereksinimi : I. Yapısal blok
- ⇒ sermaye yeterliliği denetimi : II. Yapısal blok
- ⇒ piyasa disiplini : III. Yapısal blok

Ayrıca Basel II’de ki bu üç yapısal blok şekil 1’de gösterildiği gibi gerekli sermaye ve risk toplamını oluşturmaktadırlar. Basel II, Basel I’e göre daha karmaşık bulunmaktadır. Çünkü: “Daha fazla risk duyarlılığı daha fazla detay demektir ve Basel II bütün bankalara uygulanabilir. Böylece bir çok duruma daha fazla seçenek sunar. (Görevlerinin farklı oluşuna göre bankalar, büyüklük ve karmaşıklık düzeylerine göre bankalar) (Roberts, 2004, s.5).

Şekil 1: Basel II’nin Temel İlkeleri

Kaynak: Roberts, E. (2004). The New Capital Adequacy Framework – Basel II. BIS, s.14.

Basel II’deki standart yaklaşım uygulandığında risk ağırlıkları uluslararası derecelendirme şirketleri tarafından belirlenecektir. Ülke notlarının derecelendirme tavanı olarak kullanılması ülke kredi notunun önemini artırmaktadır. Bunun bir sonucu olarak da Basel II ile reel sektörde derecelendirme gereksinimi artacaktır ve

Basel II’de kredi kullanılacak firmanın derecelendirme notu yükseldikçe kullanılacak kredinin maliyeti azalacaktır.

Basel II düzenlemelerine göre: kredi müşterilerine yönelik olarak banka eğer standart yöntem kullanacaksa; kurumsal KOBİ kapsamında olan kredi müşterileri, derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirilebilmektedir. Ancak perakende KOBİ’ler; banka ister standart yöntemi, ister gelişmiş derecelendirme yöntemini seçsin ancak banka tarafından derecelendirme yapabilecek, derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirilemeyecektir.

Bankaların standart yöntemi kullanmaktansa, “özellikle kredileriyle ilgili kendi derecelendirme sistemlerine sahip olmaları gerektiği görülmektedir. Bu kapsamda her bankanın ilerdeki yıllarda kendi derecelendirme sistemini kurması ve kullanması beklenmektedir (Özince, 2005, s.21).

3.1. Birinci Yapısal Blok (Sermaye Gereksinimi)

Bu blokta riskler karşısında elde bulundurulması gerekli olan asgari sermaye yükümlülüğü üzerinde durulmuştur. Basel II sermaye gereksiniminde Basel I’den farklı olarak operasyonel riskide hesaplamalara dahil etmiştir. Buna göre sermaye yeterliliği hesaplanırken: kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk toplamı %8 den daha az olmamalıdır.

Şekil 2: Basel II’ye Göre SYR (Sermaye Yeterlilik Rasyosu) Formülasyonu

Piyasa, kredi ve operasyonel risk için standart ve ileri derecede hesaplama yöntemleri tablo 1’de sunulmuştur. Kimin hangi koşullarda hangi yöntemi tercih edeceği yöntemin gerektirdiği bazı koşullara, denetim otoritesine ve ulusal inisiyatife bağlıdır.

Tablo 1: Basel II’de Yer Alan Alternatif Ölçüm Yöntemleri

	Kredi Riski	Piyasa Riski	Operasyonel Risk
BASİT	Basit Standart Yaklaşım		Temel Gösterge Yaklaşımı
ORTA	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Alternatif Standart Yaklaşım
			Standart Yaklaşım
GELİŞMİŞ	Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	Riske Maruz Değer yöntemi	İleri Ölçüm Yaklaşımı
	Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı		

Kaynak: Yüksel, A.(2005). Basel II KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri. BDDK Araştırma Dairesi. Araştırma raporları 2004-5, s.5

3.1.1. Kredi Riski

Kredi riski, bankaya karşı olan yükümlülüklerin zamanında yerine getirilememe ihtimalidir. Başka bir ifadeyle, kredi müşterisinin anlaşmaya uygun bir şekilde yükümlülüklerini yerine getirmemesi, temerrüde düşmesi halinde (kreditin zamanında ödenmemesi, sözleşme hükümlerine uyulmaması) bankanın zarara uğrama ihtimalidir. Kredi riski hesaplanmasında iki yöntem vardır: standart yöntem ve içsel derecelendirme yöntemi.

Standart Yöntem: kendi arasında, standart yaklaşım ve basit standart yaklaşım olmak üzere ikiye ayrılır. Standart yaklaşımda (SY) derecelendirme kuruluşlarının vermiş olduğu notlar kullanılır. “Bireysel riskler daha önceki uygulamada borçlunun ait olduğu kategoride (ülke, banka, kurumlar) değerlendirilirken Ocak 2001 taslağında uluslararası bir derecelendirme kuruluşunun kriterlerine göre belirlenecektir (Tükel, 2001, s.47).

Derecelendirme kuruluşlarının verdiği notların denetim otoritelerinin daha önceden belirlemiş olduğu risk ağırlıkları ile ilişkilendirilmesi gerekir. Risk ağırlıkları Basel II'nin sunduğu değişik seçeneklere paralel olarak belirtilmiş ve bu konudaki tercihler ulusal otoriteye bırakılmıştır. Yine hazine ve merkez bankaları kredilerinin risk ağırlıklarının değişik seçeneklerinin kullanılmasındaki tercihler ulusal otoriteye aittir. Bu bağlamda hazine ve merkez bankalarının kredileri için daha düşük risk ağırlığı kullanılabilir (tablo 2).

Tablo 2: Basel II'nin Hazine Borçlanmasına Muhtemel Etkileri

VARLIKLAR	OPSİYONLAR	AAA → AA-	A+ → A-	BBB+ → BBB-	BB+ → B-	B-'nin altı	
Hazine ve Merkez Bankalarına Verilen Krediler, Bu Taraflara Ait Garantiler ve Teminatlar	Bağımsız Derecelendirme Notuna göre	% 0	% 20	% 50	% 100	% 150	% 180
	Avantajlı Uygulama	Kendi ülke hazinesine ilişkin, kendisi ve kaynağı yerel para cinsinden olan risklere daha düşük bir risk ağırlığı uygulanabilir.					
	ECA Notuna Göre	1 % 0	2 % 20	3 % 50	4-5-6 % 100	7 % 150	

Kaynak: Küçüközmen vd. (2004).Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel-II). Aralık. s.16.

Basitleştirilmiş standart yöntem (BSY) uygulandığında ise ihracat kredi kuruluşlarının (Export Credit Agencies - ECA) notları kullanılmaktadır. Derecelendirme ve ihracat kredi kuruluşlarının verdikleri notların risk ağırlıklarına göre karşılıkları tablo 2 ve 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Basel II’de Şirketlere Verilen Krediler İçin Risk Ağırlıklandırması

Kredi notu	AAA AA	A+ A-	BBB+ BB-	BB-’nin Altı	derecelendirilmemiş
Şirket	%20	%50	%100	%150	%100

Kaynak: BCBS. (2004/a). International Coverage of Capital Measurement and Capital Standards. A Revised Framework. BIS, 19.

Tablo 3’te bir şirketin derecelendirme kuruluşundan aldığı not için risk ağırlıkları gösterilmektedir. Buna göre AAA notunu alan bir şirket %20, kredi kullandığında %20 risk ağırlığına tabi tutulacaktır. Yine BB- altında derecelendirilen bir şirket %150 risk ağırlığına sahipken, derecelendirilmemiş bir şirket %100 risk ağırlığına sahiptir. Bu durumda BB- altında not alacağını düşünen bir şirketin kendisini derecelendirmemesi daha mantıklı gözükmektedir.

Derecelendirme kuruluşlarının yapmış oldukları derecelendirme işlemlerinden ikinci bölümde ayrıntılı olarak bahsedilecektir.

Bankaların kullandıkları krediler için ulusal denetim otoritelerinin tercihinin sunulan iki opsiyon vardır. Buna göre risk ağırlıkları tablo 4’te gösterilmiştir. Ayrıca opsiyon 2’de kısa süreli krediler için (3 ay ya da daha kısa süreli) ayrı bir risk ağırlığı belirtilmiştir.

Tablo 4: Banka Kredilerinin ve Varlıkların Risk Ağırlıkları

VARLIKLAR	Opsiyonlar	AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BBB-	BB+ / B-	B-’nin Altı	Derece si olmaya n
Bankalara Verilen Krediler	Opsiyon 1	%20	%50	%100	%50	%150	%100
	Opsiyon 2	%20	%50	%50	%50	%150	%50
	Opsiyon 2 Kısa Vade	%20	%20	%20	%50	%150	%20
VARLIKLAR					Risk Ağırlıkları		
Perakende Krediler					%75		
İkamet Amaçlı Gayri Menkul Krediler					%35		
Takipteki Alacaklar					Belli koşullara göre %50, %100 veya %150		

Kaynak: Atiker, M. (2005). Basel I ve Basel II. Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Servisi. Sayı: 2005-41/08. <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf>

İçsel Derecelendirme Yöntemi: Bankanın kendi iç sistemleri tarafından, risk hesaplama yöntemi üretilmesi esasına dayanır. İçsel derecelendirme yöntemlerinde alacaklar şirket (kurumsal), ülke (merkez bankası dahil), banka, perakende ve hisse senedi benzeri yatırımlar olarak sınıflandırılır. Bu yöntemde kredi riski hesaplanırken kullanılan parametreler:

- PD : (Probabilty of Default) Temerrüde düşme olasılığıdır.
- EAD : (Expasure at Default) Temerrüt anındaki kullanım miktarı
- LGD : (Loss Given Default) Temerrüt halinde tahsilat oranı
- EL : (Expected Loss) Temerrüt halinde ortalama kredi kaybı
- UL : (Unexpected Loss) Beklenen kaybın standart sapması'dır.

Banka bu parametreleri kullanarak kredi riskini bulur. Bankalar iç derecelendirme yapabilmek için alt yapı oluşturmak zorundadır. Bunun için bilgi sistemi oluşturmalı ve risk modellerini belirlemelidir. Basel II risk modellerini genel olarak oluşturmuştur.

Basel'le birlikte gelen derecelendirme ile bankalar ister kendileri iç derecelendirme yapabilecekler, isterlerse dış derecelendirme ile derecelendirme kurumlarına başvuracaklardır.

Bankalar kendi derecelendirme sistemlerini kendileri yapmak istediklerinde: “banka genelinde kredilendirme sürecinde yer alan tüm kadroların; aynı konuya benzer yaklaşık değerler atfetmesini sağlayacak, standardize bir kredi değerlendirme sürecini içermelidir (Gögebakan ve Arda, 2004, s. 83). İçsel derecelendirme yöntemi kendi arasında temel içsel derecelendirme ve ileri düzey derecelendirme olmak üzere ikiye ayrılır.

a) Temel içsel derecelendirme yönteminde, hesaplamalar yapılırken içsel derecelendirme yöntemi benzer şekilde uygulanır. Aradaki tek fark PD (temerrüde düşme olasılığı) parametresinin değerinin denetim otoritesi tarafından belirlenmesidir. Geri kalan parametreler için banka değer belirler. Buna göre banka kredi riskini hesaplar.

İçsel derecelendirme modellerinde ticari krediler için modelin girdileri genellikle firmaların mali tabloları ve yönetim kalitesi gibi bilgilerdir. Kredi kartları

ve bireysel krediler ise şahıslara kullandırıldığı için modellerin girdileri yaş eğitim vb. bilgilerdir. Ticari krediler için oluşturulan modellerde genellikle kredi tecrübesi bulunan banka uzmanlarının görüşleri dikkate alınır (Ünlü, 2004, s.2).

b) İleri düzey içsel derecelendirme yönteminde, hesaplanma şekli temel içsel derecelendirme yaklaşımıyla aynıdır. Aralarındaki fark ise temel içsel derecelendirme yaklaşımında müşterilerin temerrüde düşme olasılığı (PD) ulusal denetim otoritesi tarafından belirlenmekteyken burada tüm parametreler banka tarafından belirlenir ve buna göre hesaplanır.

$$EL = PD \times LGD \times EAD$$

Temerrüt halinde ortalama kredi kaybı (EL) ve beklenen kaybın standart sapması (UL) için bilançoda karşılık ayrılır.

“Yüksek PD’ye uzun vadeye veya yüksek LGD’ye sahip olan krediler daha fazla sermaye ihtiyacı doğurmaktadır. Parametrelerin doğru tahmin edilip edilmemesi sermaye yeterliliğinin de doğruluğunu etkilemektedir (Yayla ve Türker Kaya, 2005, s.17).

Gelişmiş içsel derecelendirme yöntemi kullanan bankalar parametreleri hesapladıktan sonra, Basel Komitesinin her bir portföy için ayrı ayrı belirlediği risk ağırlığı formüllerini kullanarak risk ağırlıklarını ve dolayısıyla sermaye yükümlülüklerini belirleyeceklerdir.

Gelişmiş içsel derecelendirme yöntemi kullanan bankalar parametreleri hesapladıktan sonra, Basel Komitesinin her bir portföy için ayrı ayrı belirlediği risk ağırlığı formüllerini kullanarak risk ağırlıklarını ve dolayısıyla sermaye yükümlülüklerini belirleyeceklerdir.

Örneğin (Yüksel, 2005, s.19-20): kurumsal portföyde yer alan ve özel amaçlı kredilendirme faaliyetleri dışında kalan KOBİ kredileri için sermaye yükümlülüğü aşağıda yer alan formül aracılığıyla hesaplanmaktadır.

$$SY_{\tilde{u}} = THRT \times \left[THK \times \Phi \left(\frac{1}{\sqrt{1-R}} \times \Phi^{-1}(TO) + \frac{\sqrt{R}}{\sqrt{1-R}} \times \Phi^{-1}(\%99,9) \right) - TO \times THK \right] \times \frac{1 + (V - 2,5) \times VA}{1 - 1,5 \times VA}$$

$$R = 0,12 \times \frac{1 - e^{-50 \times TO}}{1 - e^{-50}} + 0,24 \times \left[1 - \frac{1 - e^{-50 \times TO}}{1 - e^{-50}} \right] - 0,04 \times \left(1 - \frac{S - 5}{45} \right)$$

$$VA = [0,11852 - 0,05478 \times \ln(TO)]^2$$

Burada,

SY_ü : Sermaye yükümlülüğü miktarı

TO : Temerrüt olasılığı

THK : Temerrüt halinde kayıp

THRT : Temerrüt halinde risk tutarı

V : Vade

R : Korelasyon katsayısı

S : Konsolide yıllık satış tutarı

VA : Vade katsayısı

ϕ : Standart normal dağılıma ilişkin birikimli dağılım fonksiyonu

ϕ^{-1} : Standart normal dağılıma ilişkin birikimli dağılım

fonksiyonunun tersini ifade etmektedir.

e : Matematikte kullanılan özel sayılardan birisi. Yaklaşık değeri:

2,71828

Perakende KOBİ kredileri için kullanılacak formül ise:

$$SY_{\tilde{u}} = THRT \times \left[THK \times \Phi \left(\frac{1}{\sqrt{1-R}} \times \Phi^{-1}(TO) + \frac{\sqrt{R}}{\sqrt{1-R}} \times \Phi^{-1}(\%99,9) \right) - TO \times THK \right]$$

$$R = 0,03 \times \frac{1 - e^{-35 \times TO}}{1 - e^{-35}} + 0,16 \times \left[1 - \frac{1 - e^{-35 \times TO}}{1 - e^{-35}} \right]$$

Formüllerden de görüleceği üzere, içsel derecelendirme yaklaşımlarında sermaye yükümlülüğünün hesaplanması diğer yaklaşımlara göre daha karmaşıktır ve bu hesaplamalar farklı girdi parametrelerine ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca içsel

derecelendirme yaklaşımlarında sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında farklı portföyler için farklı formüller kullanılmaktadır (Yüksel ,2005, s.19-20).

Genel içsel derecelendirme yöntemi kullanan bankalar kredi risk azaltımı tekniklerini kullanabilmektedir. Kredi risk azaltımı bu yöntemde özetle aşağıdaki gibi yapılmaktadır:

1) Teminatlar dikkate alınarak kredi riski azaltılabilir. Genel olarak kabul edilen teminatlar :

- ✓ Nakit para,
- ✓ Altın,
- ✓ Ana endekste ki hisse senetleri,
- ✓ Mevduat veya mevduat sertifikası,
- ✓ Yatırım fonları,
- ✓ Borçlanma senetleri (değerlendirme notuna göre),
- ✓ Borçlanma senetleri (değerlendirme notu yoksa; likit ve bankalarca çıkartılmış),
- ✓ Ana endeks dışında, fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetler,
- ✓ Ana endeks dışında, fakat düzenlenmiş piyasalarda işlem gören senetleri de barındıran fonlar.

http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi/02020501/9802

2) Basel I ve II arasındaki farklılıklardan birisi de teminat çeşitlerinde ve oranlarında yapılan değişikliklerdir. Bu yöntemle risk azaltımı iki şekilde yapılmaktadır. Birincisi basit yöntemde teminatla risk azaltımıdır ki; bu yöntemde risk teminatlı ve teminatsız olmak üzere ikiye ayrılır ve teminatlı kısım teminat risk ağırlığıyla, borçlu kısım borç risk ağırlığıyla çarpılarak bulunan rakamlar toplanır. İkincisi kapsamlı yöntemde teminatla risk azaltımıdır ki; burada da teminat, riskli ve risk karşılığında alınan teminatlar olarak ikiye ayrılır. Risk karşılığında alınan teminattan teminatla uygun kesintiler çıkartılırken, riskli tutara karşı taraf riskine uygun kesintiler eklenir ve birinci kısımda bulunan rakam diğerinden çıkartılarak (Tablo 5) risk ağırlığıyla çarpılır.

Tablo 5: Basit ve Kapsamlı Yöntemlere Göre Risk Azaltımı

Basit yöntemde teminatla risk azaltımı		Kapsamlı yöntemde teminatla risk azaltımı	
Risk ikiye ayrılır		Riskli tutar ve risk karşılığında alınan teminat olarak risk ikiye ayrılır	
1. teminatlı risk	2. teminatsız risk	1. riskli tutar	2. risk karşılığında alınan teminat
* teminat risk ağırlığıyla çarpılır	* borçlu risk ağırlığıyla çarpılır	+ karşı taraf riskiyle uygun kesintiler eklenir	- teminatla uygun kesintiler çıkartılır
Bulunan rakamlar toplanır.		2. kısımda bulunan rakam 1. kısımdan çıkartılır ve bulunan rakam borçlu risk ağırlığıyla çarpılır.	
$(\text{teminatlı risk} * \text{teminat risk ağırlığı}) + (\text{teminatsız risk} * \text{borçlu risk ağırlığı})$		$[(\text{Risk} + \text{kesintileri}) - (\text{teminat} - \text{kesintileri})] * \text{borçlu risk ağırlığı}$	

Basel II’de teminatlar ulusal tercih konusu dışındadır ve garantiler dikkate alınarak kredi riski azaltılabilir. Garantilerde daha çok garantörler dikkate alınmıştır. Garantör altındaki krediler, risk ağırlıklarıyla çarpılarak kredi riski azaltılmaktadır. Ancak bunun için garantiden önceki yükümlülük hesaplaması garanti öncesi hesaplamadan büyük olmalıdır.

3 . Bilanço içi netleşme anlaşmaları ile kredi riski azaltılabilir. Standart yöntemde bilanço içi netleşme anlaşmaları kapsamlı yöntem çerçevesinde yapılırken, içsel derecelendirme yönteminde ise temerrüt halindeki risk tutarı değiştirilerek yapılmaktadır.

Kredi fiyatlandırması ile ilgili olarak; Basel II ile birlikte kredi fiyatlamasının artacağı ve bunun ekonomiye kötü yönde etki edeceği görüşü ortaya çıkmıştır. Buna göre: Ülkemizde Basel II ile birlikte, kredinin sübjektif yöntemlerle “iyi veya riskli” veya “az riskli” olduğunun belirlenmesi sürecine girilecek, fiyatlamasının buna göre yapılması kaçınılmaz olacaktır. Bu risk odaklı kredi fiyatlaması KOBİ’lerin

kullanacakları kredilerin miktarlarını/fiyatlarını olumlu/olumsuz yönde etkileyebilecektir. Kullandırılan kredinin türünden vadesine, teminatından firma kredi notuna kadar çeşitli kriterler firmaların kullanacakları kredilerin fiyatına yansıyacaktır (Özince, 2005, s.21).

Kredi fiyatlaması yapılırken dikkat edilen unsurlardan birincisi kredinin bankaya olan maliyetidir. Bu açıdan bakıldığında sermaye yeterlilik oranını yükselten yüksek riskli krediler bankanın kredi maliyetini artıracaktır. Böyle olunca yüksek riske sahip olan kuruluşların kredi fiyatlamasının yüksek olabileceği düşünülmektedir. Ancak kredi fiyatlamasında maliyet önemli unsurların başında gelmekteyse de, başka faktörlerde kredi fiyatına etki etmektedir. Örneğin; bankalar arası rekabet veya risk primleri bu faktörlerin arasındadır. Diğer faktörler nedeniyle; kredi notu düşük olanın, banka kredi fiyatı da o derece artar cümlesi doğru bir ifade olmaktan çıkmaktadır. Ancak kredi notu düştükçe kredi fiyatında birebir bir artış olması beklenmese de fiyatı yinede etkileyecektir.

İçsel derecelendirmeye ilgili bankaların olası yaklaşımlarına bir yorum olarak: “İDY yaklaşımlarının önemli miktarda yatırım harcaması ve teknik kapasite gerektirdiği dikkate alındığında, genelde bu yaklaşımların büyük ölçekli bankalarca ve uluslararası boyutta faaliyet gösteren yabancı bankaların şubeleri ve iştiraklerince kullanılması beklenmektedir. Standart yöntemin ise diğer bankalarca tercih edilmesi, buna ek olarak, ileride içsel derecelendirme yaklaşımlarını kullanmayı hedefleyen bankalar tarafından da geçiş aşamasında kullanılması beklenmektedir.” (Yüksel, 2005, s.35-36) görüşünü ekleyebiliriz.

3.1.2. Piyasa Riski

Piyasa riski, faiz oranları ve döviz kurlarında meydana gelen değişimlerden bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme ihtimalidir.

Piyasa riskinin hesaplanmasında kamu menkul kıymetleri mevcut mevzuat gereği yüzde sıfır risk ağırlığına tabii iken, Basel II çerçevesinde kullanılan yöntemle göre (SY ve BSY) söz konusu menkul kıymeti ihraç eden ülkeye ECA veya ECAI

tarafından verilen derecelendirme notuna göre farklı risk ağırlıkları kullanılmaktadır (Yayla ve Kaya, 2005, s.6).

Standart yöntemde futures, forwards, swap gibi faiz oranına dayalı araçlar ve hisse senetleri çeşitli özellikler kullanılarak alt kategorilere ayrılmış ve her bir kategori için gerek spesifik gerekse genel piyasa riski için gerekli ek sermaye oranı belirlenmiştir. Örneğin hisse senetlerinde spesifik risk için gerekli ek sermaye likit ve iyi çeşitlendirilmiş portföyler için portföyün %4'ü, diğerleri için %8'i olarak belirlenmiştir (Özcam, 2004, s.5).

BDDK piyasa riski için standart yöntemi zorunlu tutmuştur. Ancak risk açısından daha hassas risk ölçüm modellerini de teşvik etmektedir. Burada hesaplamalar Parametrik VAR, Tarihi VAR, Monte Carlo simülasyonu yöntemleri kullanılarak yapılmaktadır.

3.1.3. Operasyonel Risk

Bankanın kredi alıp verme işleminden çok çalışanların hataları, sistemden kaynaklanan sorunlar, dışsal nedenlerle ortaya çıkan risk grubudur. Bu riski ölçmek kolay değildir. Çünkü verilerin çoğunluğu subjektiftir. Bu nedenle verilerin iyi tespit edilmesi gerekir.

Operasyonel riskte veriler sınıflandırılırken kayıp verisi ve nedensellik verisi olmak üzere iki veri grubu ön plana çıkmıştır. Nedensellik verisi daha subjektif olduğundan bankaların insiyatifine bırakılırken, kayıp verisi için sınıflandırma yapılmıştır. Buna göre kayıp verileri; kayıp olaylarından ve kayıp olaylarının sonucunda ortaya çıkan kayıp etkisinden oluşmaktadır.

Kayıp olayları sınıflandırması şunlardan oluşmaktadır (Mazıbaş, 2005/b, s.4):

- ✓ Banka içi hile ve dolandırıcılık olayları,
- ✓ Banka dışı hile ve dolandırıcılık olayları,
- ✓ İstihdam uygulamaları ve işyeri güvenliğiyle ilgili kayıp olayları,
- ✓ Müşteriler, ürünler ve iş uygulamalarına ilişkin kayıp olayları,
- ✓ Fiziki varlıklara verilen zararlar ilgili olaylar,

- ✓ Faaliyetlerin durması ve sistem hatalarına ilişkin kayıp olayları,
- ✓ İşleme, teslimat ve süreç yönetimine ilişkin kayıp olayları.

Kayıp etkileri şunlardan oluşmaktadır (Mazıbaş, 2005/b, s.4):

1. Varlık değerindeki azalmalar,
2. Rücu edilmesinden kaynaklanan kayıp,
3. İade ve kaybı tazminler,
4. Yasal sorumluluk,
5. Denetim otoritesine ve mevzuata uyumsuzluk nedeniyle alınan cezalar,
6. Aktiflerden veya aktiflere verilen hasarlardan kaynaklanan kayıp.

Operasyonel Risk, bankanın iç süreçler, insanlar, sistemler, dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama ihtimalidir. Bunun için üç yöntem kullanılmaktadır.

Temel gösterge yaklaşımı: Operasyonel risk için ayrılması gereken sermaye miktarının hesaplanmasında kullanılan yöntemlerden birisidir. Bu yöntemde ayrılması gereken sermaye miktarı hesaplanırken, bankanın son üç yıllık brüt gelir ortalamasının %15'i alınır. Brüt gelir bulunurken provizyon ve olağan üstü gelir giderler, menkul kıymet kar ve zararları ilgili rakamdan düşülür.

Brüt gelir= Brüt gelir – (provizyon+olağan üstü gel/gid+ menkul kıymet kar/zararı)

Ayrılması Gereken Sermaye= son üç yılın ortalama brüt geliri x %15

Bu yöntemle ayrılan asgari sermayeye yapılan en çok eleştiri brüt gelir ve sermaye arasında bir ilişkinin olmaması yönündedir. “Bunun yanında brüt gelirin negatif olması halinde nasıl bir uygulama yapılacağına belirsiz olduğu eleştirisi getirilmektedir (Mazıbaş, 2005/a, s.6).

Standart yaklaşım: Bu yöntemde faaliyetler 8 farklı kola ayrılır. “Her bir iş kolunda o alanda bankaların aktivitelerinin değer ve büyüklüğünü yansıtan genel bir

gösterge vardır. Bu gösterge iş operasyonlarının ölçeği için bir temsil sunar (BSBC, 2001/a, s.6). Bu kolların brüt gelirleri ayrı ayrı bulunarak, her kol %12, 15 veya 18 ile çarpılır, toplanır ve üç yıllık ortalaması alınır (kat sayılar tablo 6’da gösterilmiştir). Böylelikle operasyonel riskin sermayeye olan yükü bulunmuş olur. Buradaki faaliyet kolları ise şunlardır: kurumsal finansman, alım-satım ve satış, perakende bankacılık, ticari bankacılık, ödeme ve takas, acentelik hizmetleri ve saklama, varlık yönetimi, perakende aracılık faaliyetleri.

Tablo 6: İş Kolları İçin Belirlenen Beta Katsayıları

İş kolları	beta katsayıları
Kurumsal finansman	%18
Alım satım ve satış	%18
Perakende bankacılık	%12
Ticari bankacılık	%15
Ödeme ve takas	%18
Acentelik hizmetleri ve saklama	%15
Varlık yönetimi	%12
Perakende aracılık faaliyetleri	%12

Kaynak: BSBC, (2004/a). International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. BIS.

Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları: İleri ölçüm yaklaşımları için benimsenen önemli bir yaklaşım da, bankalara kendilerine en uygun sayısallaştırma ve ölçüm yöntemlerini geliştirebilecekleri bir laboratuvar imkanı sunmasıdır. Komitenin kendi ifadesiyle “ileri ölçüm yaklaşımları bahçesinde binlerce çiçeğin açmasına imkan veren” bu yaklaşım ile herhangi bir yöntem ön plana çıkarılmamak suretiyle yöntemler konusundaki optimum bileşimi bankaların kendilerinin belirlemeleri istenmektedir (Mazıbaş, 2005/a, s.8).

İleri ölçüm yaklaşımı için özel bir yöntem ismi belirlenmemiştir. “Gelişmiş ölçüm teknikleri niteliksel ve niceliksel kriterlere sahip olup bu kriterlerin denetçiler

tarafından onaylanması gerekmektedir. Nitekim bu alanda önemli ilerlemeler kaydedilmiş olup aşağıdaki yaklaşımlarda oldukça ileri seviyede yol alınmıştır. Bunlar (Alexander, 2002, s.13-14):

- ✓ İçsel Ölçüm Metodu (İnternal Measurement Approach) (IMA)
- ✓ Zarar Dağılımı Yaklaşımı (Loss Distribution Approach) (LDA)
- ✓ Scorecards ve diğer niteliksel ölçümlerdir.

Gelişmiş hesaplamalarda 8 farklı iş alanı için 7 zarar çeşidi belirlenmiştir. Bunlar (Alexander, 2002, s.14):

1. Şirket içi suiistimal
2. Şirket dışı suiistimal
3. Çalışanların uygulamaları ve iş ortamı güvenliği
4. Müşteri, ürün ve iş uygulamaları
5. Şirketin mallarına zarar
6. Sistemin çökmesi ve işe ara verilmesi
7. Ulaşım, iletim ve uygulama yönetimi'dir.

3.2. İkinci Yapısal Blok (Denetim Otoritesi)

Bu blok bankaların denetim otoriteleri tarafından denetlenmesi sürecini kapsamaktadır. Denetim otoritesinin incelemesindeki 4 prensib (şekil 3) şu şekildedir (BCBS, 2004/c, s.1-8):

1. Bankaların sermaye yeterliliğiyle ilgili değerlendirme ve sermaye yeterliliğinin korunmasına yönelik stratejileri olmalıdır. Bankaların içsel sermaye değerlendirme sürecinin temel özellikleri şunlardan oluşmaktadır:

- ✓ Yönetim kurulunun ve üst düzey yönetiminin gözetimi ve denetimi (oversight)
- ✓ Sağlam ve güvenilir sermaye değerlendirmesi
- ✓ Risklerin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi
- ✓ İzleme ve raporlama
- ✓ İç kontrol sistemi tarafından kontrolden geçirilmesi

2. Denetim otoritesi bankaların yasal sermaye yeterliliği izleme ve sağlama süreçlerini incelemeli ve tatmin edici sonuç elde edemediğinde gerekli tedbirleri almalıdır.

İncelemelerin dikkati bankanın risk yönetiminin ve kontrollerinin niteliği üzerine yönelmeli ve denetim otoritesinin banka yönetimi gibi fonksiyonda bulunması ile sonuçlanmamalıdır. Düzenli aralıklarla yapılan incelemeler şu denetim araçlarının çeşitli kombinasyonlarından oluşabilir:

- ✓ Yerinde inceleme ve soruşturmalar
- ✓ Uzaktan izleme ve değerlendirmeler
- ✓ Banka yönetimi ile görüşmeler
- ✓ Bağımsız denetçilerin çalışmalarının değerlendirilmesi
- ✓ Düzenli aralıklarla yapılan raporlamalar

Denetçilerin denetimleri dört temel prensibe göre yapılacaktır:

Şekil 3: Düzenleyici Denetim Süreci

Deloitte (2004). Basel II Gereksinimlerinde Neredeyiz

<<http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/Basel%20II.pdf> . s: 15.>

3. Denetim otoriteleri; bankaların, asgari yasal sermaye üzerinde sermaye ile faaliyette bulunmalarını sağlayacak güce sahip olmalıdır.

4. Denetim otoritesi sermayenin asgari seviyenin altına düşmesini engellemek için erken müdahalede bulunabilmelidir. Sermaye korunamadığında bankadan hızlı düzeltici tedbir alınması istenmelidir.

Bir kuruluşa derecelendirme kuruluşları tarafından ya da ECA ya da banka tarafından farklı notlar verilmiş olabileceği gibi, iki veya daha fazla ülkede faaliyet gösteren bir kuruluşa her iki ülkede farklı notlar tespit edilmiş olabilecektir.

Derecelendirme kuruluşlarının hangisine itibar edileceği, Basel II'nin değişik opsiyonlarından hangisinin kullanılacağı denetim otoritelerine bırakılmıştır. Bir banka birden fazla ülkede faaliyet gösterdiğinde, asıl bulunduğu ülkenin yanı sıra faaliyet gösterdiği ülkenin denetim otoritesinin de onayını almalıdır.

Birden fazla derecelendirme notu bulunması durumunda yapılacaklar (BCBS, 2004/d, s.24):

- ✓ Derecelendirme notları birden fazla risk ağırlığına karşılık geliyorsa, yüksek olan risk ağırlığı kullanılır.
- ✓ İki den fazla risk ağırlığı bulunuyorsa, en düşük ikinci risk ağırlığı kullanılır.
- ✓ Yerel ve yabancı para cinsinden dereceler, birbirlerinin yerine kullanılamazlar.
- ✓ Bir grup şirketinin notu, gruptaki başka bir şirket için kullanılamaz
- ✓ Risk ağırlıklandırma sürecinde kısa vadeli dereceler krediye ilişkin dereceler olarak dikkate alınır
- ✓ Kısa vadeli dereceler sadece, ilgili oldukları kredi için kullanılabilir

Merkez ülke ve ev sahibi ülke denetim otoritelerinin farklı yaklaşımlar benimsemiş olduğu durumlarda, merkez ülke denetim otoritesi banka grubunu konsolide bazda ilgilendiren konularda nihai karar verme yetkisine sahip olacaktır. Bu tüm değerlendirme ve analizlerin merkez ülke denetim otoritesi tarafından yapılması gerektiği anlamına gelmemektedir (BCBS, 2003, s.5). Her iki ülke arasında koordinasyon merkez ülke tarafından sağlanmaya çalışılmalıdır.

3.3. Üçüncü Yapısal Blok (Piyasa Disiplini)

Piyasa disiplini ile bankalar arası şeffaflık ve karşılaştırma yapılabilmesi amaçlanmıştır. Burada bankaların durumu hakkında halkın bilgi sahibi olması sağlanmaktadır.

Basel komitesi aşağıda verilen beş temel alanda bankaların doğru ve yeterli ölçüde kamuoyunu bilgilendirmeleri gerektiğini belirlemişlerdir. Bu alanlar:

- 1) Muhasebe politikaları ve uygulamaları
- 2) Kredi risk yönetimi
- 3) Kredi riskleri
- 4) Kredi kalitesi
- 5) Gelirler (BCBS, 1999, s.16)

3.4. Basel I Ve II Arasındaki Farklılıklar

Basel I ve II arasındaki en önemli farklar (tablo 7) katsayılar ve operasyonel risk ile ilgili değişikliklerdir. Birincisi Basel I’de OECD üyesi ülkelere %0 risk katsayısı uygulanırken, Basel II’de bu sistem kaldırılmıştır. Kredi riski derecelendirme kuruluşlarının verdikleri notlara göre veya bazı ileri yöntemler uygulandığında bankanın kendisi tarafından belirlenebilecektir. İkincisi ise daha önceden kredi riskinin hesaplamasına dahil edilmeyen operasyonel riskin Basel II’ye eklenmesidir. Böylelikle daha duyarlı bir risk ölçüm anlayışı geliştirmek amaçlanmaktadır.

Farklı özellikler gösteren bankalara, farklı özelliklerde riski ölçebilme olanağı sağlamıştır. Yine çoğu bankanın gelişmiş içsel derecelendirme yöntemini kendilerinin kurma eğiliminde olması beklenmektedir. Bununla birlikte standart yöntem benimsenirse derecelendirme kuruluşlarının faaliyetleri daha çok artacaktır.

Tablo 7: Basel I Ve Basel II'nin Karşılaştırılması

Basel I	Yeni standart
Sadece kredi ve piyasa risklerinin dikkate alınması	Kredi riskinin daha kapsamlı ele alınması yanında operasyonel riskin de dikkate alınması. SYR'nin riske daha duyarlı hale getirilmesi
Kredi riskine ilişkin katsayıların belirlenmesinde OECD ve OECD üyesi olmayan ülke ayrımı	Kredi riskinin ölçülmesinde kredi derecelendirme kuruluşlarının ülke ve kuruluş için verdiği derecelerinin kullanılması
Tek bir risk ölçüm yönteminin kullanılması	Her bir risk kategorisi için alternatif yöntemlerin varlığı nedeniyle sağlanan esneklik yanında bankaların içsel risk ölçüm yöntemlerinin kullanılmasının özendirilmesi
Tüm finansal kuruluşlara aynı yaklaşım (BDDK açısından)	Risk yönetiminin önemine yapılan vurgu ve banka yetkililerinin risk yönetiminden sorumlu kılınması
Sadece minimum SYR'ye yapılan vurgu	Üçlü yapı, SYR yanında, gözetim ve denetimin önemi ile piyasa disiplinin gerekliliğine yapılan vurgu ve ilgili düzenlemeler

Kaynak: BCBS. (2001/b). The New Capital Accord: an explanatory note. BIS,1.

Basel II ile sermaye yeterliliklerinin bankaların kendileri tarafından hesaplanması ve BDDK gibi bankacılık denetim otoritesi ile denetlenmesi ve değerlendirilmesi istenmektedir.

“Bankalarda, her bir prensibin detaylarını kapsayacak şekilde yapılabilmesi için, önemli sayıda yetkin insan kaynağına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir (Tuncer, 2006, s.10). Bu sebeple bu kadar karmaşık bir yapının altından kalkabilecek bilgi seviyesine sahip eleman yetiştirilmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Ülkemizde, özellikle şirket yetkilileri ile yapılan toplantılarda, çoğu kez Basel I uygulamasının çerçevesinde bile çok zor kredi sağlanabilirken Basel II ile birlikte bankalardan sağlanacak kredilerin iyice zor olacağı gündeme getirilmektedir. Aslında bu düşünce doğru değildir. Zira, perakende KOBİ tanımına giren şirketlerin bile risk ağırlıkları yüzde 100'lerden yüzde 75'e düşerken (ki ülkemizdeki şirketlerin büyük çoğunluğu bu tanıma girmektedir), kurumsal KOBİ tanımına girip derecelendirme

notu iyi olan şirketler için risk ağırlıkları yüzde 20'lere kadar düşecek ve bu şirketlerin borçlanmaları daha ucuzlayacaktır. Yani Basel II, derecelendirme yaptırıp iyi derecelendirme notuna sahip şirketler için daha düşük faizlerle borçlanma anlamına gelmektedir (Alp, 2005, s.60).

Tablo 8: Basel II Düzenlemesinin Getireceği Faydalar ve Maliyetler

Beklenen Etki Ve Faydaları	Getireceği Maliyetler
Sermaye ihtiyacı azalacaktır	Kamuoyunu bilgilendirme ihtiyacı ve maliyetleri artacaktır.
Risk yönetimi daha iyi olacaktır	Gerekli sistemlerin kurulması ve işlevi için bir maliyet söz konusu olacaktır.
Düzenleyici otorite ile daha iyi ilişkiler geliştirilecektir	Gerekli verilerin toplanmasının maliyeti devam edecektir
Piyasa ve kredi değerlendirme kurumları arasındaki ilişki iyileşecektir.	Sistemlerin ve personelin çalışması için gerekli maliyetler devam edecektir.

Kaynak: Ateş A. (2003) .Bankalara Üstlenilen Riskler ve Türk Bankacılık Sisteminin Basel Kriterlerine Uyumu. (Yüksek Lisans tezi), Marmara Üniversitesi. s.144

Basel II'ye göre 50 milyon Euro altında ciroya sahip kuruluş KOBİ'dir. 1 milyon euro altında ciroya sahipse perakende KOBİ'dir ve risk ağırlığı ise %75'dir. 1 milyon – 50 milyon arasında ciroya sahipse kurumsal KOBİ'dir ve risk ağırlığı %20-%150 arasında aşağıdaki gibi değişmektedir.

✓	AAA'dan AA- ye kadar not alanlar	%20
✓	A+'dan A-'ye kadar not alanlar	%50
✓	BBB+'dan BB-'ye kadar not alanlar	%100
✓	Derecelendirilmemiş olanlar	%100
✓	BB-'den düşük not alanlar	%150

Risk ağırlığı yüksek işletmeler, bankaların maliyetini artırdıklarından ve bankalar maliyetlerini bu kurumlara yansıttığından, daha yüksek maliyetle kredi

bulmaktadırlar. Basel II’de basit standart yaklaşımda perakende KOBİ’ler %75, derecelendirilmeyen kurumsal KOBİ’ler %100 risk ağırlığına sahiptir.

Basel II’de ülkelere bazı konularda uygulama kolaylığı sağlamak amacıyla kendilerine özgü kararlar alabilme fırsatı tanınmıştır. Ancak “farklı denetim otoritelerinin Basel II’de yer alan esasları farklı esneklik düzeyinde uygulanmasının ülkeler ve bankalar arasında rekabetçi eşitsizlik oluşturacağına ilişkin eleştiriler (Yüksel, 2005, s.3) bulunmaktadır.

Yine Basel II’ye yönelik bir eleştiri olarak; “Uzlaş (Basel II)’nın sermayeye gereğinden fazla önem atfediyor olmasını, sistematik krizlerin, sermaye yetersizliğinden daha çok likidite problemlerinden kaynaklanıyor” (Küçüközmen vd., 2004, s.3) olmasını ekleyebiliriz. Basel II’de likidite problemlerinin çözümü olarak elde gerekli sermaye bulundurmak olarak kabul edilmiş gözükmektedir.

4. TÜRKİYE’DE BASEL UYGULAMALARI

Türkiye’de 2000 yılında yaşanan banka krizlerinden sonra; BDDK tarafından 2002 yılı sonu itibariyle piyasa riski, SYR hesaplamasına dahil edilmiştir.

$$SYR = \frac{\text{Öz Kaynak}}{\text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski}} = \%8$$

“BDDK, Basel II düzenlemesini, standart yöntemler itibariyle 2008, ileri modeller başvurularıyla ilgili olarak da 2009 yılı başından itibaren uygulamayı planlamaktadır (Bilgin, 2005, s.23).

Basel Komite’sinin sermaye yeterliliğine ilişkin yeni düzenlemesi hakkında bankacılık sisteminin bilgilendirilmesi, söz konusu düzenlemeler konusunda bankacılık sisteminin görüşlerinin dile getirilmesi ve ortak bir strateji belirlenmesi amacıyla bankaların temsilcileri ve BDDK yetkililerin katılımıyla 2003 tarihinde Basel II Yönlendirme Komitesi oluşturulmuştur. Yine Basel II yol haritasındaki

süreçlere ilişkin olarak çeşitli konularda görev alan alt çalışma grupları oluşturulmuştur. Komite Basel II'nin Türk bankacılık sistemine olası etkilerinin saptanması amacıyla bankaların büyük çoğunluğunun katılımıyla yapılan Sayısal Etki Çalışmasının (QIS-TR) sonuçları ışığında sektörün Basel II'ye geçiş sürecindeki altyapı hazırlık faaliyetlerini planlamaktadır.

Türkiye'de 23 banka (bu bankalar aktif toplamı olarak Türk Bankalarının yaklaşık %95'ini teşkil etmektedir.) ile yapılan QIS-TR den elde edilen sonuçlara göre bankaların sermaye yeterlilik oranlarının ortalama 11,9 puana düşmesine rağmen yine de bu oran %8'in üstünde kalmaktadır.

Basel II çerçevesinde sermaye yeterliliği oranında ortaya çıkan %11,9'luk azalışın 8,7 puanı yabancı para cinsinden kamu menkul kıymetlerinin yer aldığı portföylerden, 2 puanı ise operasyonel riskten kaynaklanmaktadır. Şirketlere verilen kredilerin tabi olduğu sermaye yükümlülüğünde ise az miktarda artışlar meydana gelmiştir. Sermaye yeterliliği rasyosunda şirketler portföyü dolayısıyla ortaya çıkan azalış %1,2'dir (BDDK, 2005/a, s.5).

Basel komitesi sayısal etki çalışması sonucundan elde edilen veriler, KOBİ'lerin cirolarının artması sonucu sermaye yükümlülüğünün de arttığını göstermiştir.

II. BÖLÜM

KREDİ RİSKİ AÇISINDAN DERECELENDİRME SİSTEMİ

1. DERECELENDİRME SİSTEMİNİN GENEL YAPISI

Kredi, ticaret işlemlerini kolaylaştıran, sermaye birikimine yardımcı olan, üretimi artıran ekonomik bir araçtır. Bankaların asıl görevleri arasında kredi verme işlemi vardır. Kredi vermek ise riskli bir işlemdir.

Bankalarda kredi riski dışında da risk çeşitlendirmeleri yapılmıştır. Örneğin; likidite riski de bankaların riskleri arasındadır. Ancak bankaların risklerinin büyük çoğunluğu kredi riskinden kaynaklanmaktadır.

Genel kredi riski, bankanın borç verdiği hangi şahıs veya firma olursa olsun ve bankanın yatırım yapmış olduğu menkul kıymet hangi firma tarafından ihraç edilmiş bulunursa bulunsun, bizatihi borç verme veya menkul kıymetlere yatırım yapma fiilinin içermiş olduğu genel bir risktir (Meriç, 1980, s.100). Özel kredi riski ise işletme kaynaklı risklerdir.

Bankanın Yönetim Kurulu düzenli olarak kredi riski stratejisini ve önemli kredi riski politikalarını gözden geçirmelidir. Söz konusu strateji bankanın almaya hazır olduğu kredi riskinin büyüklüğünü ve aldığı çeşitli kredi risklerine karşılık elde etmeyi beklediği kâr seviyesini yansıtmalıdır (Güner, 2005, s.63).

Kredi derecelendirme nitelik (rakamlarla) ve nicelik (yönetim, ülke riski vs. ile) açısından yapılırken; kurumsal derecelendirme tamamen nicelikseldir. Yani yönetimle ilgilidir.

Kredi Maliyetlerini Etkileyen Etmenler:

- ✓ Disponibilite (dolaylı)
- ✓ Mevduat munzam karşılıkları (dolaylı)
- ✓ Faizler
- ✓ Banka genel masrafları
- ✓ Vergiler
- ✓ Fonlar
- ✓ Derecelendirme ile banka genel masraflarında bir düşüş olabilir.

İşletmeler bankalardan kredi çekmek yerine bazen tahvil ve hisse senedi çıkarmayı tercih edebilmektedirler. Bazen hem kredi çekip, hem de menkul kıymet ihracı yapmaktadırlar.

Bankalarda müşterinin yatırdığı paralar pasifte, krediler ise aktifte izlenir. Bankaların asıl faaliyet konusunu para alış verişi oluşturmaktadır. Diğer faaliyetler buna ek olarak geliştirilen hizmetlerdir.

Bankalar kredi riskinin azaltılması amacıyla kredi verdikleri işletmeleri risk sınıflarına ayırabilmektedirler. Kredi işlemlerinde risk sınıfı oluşturulması, risk priminin ayrılmasında önemli bir işletme politikası kararıdır. Bu karar özellikle bankaların üst hedeflerine ulaşılması bakımından titiz bir uygulamayı gerektirir. Zaman içinde çeşitli karar organları ya da karar birimleri için tahminlerinin ve karlılık risk karşılaştırmalarının ne oranda gerçek sonuçlara uygun olacağını saptamada yardımcı olur (Yürükoğlu, 1990, s.5).

Derecelendirme sistemi sayesinde risk sınıflandırması, bankalar tarafından daha az maliyetle ve kolayca yapılabilir.

Tüketicinin borcunu zamanında ödeyememesi halinde daha çok faiz ödemek zorunda kalması kredinin sakıncalarından biridir.

Kimi zaman banka müşterisi güvenilir olduğu halde ödeme gücünün çeşitli sebeplerle azalması sonucu (ekonomik dalgalanmalar, doğal afetler, müşterinin işlerinin birden kötüye gitmesi) oluşması muhtemel riskler genel kredi riski kapsamındadır. Yine zaten risklerinin olduğu önceden belirli olan müşteriler özel kredi riskine girmektedir. Örneğin; müşterinin bulunduğu endüstri grubunun

ekonomik açıdan fazla dalgalanması gibi bir durumda müşterinin kredi riski artacaktır. Kredi riski için ülkemizdeki bankalar tarafından yapılan analiz çeşitleri:

- ✓ Finansal Akım Analizi
- ✓ Fon Akım Analizi
- ✓ Nakit Akım Analizi
- ✓ Proforma Tablolar Analizi'dir.

Riskini iyi yöneten kredibilitesi yüksek firmalar (Sezgin, 2006, s.6):

1. Daha yüksek borçluluk oranlarıyla çalışma imkanı bulabilirler.
2. Faizlerin düştüğü bir ortamda borçla finansman imkanlarını kullanarak hem agresif büyüme şansı yakalayıp hem de vergi giderlerini düşürebilirler.
3. Risk yönetimine yaptıkları yatırımlar ile değerlerini arttırabilirler.

Kredi analizi; finansal analiz ve finansal olmayan analiz olarak ikiye ayrılır. Finansal olmayan analiz kredi derecelendirme kuruluşlarınca sübjektif unsurlarla yapılmaktadır ve her kredi derecelendiren kişiye göre buradan alınan not değişebilmektedir. Hatta finansal analiz kısmındaki kriterlerde dahi bir birliktelik yoktur. Ancak kuruluşlarca çok fazla farklılıkta bulunmadığı ifade edilmektedir. Tablo 9'da üç farklı derecelendirme kuruluşunun derecelendirmede kullandığı finansal analiz başlıkları yer almaktadır.

Kredi kuruluşları, büyük ölçekli firmaların derecelendirmelerini yaparlarken finansal ve finansal olmayan analiz yöntemlerini kullanarak derecelendirme yapmakta, küçük ve orta ölçekli firmaların derecelendirmesini yaparken sadece finansal analiz yöntemleri kullanılarak skorlama yapmaktadırlar. Derecelendirmede analist yorumu işin içine katılırken, skorlamada yorum yapılmamaktadır.

“Bankalar bilanço dışı izlenen taahhütleri almaktadırlar. Ve bu karmaşık risklerin analizinde önemlidir. Bu taahhütler ikincil ürünler kadar iyi olan kredi mektuplarını ve teminatları içerir (Le Bras and Andrews, 2004, s.4.).

Tablo 9: Üç Farklı Uluslararası Derecelendirme Kuruluşunun Risk Derecelendirme Çalışmaları Kapsamında Finansal Analiz Çalışmaları:

FITCH	DBRS	D&B
Borçlar ve Net Borçlar Toplamı Net Borçlar/ Özkaynaklar	Temel Potansiyel Özkaynak Karlılığı	Karlılık Trendi Borçlanma Düzeyi
Toplam Borçlar/ Firma Değeri Vergi Sonrası Nakit Akışı Net Nakit Akışı Net Kar/ Özkaynaklar Faaliyet Karı/ Toplam Satışlar	Sermaye Karlılığı Çeşitli kar Marjları Maliyet Yapısı Borçluluk rasyoları Borç Karşılama analizi	Ödeme Skoru Maddi Özvarlık Satış Trendi İşletme Sermayesi
Faiz Vergi, Amort., İtfa Öncesi Kar/Bürüt Faiz Gideri		
Faiz, Vergi, A mort., İtfa Öncesi Kar/ Net Faiz Gideri Faiz,Vergi,A mort.,İtfa,Leasing Taksitleri Öncesi Kar		
Borçlar/ Faiz, Vergi, Amortisman ve İtfa Öncesi Kar		
Faiz, Vergi, A mort ve İtfa Öncesi Kar		
Faiz, Vergi, A mort., İtfa Öncesi Kar/ Toplam Satışlar		

Kaynak: Bodur ve Teker. (2005). Ticari Firmaların Kredi Derecelendirmesi: İMKB Firmalarına Uygulanması. Cilt:2, Sayı:1,25-36. Aralık. İTÜ dergisi/b. Sosyal Bilimler. s.28

“Derecelendirmeye kredi analizi kapsamında yapılan finansal analiz benzerlik göstermektedir. Ticari ve kurumsal firmalarla yapılan finansal analizde daha detaylı ve analistin yorumuna bağlı bir çalışma yapılmaktadır (Bodur ve Teker, 2005, s.27). Derecelendirme kriterleri bir şirket için: büyüme, likidite, borçluluk, faaliyet döngüsü, karlılıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar değerlendirilirken bir önceki yıla göre değişimleri ve sektör analizi dikkate alınmaktadır.

Firmaların puanının düşmesinin nedenleri (Bodur ve Teker, 2005, s.32):

- ✓ Ekonomik konjonktürdeki olumsuz gelişmeler
- ✓ Firmanın bağlı bulunduğu sektördeki olumsuz gelişmeler
- ✓ Sabit sermaye yatırımlarının kısa vadeli banka kredileri ile finansmanı

- ✓ Düşük özkaynak ile faaliyeti sürdürme
- ✓ Farklı faaliyet konularına yönelme
- ✓ Grup firmalarında yaşanan problemler

1.1. Derecelendirme Ve Yararları

Derecelendirme (rating): Piyasada bulunan kuruluşlara yatırımlarını risk derecelerine göre yapmaları konusunda yardımcı olan belli kriterler doğrultusunda derecelendirmeye konu olanın performansını notlandırarak ölçen bir araçtır. Bu bağlamda derecelendirme kuruluşları da piyasadaki bilgi açıklarını kapatmaya yarayan kuruluşlar olarak tanımlanabilir.

Derecelendirme şirketleri ülkeleri, belediyeleri, kurumları, sabit getirili menkul kıymetleri derecelendiren kuruluşlardır.

Sermaye Piyasası Kurumunun 6 Mart 1997 tarih ve 22925 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan tebliğine göre derecelendirme:

“Ortaklıkların ve sermaye piyasası kurumlarının risk durumları ve ödenabilirliklerinin, borçluluğu temsil eden sermaye piyasası araçlarının anapara, faiz ve benzeri yükümlülüklerinin vadelerinde karşılanabilme riskinin, derecelendirme kuruluşları tarafından değerlendirilmesi ve sınıflandırılması faaliyetidir.” şeklinde tanımlanmıştır.

Derecelendirme kuruluşları ile devletin, mali sistemdeki yükü bir nevi azalmış olacaktır. Özellikle ekonomik sistemde güçlü piyasaların oluşması derecelenme ile hız kazanacaktır. Çünkü finansman piyasalarında güven önemli bir faktördür ve bu derecelendirme sayesinde sağlanabilecektir. Özellikle uzun vadeli yatırımların daha çok artması beklenen faydalar arasındadır. Ancak böyle bir durumun hiçbir sakıncası olmadığını söyleyemeyiz. Bu düzene ayak uyduramayan derecelenme notu düşük olan şirketler durumlarını düzeltemezlerse bu durumdan fazlasıyla etkileneceklerdir. Belki de piyasada uzun bir süreç sonrasında güçlü olmayan şirketler görmek mümkün olamayacaktır.

Derecelendirme kurumlarının etkin oldukları ülkelerde oldukça önemli yere sahip oldukları bir gerçektir. Çünkü şirketlerin geri ödeme kabiliyetini yatırım

yapılabilirlik derecesini ölçtükleri gibi ülke ekonomisinde büyük yer tutan bankaların, hatta ülkelerin kendisinin ve merkez bankalarının kredi değerliliklerini ölçmektedirler. Derecelendirme kuruluşlarının verdiği bu notlar uluslararası piyasalarda fazlasıyla önemsenmektedir. Yatırımcılar menkul kıymet alırken derecelendirme notunu da hesaba katmaktadırlar.

Derecelendirme, kaynakların verimli kullanılmasını sağlayan bir sistemdir. Çünkü spekülative kazançları azalttığı gibi yatırımların da artmasına olanak sağlamaktadır. Özellikle dış piyasalardan yatırımcı bulabilme olanağı hafife alınacak bir özellik değildir. Yabancı yatırımcılar, hakkında bilgi sahibi olmadıkları kuruluşlara derecelendirme sayesinde bir değer biçecek ve buna göre yatırımlarını yapacaklardır. Derecelendirmesi iyi olan şirketlere yatırımcıların ilgisi daha fazla olacaktır. Böyle bir durumda şirket için durum daha da iyi olacaktır. Yalnız derecelendirmesi kötü olan şirketler için bunu söyleyemeyiz. Çünkü riskli şirketler grubuna girdiklerinden daha büyük bir maliyetle borçlanacaklardır. Ancak derecelendirmesi kötü olan şirketler için bir artı olarak kendilerini daha çok geliştirme ihtiyacı duyacaklarını söyleyebiliriz.

Derecelendirme kimlere yarar sağlar?

- ✓ Yatırımcı şirket
- ✓ Banka veya finansal kuruluş
- ✓ Sermaye piyasası, borsa
- ✓ Özelleştirme
- ✓ Para ve finans otoriteleri

Yatırımcı Açısından Faydaları : Derecelendirme risk faktörünü açıkça ortaya koyduğundan, yatırımcılar tarafından finans kuruluşunun tercihinin yapılmasına imkan verir. Piyasada rekabet unsurunun da etkisiyle daha güçlü şirketlerin piyasaya hakim olması ve yatırımcılar tarafından desteklenmesiyle mali yapının güçlendirilmesine yardım eder ve bu da kurumun, kendini sürekli olarak dinamik tutması gerektiğinden, verimliliğini artırır. Yatırımcıların yatırım yaptıkları enstrüman hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasını sağladığından yatırımcılar tarafından daha bilinçli tercih yapılmasını sağlar.

Derecelendirme şirketleri “Firmalar hakkında düşük maliyetle bilgi sağlarlar. Bireysel bir yatırımcı için bu konuda bilgi toplamak maliyetli bir iştir. Kaldı ki bilgiyi yorumlayıp, işlemek de belli bir birikimi ve eğitimi gerektirir (Özmen, 1996, s.324.).

Yatırımcılar portföy oluştururken notları referans olarak kullanabilirler. Hisse senedi seçimi yaparken; hem başka alternatiflerle kıyaslamayı hem de yatırımcının bilgiye çok fazla maliyete girmeden ulaşmasını sağlayacaktır. Zaten günümüz şartlarında özellikle uluslararası para piyasaları düşünüldüğünde bilgilerin takibi ve analizinin düzenli olarak takip edilebilmesi mümkün gözükmemektedir.

İkincil piyasalarda ratingi olan menkul kıymetler daha fazla talep görmektedirler. Yatırımcı böylelikle katlandığı riske uygun bir maliyetle ulaşacaktır. Çünkü sermaye piyasalarında spekülasyon hareketler azalınca bir hisse senedi olduğundan daha düşük veya daha yüksek değerde gösterilemeyecektir.

İhraççı Açısından Faydaları : Bir menkul kıymet yatırımcısı fiyatları dışında bilgi sahibi olmadığı kuruluşların hisse senetlerini alırken, firmaların hangisinin güvenilir olduğunu bilemez. Menkul kıymet yatırımcısı orta fiyatta bulunan hisse senetlerine yönelir. İyi firma sahibi hisse senetlerini yüksek fiyatla satmak ister. Ancak müşteri bulamadığından aslında değerinden daha düşük bir fiyata hisse senedi satabilecektir. Bu durumda hem yatırımcı hem firma bilgi eksikliğinden zarar etmiş olur. Ancak derecelendirme yapılan şirketlerde; şirketin durumu daha net görülebildiği için yatırımcı ona göre değerlendirme yapabilecek bu durumdan hem yatırımcı hem tahvil çıkartan iyi firmalar olumlu yönde etkilenecektir.

Diğer iyi durumda olmayan firmalar da kendilerini yenilemek ve performanslarını artırmak zorunda kalacaklardır. Daha güçlü ve daha üretken piyasalar için derecelendirme gereklidir.

Uluslararası fon havuzu da menkul kıymet satışını kolaylaştırır. Ancak ihraççı firma eğer tanınmıyorsa menkul kıymet satması zorlaşacaktır. Derecelendirme notu ne kadar iyi olursa ihraççının fonlarını satması da o denli kolaylaşacaktır. Özellikle uluslararası fon piyasasında menkul kıymet satmak işletme

açısından oldukça zordur. İyi derecelendirme notu ile kendini bu piyasalara kolayca tanıtır, böylelikle uluslararası alanda firmanın adının bir nevi reklamını yaparak belki de firmanın daha çok büyümesi için bir temel atılmış olabilecektir.

Maliyetler açısından bakıldığında banka garantisi gibi maliyetlere gerek kalmadan daha düşük maliyetle borçlanmasına yardımcı olur. Yine yüksek dereceye sahip bir kuruluş eğer derecelendirme notu almazsa finansman maliyeti artacağından derecelendirme notu almak bu şirket için zorunlu hale gelecektir. Derecelendirme notu iyi olmayan firmalarda ise maliyetler yüksek olacaktır. Bu yüzden firma kendini yenilemek ve büyümek için daha çok çaba içerisinde olacaktır.

Bankalar Açısından Faydaları : Bankaların risk derecelenmesi aynı diğer kurumlarda olduğu gibi borcunu zamanında geri ödeyebilme gücünü ifade etmektedir. Bankalar bulundukları ülkede ve hatta ülke dışında birçok kuruluş ve kişi ile para ticareti yapan kuruluşlardır. Bu durumda bankaların göreceği her hangi bir zarardan ülkenin genelinin etkilenmesi ya da ülkede yaşanan krizden bankanın etkilenmesi olası bir durumudur. Bu nedenle ülkenin ekonomisinin sağlam olabilmesi için bankalarının da sağlam yapılara sahip olması gerekir. Bankaların derecelendirmesi bu açıdan da önem arz etmektedir.

Hatta derecelendirme notu bankaların olası iflas durumlarında (ki ekonomik krizlerin bazılarının temelinde banka krizleri yatmaktadır ve ekonominin güçlü olması için bankaların durumunun sağlam olması gerekmektedir.) daha önceden gerekli önlemlerin alınması için kaynak oluşturacaktır. Bankalar derecelendirmeyi, kendilerinin yapmış oldukları analizi kontrol etmek amacıyla kullanabilecekleri gibi, portföy oluşturmak için bilgi kaynağı olarak da kullanabilirler. Bunun yanı sıra banka kendi derece notu iyi ise tanıtımında da olumlu etkisini görecektir.

Kredi verirken derecelendirilmiş şirketlere kredi vermek bankanın maliyetlerini azaltacaktır. Kredi verilen kuruluşları araştırma maliyetlerinin düşmesiyle kredi maliyetleri düşer. Büyük kredilerin ve problemli kredilerin alınmasını azaltır ve böylelikle bankanın aktif kalitesinin artmasına neden olur. Eğer alınan derece iyi ise uluslararası piyasada faaliyet göstermeleri kolaylaşır.

Banka riski belirlenirken aşağıdaki faktörlere dikkat edilir (Karaer, 2002, s.20):

- ✓ Varlık yapısının kalitesi
- ✓ Kredilerin verilme politikaları
- ✓ Kredilerin vade yapıları
- ✓ Kredilerin kimlere verildiği, hangi sektörlerin ağırlıkta olduğu
- ✓ Karşılıklı teminat için uygulanan politikalar
- ✓ Kredi riskinin ve aktif kalitesinin ölçümü
- ✓ Riskli kredilerin nasıl izlendiği
- ✓ Aktif ve pasiflerin kontrolü
- ✓ Alacak takibinin nasıl izlendiği gibi

1.2. Derecelendirme Çeşitleri Ve Derecelendirme Süreci

1.2.1. Derecelendirme Çeşitleri

Derecelendirme; vadesine göre, türlerine göre ve bankacılık sektörü açısından derecelendirme olarak üçe ayrılır. Buna göre:

1.2.1.1. Vadesine göre derecelendirme

Kısa Vadeli Derecelendirme : 1 yıla kadar olan tüm yükümlülüklerin yerine getirilebilme olasılığını ifade eder. Bu derecelendirmede dikkate alınan unsurlar şunlardır:

- ✓ Likidite
- ✓ Sermaye ve kaynaklara ulaşabilme

Uzun Vadeli Derecelendirme : 1 yıldan daha uzun sürede tüm yükümlülüklerin yerine getirilebilme olasılığını ifade eder. Bu derecelendirmede dikkate alınan unsurlar şunlardır:

- ✓ Ekonomik konjonktüre duyarlılık
- ✓ Rekabet

- ✓ Kanuni düzenlemeler
- ✓ Teknolojik gelişmeler
- ✓ Yönetim kalitesi

1.2.1.2. Türlerine göre derecelendirme

Döviz Cinsinden Derecelendirme : Kurumun döviz cinsinden olan yükümlülüklerini kendi kaynakları ile döviz sağlayarak ödeyebilme kapasitesini ifade eder. Dikkate alınan unsurlar konvertibilite de dahil olmak üzere tüm ülke riskleridir.

Yerel Para Cinsinden Derecelendirme : Kurumun yerel para cinsinden olan yükümlülüklerinin uluslararası kriterlere göre ödenebilme olasılığını ifade eder. Dikkate alınan unsurlar konvertibilite hariç tüm ülke riskleridir.

Ulusal Yerel Para Cinsinden Derecelendirme : Kurumun yerel para cinsinden olan yükümlülüklerini ulusal kriterlere göre ödeyebilme kapasitesini ifade eder.

1.2.1.3. Bankacılık sektörü açısından derecelendirme

Bireysel derecelendirme : Bankanın kendi kendine tamamen yetebildiği varsayımına dayalı olarak yapılan derecelendirmedir. Burada notlar A'dan E'ye kadar sıralanır.

Destek derecelendirme : Bankanın başka kuruluşlarca desteklenme eğilimini gösterir, notlar 1'den 5'e kadar sıralanır. 5 notu bankanın desteğe ihtiyacı olmadığı anlamına gelir.

1.2.2. Derecelendirme Süreci

Derecelendirme süreci derecelendirme kuruluşları bazında farklılık göstermekle birlikte temel mantığı benzerdir. Bu kuruluşlar derecelendirme yaparken faaliyetlerini gizlilik içinde yürütmeye özen göstermekte ve firmanın geleceğe yönelik planlarını dikkate almaktadırlar. Burada örnek olarak Moody's firmasının

derecelendirme süreci ele alınacaktır. Firmanın derecelendirme süreci sırasıyla şu aşamalardan oluşmaktadır: Tanıtım toplantısı, yönetici toplantısı, derecelendirme kararı, derecelendirme açıklaması, derecelendirmenin izlenmesi.

Tanıtım toplantısında Moody's yetkilileri ilgili firmaya derecelendirme usullerini açıklarlar. Bazı dokümanlar toplantıdan önce derecelendirme firmasına sunulur. Bu dokümanlar (Özdinç, 1994, s.52-53):

- ✓ Bilanço, gelir tablosu ve fon akım tablosunu içeren son 5 yıllık faaliyet kayıtları ve gelecek 5 yıla ilişkin projeksiyonlar,
- ✓ Rakip firmalarla karşılaştırmalar,
- ✓ Yatırım planları ve analizi,
- ✓ Sunulan verilerden çıkarılamıyorsa alternatif finansman imkanları,
- ✓ Değerlemeyi etkileyeceğine inanılan diğer anahtar faktörler. Bunlar iş bölümlenmesi analizi, geleceğe yönelik tahminler, ihtiyattaki menkul kıymetler ve portföy analizlerini içerir.

Bu resmi olmayan bir bilgilendirme ve tanıtım toplantısı niteliğindedir.

Yönetici toplantısında ise firma eğer Moody's in derecelendirme yapmasını isterse firma yöneticilerine özel gerekli bilgiler sunulur ve onlardan derecelendirmede kullanacakları belgeleri ve firmanın durumu hakkında hem geçmiş hem geleceğe yönelik bilgileri (pazarlama ağı, rakipleri, üretim kapasitesi gibi) isterler. Toplantılarda şu konular dikkate alınmaktadır (Kılıç, 1989, s.35).

- ✓ Firmanın tarihçesinin kısa bir özeti
- ✓ Firmanın felsefesi ve belirlediği strateji
- ✓ Faaliyet durumu, üretim kapasitesi, dağıtım ve pazarlama ağı
- ✓ Rekabet durumu
- ✓ Firmanın tabi olduğu yasal düzenlemeler
- ✓ Yapılmış ve yapılacak olan yatırımlar
- ✓ Firmanın yönetim kadrosunun kalitesi v.b.dir.

Derecelendirme kararı aşamasında 5 veya 7 kişiden oluşan bir komitede, ilgili firma raporu ile firmanın derecesi tespit edilir.

Derecelendirme açıklaması aşamasında eğer firma onay verirse derecesi kamuya açıklanır. “Rapor derecelendirmeye tabi tutulan banka hakkında yayınlanacak olan ilk rapor ise genellikle raporun içeriğine banka tarafından yapılacak muhtemel bir itiraz kredi komitesince kabul edilmemektedir (Dönmez, 2005, s.79). Ancak yapılan itiraz devam ederse derecelendirme kuruluşu tarafından rapor yeniden incelemeye alınabilmektedir.

Derecelendirmenin izlenmesi ise 6 aylık veya yıllık olarak firmanın yeniden derecesinin gözden geçirilmesidir. Derece izlenirken endüstrinin ve ekonominin durumu ve güncel bilgiler dikkate alınmaktadır. Eğer bir değişiklik yapılırsa firmaya ve kamuya değişiklik bildirilmektedir.

Thomson Bankwatch değerlendirme süreci ise : bilgi isteme, bilgilerin gözden geçirilmesi, süreli çalışma ziyareti, derecelendirmenin hazırlanması, derecelendirme önerisi, şirket profilinin hazırlanması, devam eden inceleme süreci aşamalarından oluşmaktadır. Burada şirket profili hazırlanması dışında diğer tüm aşamalar Moody’s’le benzerlik arz etmektedir. Şirket profili hazırlanması aşaması ise derecelendirmenin neye göre hazırlandığını ve şirketin genel durumunu gösterir bir rapor hazırlanmasıdır.

2. DERECELENDİRMEDE KULLANILAN KRİTERLER VE SEMBOLLER

2.1. Derecelendirmede Kullanılan Kriterler

Firmalar derecelendirilirken bağlı oldukları tüm faktörler dikkate alınır. Firmanın genel durumu tüm bu faktörlerle ilişkili olduğundan, bu faktörler firmanın derecesini de oldukça etkilemektedir.

Bu açıdan derecelendirmede kullanılan kriterler ülke riski, endüstri riski ve firma riski başlıkları altında incelenecektir. Derecelendirmede kullanılan semboller ise ayrı bir başlık altında ele alınacaktır.

2.1.1. Ülke Riski

Ülke riski ölçülürken genellikle iki faktöre dikkat edilir. Bunlar ekonomik ve politik risklerdir. Örneğin; bir ülkenin dış borçlarını zamanında ödeyebilmesi ihracat gelirinin artırılması ile ilişkilidir. Bu açıdan bakıldığında ekonomisi güçlü olan bir ülkenin borç ödeyememe riski düşüktür. Bir ülke borçlanırken ekonomik, politik ve sosyal yönden analizi yapılmaktadır.

Ülke riski ölçülürken kullanılan kriterler, her ülkenin yasalarına ve muhasebe tekniklerine göre değişiklik arz etmektedir.

Ülke riskinde diğer bir önemli durum, bir firmanın ülke derecesinden daha iyi notlar alıp alamayacağı konusudur. Bu konudaki ortak yargı bir firmanın bulunduğu ülkenin derecesinden daha yüksek bir not alamayacağı yönündedir. Çünkü ülkenin yaşayacağı herhangi bir krizden içinde bulunan kuruluşların etkilenmemesi olanaksız olarak düşünülmektedir. Ancak bu yargıya rağmen bir kuruluşun bulunduğu ülkenin kredi notundan daha yüksek not alabilmesi olası gözükmemektedir. Özellikle uluslararası faaliyet gösteren firmalar için bu durum daha çok geçerlidir. S&P firması bir kuruluşun ülkesinin aldığı nottan daha fazlasını alabileceğini belirtmektedir. Yine de derecelendirme şirketleri kuruluşları değerlendirirken ülke riskini de hesaba katmaktadırlar.

Ekonomik risk: Ülkenin makro ekonomik durumu dikkate alınır ve buna göre ülkenin ekonomik riski tespit edilmeye çalışılır. Ülkenin ödemeler dengesi makro ekonomik göstergeler enflasyon, faiz, döviz kuru, dış politika gibi faktörler ülke derecesinin belirlenmesinde kullanılmaktadır. Uluslararası ilişkileri, dış borcu, yabancı sermayeyi, diğer ülkelerle ilişkileri de dikkate alınmaktadır.

Ekonomi analizi aşağıdaki unsurlar göz önünde bulundurularak yapılır.

- ✓ Ülkenin kaynakları
- ✓ Milli geliri ve gelir dağılımı
- ✓ Döviz kuru
- ✓ Dış borç yapısı
- ✓ Kamu gelir ve giderleri
- ✓ Bütçe açığı

- ✓ Vergi yapısı
- ✓ Ekonomideki sektörlerin durumu
- ✓ İthalat ve ihracat
- ✓ Dış ödemeler dengesi

Politik risk: Politik kararlardan bazıları yatırımcıları etkileyecek nitelikte olduğundan bu kararlar politik risk kapsamında değerlendirilirler. Bu kararlar çok ciddi sonuçlara yol açabildiğinden bu risk oldukça önem arz etmektedir.

Hükümetlerin vermiş oldukları sözleri yapmalarındaki duyarlılığı, hükümetin değişme sıklığı, dışa açık olup olmamaları, diğer ülkelerle olan ilişkilerindeki tutumları ve ekonomideki başarısı gibi faktörler ele alınarak politik risk tespit edilmeye çalışılır. Politik yapının yatırımları destekliyor olup olmaması da buradaki önemli faktörlerden biridir. Yine derecelendirme kuruluşları açısından, sık sık hükümet değişikliğinin olması, olumsuz olarak değerlendirilen önemli göstergelerden biridir.

Politik risk göstergeleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Akdiş, 2002, s.87):

- ✓ İktidarın değişme sıklığı
- ✓ Ülkede meydana gelen şiddet olaylarının düzeyi
- ✓ Askeri darbelerin sayısı
- ✓ Diğer ülkelerle olan siyasi çekişmeleri
- ✓ Enflasyon
- ✓ Ödemeler bilançosu açığı veya fazlası
- ✓ GSMH'daki büyüme oranı
- ✓ Yurtdışına sermaye kaçış oranı.

“Ayrıca, işçi sendikalarının etkinliği, yabancı sermaye ile ilgili yasal düzenlemeler, politik veya etnik gerginlikler, askeri darbe olasılığı, ülkeye uygulanan ekonomik ambargolar ve savaşlar politik riski etkileyen faktörlerdir (Çalışkan, 2002, s.55-56). Politik yapıda, veriler objektif olarak ölçülemediğinden buradan elde edilen sonuçlarda aslında göreceli olabilmektedir. Sosyal risk açısından ise sosyal yapı nüfusun kültürel, demografik yapısı ve gelir dağılımı önemli yer tutar

2.1.2. Endüstri Riski

Bir firma çoğunlukla faaliyette bulunduğu sektörde tek başına hareket edememekte ve çevresinden fazlasıyla etkilenmektedir.

Doğal olarak, gerilemede olan, fazlasıyla rakip bulunan, yoğun sermayeli, konjonktürel veya dalgalı endüstriler; az rakipli olan sabit, girmek için yüksek engelleri olan, uluslararası rakipten çok ulusal rakibi olan ve tahmin edilen talep seviyeleri olan endüstrilerden daha risklidir (Greening vd, 2006, s.1).

Endüstrideki olumsuzluklar örneğin hammadde fiyatlarının artması veya hammadde bulma zorluğu endüstri içinde yer alan firmayı da etkileyecektir. Bu amaçla derecelendirmede endüstrinin hayat eğrisi çıkarılır. Konjoktürel ortam değerlendirilir ve endüstri ile ilgili satış hasılatı, maliyet durumu, kaynakları, hammadde ve işgücü sağlama gibi veriler dikkate alınır.

Endüstri riski analizinde dikkate alınan konulardan bazıları aşağıdaki gibidir (Ak, 1996, s.71):

- ✓ Ekonomideki yeri,
- ✓ Hayat devresi,
- ✓ Rekabet koşulları,
- ✓ Maliyet faktörleri,
- ✓ Teknolojik değişimlere uyum sağlayabilme,
- ✓ Ekonomik konjonktüre bağlılık,
- ✓ Yasal düzenlemeler,
- ✓ Endüstriye giriş kolaylığı.

Bu verilere devlet politikasının endüstriden nasıl etkilendiği de dahil edilebilir. Endüstrinin içindeki rekabet ortamı da önemlidir. Yeni teknolojiye olan ihtiyaç ve bunların maliyetleri de dikkate alınır.

Ekonomi ve endüstri incelendikten sonra şirket incelenir. Firmanın pazar payı faaliyetleri, sektörde edinmiş olduğu konum, bu inceleme için gerekli olan kaynakları sunar.

2.1.3. Firma Riski

Derecelendirme, şirketin yönetim kalitesi hakkında da bilgi sunmaktadır. Bu durumda şirketler kurumsal yönetime daha çok önem vermek zorunda kalmaktadırlar. Kurum yönetimi ve finansal performans arasında bir bağlantı vardır. Kurumsal yönetim, gelişmiş ülkelerde finansal performans kadar yatırımlarda belirleyici olmaktadır. İşletme riski; rekabet koşulları, rakipler, ülkenin ekonomik durumu, enflasyon dikkate alınarak hesaplanır.

İşletme riski analizinde dikkate alınan konulardan bazıları aşağıdaki gibidir (Ak, 1996, s.71):

- ✓ Yönetim kalitesi ve stratejisinin değerlendirilmesi
- ✓ İşletme faaliyetlerinin değerlendirilmesi
- ✓ Muhasebe uygulamaları,

Firma derecelendirmesinde kurallardan biri; şirketin yerel para cinsinden ülkesinin notunu geçebilirken, yabancı para cinsinden ülkesinin notunu geçemeyeceğidir. Çünkü bir firmanın ülkesinin genel durumundan daha iyi durumda olamayacağı düşünülmektedir.

2.2. Derecelendirmede Kullanılan Semboller

Derecelendirme kurumları derecelendirme yaparken farklı faktörleri göz önünde tutmaktadırlar ve aynı faktörlere aynı önemi vermemektedirler.

Örneğin; Standard and Poors'un derecelendirme kriterleri arasında "ekonomi yönetiminin dengeleri sağlama isteği", "yapısal reformların gerçekleşme imkanı" ve "politik beklentiler" gibi çok sayıda politik yönü ağır basan ölçüler yer alır. "Maliye ve para politikalarının yönetimi" ve "kaynak kullanımı ve ekonomik büyüme" gibi ekonomik yönü ağır basan kriterler de yine hükümetlerin ekonomi yönetiminin etkinliğine bağlıdır. Diğer bir derecelendirme kuruluşu Moody's'in kriterleri arasında ise "ekonomi yönetiminin kalitesi" önemli yer tutar (http://www.eso-es_net-Kurumsal.htm). Ratingde riskler kolay anlaşılabilirsin diye evrensel semboller kullanılmıştır. Bu notların en yükseği A'yla başlayanlarken, en düşüğü D'yle

başlayanlardır. Örneğin; AAA notuna sahip olan ülke veya kuruluş için bu not, bu kuruluşların yükümlülüklerin zamanında yerine getirilmemesinin diğer firma veya ülkelere göre düşük olasılıkta olduğu anlamına gelir. C ve D : en düşük güvenilirliğe sahip olan tahvillerdir. Özellikle D notunu alan bir şirket ya da ülkeye yatırım yapılması çok riskli olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 10: Derecelendirme Düzeyine Göre Şirketlerin Derecelendirme Notları Ve Anlamları

		Standard and Poor's	Moody's	Fitch	Duff and Phelps	
Yüksek derece	MAXİMUM GÜVENİLİRLİK	AA+	Aa1	AA+	2-4	Anapara ve faiz ödemelerinde çok güçlü bir kapasiteyi gösterir. Verilebilecek en yüksek nottur.
		AAA	Aaa	AAA	1	
	YÜKSEK DERECE VE KALİTE	A+	A1	A+		Bu derece yüksek kaliteli tahvillere verilir. Ana para ve faiz ödemelerinde güçlü bir kapasiteyi belirtir.
		AA	Aa2	AA		
		AA-	Aa3	AA-		
Orta derece	ÜST ORTA DERECE	A	A2	A	5-7	Bu tahviller bir çok lehte yatırım tutumuna sahiptir. Ancak olumsuz ekonomik değişikliklere karşı temkinli olunması gerektiğini gösterir.
		A-	A3	A-		
	ALT ORTA DERECE	BBB	Baa2	BBB	8-10	Bu nota sahip tahviller ana para ve faiz ödemelerinde uygun bir kapasiteye sahip olduğunu fakat olumsuz ekonomik koşullarda ödemelerde gecikme riskinin göz önüne alınması gerektiğini gösterir.
		BBB-	Baa3	BBB-		
		BBB+	Baa1	BBB+		

Spekülatif derece	DÜŞÜK DERECE SPEKÜLATİF	BB	Ba2	BB	11-13	Tahvillerin ana para ve faiz ödemelerinde sadece ılımlı bir korumaya sahip olduğunu gösterir.
		BB-	Ba3	BB-		
		BB+	Ba1	BB+		
	YÜKSEK ORANDA SPEKÜLATİF	B	B2	B	14	Genel olarak zayıf karakterli tahvillerdir. Geri ödemelerde riskin fazla olduğunu gösterir.
		B+	B1	B+		
Taahhütleri karşılama riskinin çok yüksek olduğu durumlar	ZAYIF DURUM YÜKSEK	CCC	Caa	CCC	15	Zayıf kalitedeki ihraçlardır. Risk yüksektir.
		CCC-				
		CCC+				
	ÇOK YÜKSEK ORANDA SPEKÜLATİF	C	C	C		Oldukça yüksek risk içerdiğini gösterir. En düşük tahvil kalitesine verilen nottur. Yatırımcıların üstlendiği riskin çok yüksek olacağını belirtir.
		CC	Ca	CC		
	TAAHHÜTLER YERİNE GETİRİLEMİYOR	C1		DDD		İhraç edilen tahvillerin geri ödemelerinin yapılamayacağını gösterir.
		D		D		
				DD		Verilebilecek en kötü nottur. geri ödemelerin olanaksız olduğunu gösterir.

Kaynak: Yüksel, Ş. (1997). Raiting Kuruluşları ve Türkiye. Dış Ticaret Dergisi. Sayı:4. yıl:2, Ocak. Ankara: Dış Ticaret Müsteşarlığı Matbaası, s:1.

Moody's in derecelendirmesine göre Baa ve üzerindeki tahviller, S&P'nin derecelendirmesine göre BBB ve üzerinde bulunan notlara sahip tahviller yüksek kaliteli tahvillerdir ve yatırım yapılabilir diye tanımlanmaktadırlar. Aynı zamanda B'yle başlayan nota sahip ve bundan daha düşük değerde bulunan tahvillerin yatırıma değmeyeceği düşünülmektedir. S&P, Moody's, Fitch ve Duff and Phelps firmalarının notları ve anlamları tablo 10'da verilmiştir.

Ülkelerdeki denetim otoriteleri tarafından derecelendirme notlarına karşılık gelen risk ağırlıklarının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu risk ağırlıkları tespit edilirken tutarlı olunması ve gerçeği yansıtmasına dikkat edilmelidir.

Bazen derecelendirme şirketleri, kuruluşların izni olmadan derecelendirme yapabilmektedirler. Bu şekilde değerlendirme yapıldığında, söz konusu kuruluş veya ülkeden bilgi sağlanamadığından elde bulunan verilerle yetinilir. Bu durum daha çok rekabet sebebiyle ortaya çıkmıştır. Yeterli bilgi olmadığı halde derecelendirilen kurum ve ülkeler daha sonra ellerindeki verileri de kullanarak yeniden derecelendirme isteyebilmektedirler. S & P böyle bir değerlendirmede bulunduğu değerlendirilenin yanına ‘g’ harfini koymaktadır.

İstenilmeyen ratingler verilirken, ratingi yapılan kurumun isteği tam onayı ve işbirliği olmaksızın alınabilmektedir. İki büyük rating kuruluşundan Moody’s, en büyük rakibi olan Standart& Poors’dan daha önce fark edip istenilmeyen rating uygulamasını başlattı. Bu uygulama Moody’s tarafından; yatırımcının rating alanını genişletmek, yeni pazarlarda ratingler için piyasanın bilincini artırmak, her hangi bir rating kuruluşunun başka bir piyasada kredi değerliliğinin tespit edilmesinde yanlış uygulamaları olduğuna inanması ve daha geniş karşılaştırılabilir amaçlar için, kapsamlı rating örnekleri sunmak istemesi (Mumyalmaz, 1998, s.3) sonucu ortaya çıkmıştır.

3. DERECELENDİRME ŞİRKETLERİ VE SİSTEMLERİ İLİŞKİN SORUNLAR

1837 yılında ABD’de ortaya çıkan ekonomik krizin arkasından Lewis Tapan 1841 yılında Newyork’ta Mercantile Agency isminde ilk derecelendirme şirketini kurdu. Ancak bu derecelendirme kurumu derecelendirdiği kurumlar hakkında genelde ikincil verileri kullanmaktaydı ve semboller kullanmadan sadece bu kurumlar hakkında istatistik ve finansal bilgiler sunmaktaydı. Bunu 1932’de Duff & Phelps derecelendirme şirketi izledi. 1900’de Moody’s “Moody’s Manual Of

Industrial & Corporation Securities” (Moody’sin endüstriyel klavuzu ve şirket menkul kıymetleri) ’ni yayınlamıştır. Bu yayının içeriği kamu borcu bulunan birçok şirket hakkında finansal bilgileri içermektedir. Yine derecelendirmede sembollerin ilk kullanımı da John Moody tarafından 1909 yapılmıştır.

1913 yılında Fitch Publishing Company bu alanda faaliyet göstermeye başlamıştır. 1931 yılında Amerikan Sermaye Borsası olan Wall Street’in çökmesinin ardından 1936 yılına gelindiğinde yeni bankacılık yasasıyla bankaların spekülasyon ya da düşük dereceli yatırımlara yönelmesi tamamen yasaklanmıştı. Böylece derecelendirme şirketlerinin Amerika’daki önemleri artmıştır.

1920’li yıllarda kurulmuş olan Poors ve Standart Statistics isimli iki derecelendirme kuruluşunun 1941 yılında birleşmesiyle şuan dünyadaki önemli pazar paylarından birine sahip olan Standart & Poors’un temelleri atılmış oldu.

“1920’li yıllarda derecelendirme geniş bir kullanım alanına sahip değilken bile, mahkemeler yatırımcılarla ilgili davalarda, dereceleri dikkate almaya başlamışlardır (Karaer, 2002, s.6). Bu şirketler aynı zamanda Amerikan ekonomisinde şirket düzenleyicisi görevini de üstlenmişlerdir. 1950’li yıllarda uluslararası şirket ve bankalar da incelenmeye başlanmıştır.

Bir taraftan IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlardan beklenen performansın görülmeyişi, bir taraftan da finans sistemindeki hızlı büyüme ve farklılaşma, derecelendirme kuruluşlarının ön plana çıkmasına neden olmuştur (Erçel, 2000, s.3).

Ayrıca bu kuruluşların haklarında yapılan eleştiriler ve faydalarına geçmeden önce derecelendirme kuruluşlarının derecelendirme yaparken uymaları gereken bazı kurallardan bahsetmekte fayda vardır. Bu kuralları sıralayacak olursak:

1. Reklam yapamazlar. Ancak broşür hazırlayıp seminer verebilirler.
2. Derecelendirdikleri kuruluşa ait sırları açıklayamazlar.
3. Ticaretle uğraşamazlar başka alanda faaliyet gösteren bir şirkete ortak olamazlar.

4. Derecelendirme yaptıklarında derecenin ne anlama geldiğini açıklamak ve sürekli derece verdikleri kuruluşu izlemek zorundadırlar ve eğer bu kuruluşun notunda bir değişiklik varsa eski derece notu ile birlikte açıklamalıdır.

5. Müşterilerine belirli bir derece notunun sözünü veremezler.

3.1. Derecelendirme Şirketlerinin Bazı Ülkelerdeki Durumu ve Dünya Genelindeki Yeri

İlk kez Amerika’da gündeme gelen ve geliştirilen derecelendirme şirketleri 1970’li yıllarda Kanada, 1980’li yıllarda ise Avrupa ve Japonya’ya yayılmaya başlamıştır. Zaman içerisinde finans sektöründe yaşanan gelişmeler, merkez bankalarının ve dünyaca ünlü finans kuruluşlarının yetersizlikler yaşaması derecelendirme sisteminin dünya coğrafyasındaki yerini artırmıştır.

Derecelendirme firmaları başlangıçta gelişmiş sermaye piyasaları ve benzer muhasebe standartlarından İngilizce dilini konuşan ülkelere yayılmıştır. 1980’li yılların başında 5’i ABD’de olmak üzere 7 derecelendirme kuruluşu varken (Bozyiğit, 2002, s.37), bugün bu rakam yüzleri bulmaktadır. Bunlardan bazıları ve kuruluş tarihleri tablo 11’de verilmiştir.

ABD’de derecelendirme kurumları 1980’lere uzanan geçmişiyle pazarda en büyük paya sahip oldukları gibi en itibarlı kuruluşlar arasında ABD’nin en eski iki kuruluşu Mood’s Investor Service ve Standart & Poor’s bulunmaktadır. ABD’deki derecelendirme kuruluşları özel ve bağımsızdır. Ancak yasa ile desteklenmektedirler.

Japonya da derecelendirmenin öne çıktığı ülkeler arasındadır. Bu ülkede derecelendirme şirketleri diğer ülkelerde olduğu gibi bağımsız değil yarı kamusal konumdadırlar. Bu ülkede tahvil ve finansman bonolarının derecelendirmesi zorunlu durumdadır. Japonya’nın önemli derecelendirme kuruluşları arasında Japan Bond Research Institute, Japanese Credit Rating, Nippon- Investor Service bulunmaktadır.

İngiltere’de menkul kıymetler için derecelendirme zorunlu olmamakla beraber, aracı kurumların finansal kaynaklarının belirlenmesinde derece Sermaye Piyasası Üst Kurulu tarafından kullanılmaktadır. Fransa’da ise iki yıl ve daha fazla

vadeli finansman bonosu, tahvil, varlığa dayalı menkul kıymet ve yatırım fonlarının derecelendirmesi bir zorunluluktur (KARAER, 2002, s.54).

Tablo 11: Bazı Derecelendirme Kuruluşları ve Kuruluş Tarihleri

1900 Mood's Investor Service	ABD
1913 Fitch Investors Service	ABD
1932 Duff & Phelps	ABD
1941 Standart & Poor's	ABD
1972 Canadian Bond Rating	KANADA
1974 Thomson Bankwatch	ABD
1975 Japanese Bond Rating	JAPONYA
1975 Mikuni & Co	JAPONYA
1975 McCarthy, Crisanti & Maffei	ABD
1977 Dominion Bond Rating	KANADA
1978 IBCA Ltd	İNGİLTERE
1979 Japan Bond Research Institute	JAPONYA
1979 International Bank Credit Analysis	İNGİLTERE
1980 Duff&Phelps Credit Rating	ABD
1981 Australian Ratings	AVUSTRALYA
1985 Japanese Credit Rating	JAPONYA
1985 Nippon- Investor Service	JAPONYA
1985 Korean Investor Service	KORE
1986 Agence d'Evaluation Financiere	FRANSA
1988 Credit Rating Services of India Ltd.	HİNDİSTAN

Derecelendirme kurumları Fransa, İngiltere, Kanada ve İsviçre'de de gelişmişlerdir. 1960 – 1980 yılları arasında enflasyon ve kurlardaki değişiklik gibi yaşanan makro ekonomik hareketlilikler derecelendirme şirketlerinin önemini artırmıştır. 1982 yılında Meksika ve Arjantin krizi ve 1990'lar da şirketlerin birleşme eğilimleri sonucunda bu önem daha da artmıştır.

Dünyada kabul gören ve işlem yapan çok sayıda derecelendirme kurumu vardır. Bu kurumlardan büyük çoğunluğu bölgesel olarak faaliyet göstermektedir. Bazıları ise dünya çapında kabul görmüş şirketlerin iştirakleri konumundadır.

Derecelendirme şirketleri incelemede bulundukları kuruluştan veya kendisinden inceleme yapmasını isteyen yatırımcılardan belirli miktarda ücret almaktadırlar. Bunun yanında derecelendirme yaptırmak isteyen kuruluşlardan ücret ve yayınladıkları yayınlardan da gelir elde etmektedirler. Ücretler; analizin karmaşıklık düzeyine göre değişmektedir. Bazen bu şirketler talep gelmeden büyük miktartlı menkul kıymetleri hatta ülkeleri derecelendirebilmektedirler.

Uzmanların özellikle ülkelerin derecelendirme kuruluşları ile sürekli iletişim halinde olmaları yönünde ortak görüşleri bulunmaktadır. Bunun derecelendirme notunda olumlu etki sağlayacağı düşünülmektedir. Çünkü habersiz derecelendirme yapıldığında bir çok belgeye ulaşılmadan derecelendirme yapılacak, bu da sağlıklı olmayacaktır.

En büyük derecelendirme şirketi olarak piyasa payının büyük kısmını elinde tutan 4 şirket Amerikan Sermaye Piyasası Kurulu olan SEC tarafından oluşturulmuş, NRSRO “Ulusal Düzeyde Kabul Gören İstatistiki Derecelendirme Organizasyonu” tarafından kabul görmüş olan şirketlerdir. Amerika’da hisse senedi çıkaran şirketler mutlaka derece almak zorundadır. Çünkü söz konusu şirketlerden derece almadan firmalar senetlerini satmakta zorlanmaktadırlar.

NRSRO tarafından kabul gören şirketler:

- ✓ Standart & Poors(ABD)
- ✓ Moody’s(ABD)
- ✓ Fitch (Fitch IBCA-DCR)(İngiltere)
- ✓ JCR(Japonya)’dir.

Genelde bu büyük şirketler diğer ülkelerde faaliyet gösterirken kendileri gidip büro açmak yerine orada kurulmuş olan derecelendirme şirketleri ile ortak olma yolunu seçmektedirler. Örneğin; Moody’s bürosunun faaliyet gösterdiği ülkeler arasında Kore, Şili , Çin, Çek, Brezilya bulunmaktadır.

Diğer taraftan bölgesel olarak güçlü olan derecelendirme kuruluşlarının da pazarda önemli payları bulunmaktadır. Özellikle, Asya’da faaliyet gösteren derecelendirme kuruluşları Tokyo Shoko Research Ltd ve Japan Credit Rating Agency, Amerikalı derecelendirme şirketleri ile başa baş bir mücadele göstermektedir (Sakınç, 2002, s.20).

Derecelendirme şirketlerinin dünyadaki pazar payları daha çok ilgilendikleri konuya göre değişmektedir. Bu açıdan bakıldığında hangisinin pazar payının daha büyük olduğunu söylemek zordur. Kimisi Thomson Bankwatch gibi bankaların derecelendirilmesi alanında daha çok faaliyet gösterirken, kimisi Fitch gibi kurumların derecelendirilmesinde daha çok uzmanlaşmış durumdadır.

Bununla birlikte Asya krizi ile birlikte derecelendirme şirketlerine olan güven sarsılmıştır. Bu krizin Asya ülkelerinin dış pazarla rekabet edebilmek için aşırı üretime gitmeleri ve aşırı tasarruf artışıyla hisse senedi fiyatlarının aşağıya düşmesinden kaynaklanmıştır. Derecelendirme şirketleri Asya ile ilgili değerlendirmelerini yaparken gerçekten de ülkelerin durumu iyi olarak değerlendirildiğinden, derecelendirme şirketleri Asya ülkelerine hep iyi notlar verdiler. Ancak fazla yatırım piyasalarda olumsuz sonuçlara yol açarak kriz ortaya çıkmasına sebep oldu.

Tayland’da ise, Nisan 1997’de bir açıklama yapan S&P yetkilileri, Tayland’ın notunu düşürmeyeceklerini söyleyerek ve Meksika’yı örnek göstererek Tayland’da bir mali kriz yaşanabileceğini öne sürenlere karşı bunun kesinlikle mümkün olmadığını çünkü Taylan’ın durumunun Meksika’dan çok daha farklı olduğunu savunuyorlardı. Ama Tayland ekonomisi ve para birimi baht, aynı yılın Temmuz ayında çökmüştür. Rating şirketlerinin, Tayland’ı yatırıma uygun ülke kategorisinden çıkarması için ise bir üç ay daha geçmesi gerekmiştir (Çolpan, 2001, s.115).

Daha sonra Rusya’da yaşanan krizde de aynı şekilde derecelendirme kuruluşları önce ülkeye iyi notlar verdiler ve daha sonra ülke krize girince birden notlar düştü. Rusya’nın krize girme sebebi de yine derecelendirme kuruluşlarının verdikleri notlarla ilişkilendirilmektedir. Derecelendirme kuruluşlarından iyi notlar

alan Rusya gereğinden fazla borçlanma yapmış ve daha sonra da borçları ödeyemeyeceğini bildirince kriz patlak vermiştir.

Güney Kore’de durumu daha erken fark etmelerine rağmen yine de geç kalmışlar ve aynı durum burada da yaşanmıştır. Yatırım yapılabilir notuna sahip piyasalar aniden çökmüştür. Amerikan yatırım fonları ve emekli sandıkları rating şirketlerinden gelen ‘yatırıma uygundur’ fetvası nedeni ile ellerindeki hazine bonosu ve hisse senetlerini satmamış ve krize hazırlıksız yakalanmışlardır (Kaan, 1998, s.34).

Asya ve Rusya’da yaşanan krizler derecelendirme şirketlerinin güvenini sarsmış olsa bile bu kurumlar; hiçbir zaman gelecek hakkında bilgi vermedikleri ve sadece olanı söylediklerini ve finansal yatırım danışmanlığına yönelik bilgi vermediklerini belirtip kendilerini savunmaktadırlar.

Özellikle daha sonradan kurulan bazı derecelendirme şirketlerinin adlarının skandal konusu olması sonucu (Enron, Parmalat gibi.); derecelendirme kurumlarını denetleyecek bir başka kurumun olması gerektiği yönünde görüşler artmaya başlamıştır.

3.1.1. Bazı Önemli Derecelendirme Kuruluşları

Dünya çapında çok fazla sayıda derecelendirme kuruluşu olduğundan ve yüzlerce derecelendirme şirketini anlatmak mümkün olmadığından piyasada en çok paya sahip olanlar ve NRSRO tarafından kabul edilmiş şirketler bu başlık altında incelenecektir. Ayrıca bu kuruluşlar genelde bir yerel derecelendirme kuruluşuna ortak olarak genişlemektedirler. Piyasaya hakim derecelendirme kuruluşlarının geneli Amerika kökenlidir ve en eski, dünyada derecelendirme konusunda en çok güvenilen kuruluşlardır.

Derecelendirme kuruluşları kredi riski derecelendirmesi gibi kurumsal yönetim derecelendirmesi de yapmaktadırlar. “Risklerin birbirinden bağımsız olarak algılanması ve yönetilmesi mümkün değildir. Kurumlar tüm risklerine bir bütün olarak yaklaşmak ve risklerin ortaya çıkardığı sermaye gereksinimini belirlemek

durumundadırlar (Sarıkaya, 2005, s.83). Ancak konu gereği kurumsal derecelendirme üzerinde durulmayacaktır.

3.1.1.1. Standart & Poors

Bu şirket Amerika Birleşik Devletleri kökenlidir. Ülkesinde 21 ve diğer ülkelerde 40 ofisi bulunmaktadır. Standart & Poors (S&P) ve Moody's şirketleri Amerika'nın dünyaca kabul görmüş iki önemli derecelendirme şirketidir. Her iki şirketinde iştirakleri bulunmaktadır. Genelde bu şirketler gelişmiş piyasalarda kendi ofislerini açmakta, diğer ülkelerde ise başka kuruluşlarla ortaklık kurarak faaliyetlerini sürdürmektedirler. Kanada Tahvil Derecelendirme Şirketi de Standart & Poors'un iştirakleri arasındadır.

1941'de Poor's Publishing ve Standard Statistics şirketlerinin birleşmesiyle S&P oluşmuştur. 2005 yılında 500 000 civarında rating (yeni ve tekrar gözden geçirilenler dahil) yayınlamıştır. 100'den fazla ülkede faaliyet göstermektedir. www2.standardandpoors.com

“Basel II’de özellikle S&P’nin rating notları referans alınmaktadır (Geçer, 2004, s.80). S&P’nin tahvil derecelendirmesinde ise:

- ✓ İstatistiksel testler
- ✓ Ekonomik ve ticari gelişmeler
- ✓ Mevcut ve uzun dönem kar beklentileri
- ✓ Cari karlar
- ✓ Geçmiş kayıtlar
- ✓ Ürünlerin ve şirketin ticari itibarı
- ✓ Şirketin itibarını belirleyen yönetim kalitesi ve ticari karakter
- ✓ Satış eğilimi
- ✓ İşlem oranları
- ✓ Verimlilik
- ✓ Amortisman uygulamaları
- ✓ Kar dağıtım politikaları
- ✓ Sabit varlıklar

- ✓ Net dönen varlıklar
- ✓ Nakit akımı
- ✓ İşletme sermayesi yeterliliğinin korunması gibi faktörleri dikkate alır.

3.1.1.2. Moody's Company

En yaygın kuruluş ağına sahip olan derecelendirme şirkettir. 100 ülkede faaliyet göstermektedir. 1500 şirket ile de ortaklık halindedir. Bazı iştirakleri şunlardır: Korea Investor Service (Kore) , ICRA Ltd (Hindistan), Dagong Global Credit Rating Company (Çin Halk Cumhuriyeti), Humphreys Argentina S.A (Arjantin) ve Czerch Rating Agency (Çek Cumhuriyeti). 1000'den fazla analisti ve toplamda 2400'den fazla personeli vardır. Moody's tahvil derecelendirmesi yaparken istatistiksel analizlere ek olarak:

- ✓ Şirketin olağan kar hesabını ve bilanço analizi
- ✓ Uzun vadeli sektör eğilimleri
- ✓ Kar dağıtım politikası gibi mali uygulamalar ve politikaları
- ✓ Konjoktürel dalgalanmaların sıklığı
- ✓ Franchise, kiralama ve patent hakkı gibi maddi olmayan değerler
- ✓ Amortisman payı
- ✓ Ek borçlanma oluşumunda ihracın gücü gibi faktörleri dikkate alır.

Moody'sin derecelendirdiği şirketlerin notları koşullarının değişmesi ile değil ancak bir kısım arz borç miktarı azaldığında veya arttığında yükselir ya da düşer. Bu arada gayrimenkul tahvilleri, finansal şirketlerin yükümlülükleri, kar amacı olmayan şirketlerin sattıkları özel statülü arzları ve 600.000 dolardan daha az olan arzları derecelendirmez.

3.1.1.3. Fitch Rating

1992 yılında Fransa'da kurulmuştur. Merkezi Londra ve Newyork olup diğer ülkelerde şubeleri mevcuttur. "Fitch'in dünyadaki ofis sayısı 49'dur. Türkiye ofisi bulunan tek derecelendirme şirkettir. Ancak SPK'nın izin verdiği diğer kuruluşlarda

Türkiye’de hizmet verebilmektedirler. 1999 yılından itibaren Türkiye’de faaliyet göstermekte olup 2005 Kasım itibariyle “23 banka, 3 katılım bankası, 2 sigorta şirketi, 1 faktöring, 2 finansal kiralama şirketi, 1 portföy yönetim şirketi, 1 gayri menkul yatırım ortaklığı, 2 belediye ve 14 kurumsal firmaya kredi notu vermektedir.” (www.elegans.com.tr)

1997’de Fitch ve IBCA Limited birleşmiştir. Yaklaşık olarak 1500 profesyonel elemanı vardır. Müşterileri arasında yaklaşık olarak 3100 finansal kurum, 1600 banka, 1400 sigorta şirketi bulunmakta ve 90’dan fazla ülkede faaliyet göstermektedir. www.fitchibca.com

Ayrıca, bono, kredi, fon, proje finansmanı ve yapılandırılmış finansman ürünlerine özgü kredi risklerini derecelendirmektedir.
(www.elegans.com.tr/haberdetay.asp?varLang=T&HaberCode=239-14k)

Fitch tahvil derecelendirmesinde diğer şirketlerin yaptığı gibi kar zarar tablosu ve bilanço analizi dışında istatistiksel olmayan faktörlere de oldukça fazla önem vermektedir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ İhraççının beklentilerini
- ✓ Şirketin cari durumu net çalışma sermayesi
- ✓ Garantiler
- ✓ Geri satın alma hakları
- ✓ Amortisman uygulamaları
- ✓ Vadesi gelmiş borcun ödeme durumu ve imkanı
- ✓ Gelecekle ilgili finansal planlar gibi faktörleri ele alır. Buna ek olarak Kısa vadeli borçlar ve tahvilli borçları vadesinin yaklaşmasına ilişkin özel koşulları ile birlikte ele alır.

3.1.1.4. Japon Credit Rating Agency

1985’de kurulmuştur. Bu şirket toplam 600 yerli ve yabancı kuruluşun derecelendirmesini yapmaktadır. Ayrıca kuruluşun tek faaliyet alanı derecelendirme olmayıp müşterilerine pazar hakkında bilgi sunma, pazar araştırması yapma ve pazarlama faaliyetlerinde bulunmak gibi hizmetler de sunmaktadır. Kısa ve uzun

vadeli borç ratingi, yabancı politika ve ekonomi koşullarını araştırma gibi faaliyetleri buna örnektir. <http://www.jcr.co.jp/english>

3.2. Derecelendirme Sistemine Ait Sorunlar

Kredi derecelendirme şirketleri sonuç itibariyle birer özel kuruluştur ve bu kuruluşların kendilerine ait sistemleri vardır. Bu sistemler derecelendirme şirketine göre değişiklik arz edebilmektedir. Yine de bu kriterler birbirlerinden çok farklı değildir. Ancak diğer kurum ve kuruluşları denetleyen ve kendileri de bir kurum olan derecelendirme şirketlerinin değerlendirilmesi yapılmamaktadır. Kuruluşların güvenilirliği görecelidir.

Ayrıca Enron, Parmalat, Worldcom gibi şirketlerin yaşadığı skandallar, derecelendirme şirketlerinin güvenilirliğinin tartışılmasına yol açmıştır. Bu şirketler kendi alanlarında çok iyi durumda gözüken şirketlerdi ve bunları derecelendiren kuruluş da şirketleri iyi olarak derecelendirmişti. Fakat şirketlerin muhasebe yolsuzlukları yaparak, bazı giderlerin tamamen düşülmesi gerekirken amorti ederek düşürülmesi, bazı cari harcamaların gösterilmemesi gibi durumlarını iyi göstermeleri bir yere kadar devam etmiş, sonuçta olay ortaya çıkmıştır.

Son dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) bazı büyük halka açık şirketlerden başlayarak yayılan ve daha sonra Avrupa'da da ortaya çıkan muhasebe kayıtlarındaki usulsüzlüklerden kaynaklanan ve şirketlerin iflaslarıyla sonuçlanarak, yatırımcıları büyük zarara uğratan olaylar sebebiyle, tüm dünyada kamuyu aydınlatma sisteminin yeterliliği ve bu şirketlerin risk durumları ve geri ödeyebilirliklerine ilişkin olarak “kredi derecelendirmesi” faaliyetinin etkinliği sorgulanır hale gelmiştir. (Sermaye piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşların İlişkin Esaslar Tebliği Gerekçesi. Seri: VIII No: 40)

Sermaye piyasasında derecelendirme faaliyeti ve derecelendirme kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliğinde yer aldığı şekliyle Türkiye'de “derecelendirme kuruluşlarının yıllık mali tablolarının, Kurulun bağımsız denetime ilişkin düzenlemelerinde belirtilen esaslar dahilinde, sermaye piyasasında bağımsız

denetimle yetkili kuruluşlar listesinde bulunan bağımsız denetim kuruluşlarından biri tarafından denetlenmesi gerektiği hükmüne bağlanmıştır.”

Derecelendirme şirketleri büyük etkilere sahip olduklarından ülkelerin ve firmaların geleceğini olumsuz yönde de etkileyebilmektedir.

Örneğin; 1998 yılında Moody's, Alman Sigorta Şirketi Hannover Re'ye şirketi ücretsiz olarak derecelendirmek istediğini bildirdi. Ancak şirket zaten iki derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirilmekte olduğundan, bu talebi geri çevirdi. Buna rağmen Moody's şirketi derecelendirdi ve diğer iki kuruluşun verdiği iyi notlara karşın Moody's firmasının söz konusu şirket için vermiş olduğu not iyi değildi. Diğer iki firmanın iyi notlarına rağmen Hannover Re şirketinin borsada hisse senedi fiyatları çok büyük bir düşüş yaşadı.

Ayrıca, derecelendirme kuruluşları, müşterilerinin bilgisi ve onayı dışında ücretlerini yükseltebilmektedirler. 1999 yılında Amerikan yazılım şirketi Compuware, böyle bir tecrübe yaşadı. 500 milyon dolar borçlanmayı planlayan Compuware hem Standart&Poor's ile hem de Moody's ile belli bir ücret karşılığında anlaştı ancak bir yıl olmadan Moody's, şirketten yıllık 5 bin dolar ekstra ücret talep etti ve şirket bu meblağı ödemek durumunda kaldı (TCMB, 2005, s. 4).

Merkezi New York'ta bulunan Uluslararası Kredi Derecelendirme Kuruluşu Moody's tarafından 1995 yılında Kanada'nın mali yapısını incelemeye alarak kredi notunu düşürebileceğini ilan etmesi üzerine Kanada doları, Amerikan doları karşısında yaklaşık olarak yarım puan değer kaybetmişti (TCMB, 2005, s.6). Tekrar eski notuna kavuşması yedi yıl sonra gerçekleşmiştir.

Yine Dominik cumhuriyeti, Malezya, Japonya, Güney Kore gibi ülkelerde kredi notunun düşmesi ile ekonomilerinde büyük sorunlar yaşamışlardır.

Bazı bankalar şirketlerin kredi derecesinin düşmesi halinde borcun hemen ödenmesini sözleşme şartları arasına koyabilmektedirler. Bu tip bir durumda şirket kendini toparlayabilecekken daha kötü duruma düşmekle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durumda şirketten çok yatırımcı korunduğundan, yatırımcıların riski düşerken, şirketlerin riski artmakta, verilen not düşünce bir kuruluşun dışardan kaynak sağlaması güçleşmekte ve maliyeti artmaktadır.

Derecelendirme notu verilirken ortaya konmuş olan kriterlerin bu nota olan etkisinin ne kadar olduğu da belirsiz konular arasındadır.

Derecelendirme hizmeti veren kuruluşlar aynı zamanda danışmanlık hizmeti de sunmaktadırlar. Danışmanlık hizmeti verirken kuruluşun derecelendirmesini artıracak yönde hizmet verilmesi eleştiri konularından birini oluşturmaktadır.

4. TÜRKİYE'DE KREDİ RİSKİ DERECELENDİRMESİNİN GELİŞİMİ

Yatırım yapılabilir derecesinin altında olan ülkeler için ulusal derecelendirme uygulaması söz konusudur. Buna göre devlet kuruluşları AAA'dır. Diğer tüm kuruluşlar da buna göre sıralanırlar. Türkiye yatırım yapılabilir derecesinin altında olan ülkeler arasında bulunmaktadır.

Türkiye'nin derecelendirme notunu S&P, Moody's, Fitch, JCR, Duff & Phelps vermektedir. En son Moody's Türkiye'nin kredi notunu Ba3 olarak belirledikten sonra S&P ve Fitch'de Türkiye'ye verdikleri notu Ba3 seviyesine indirdi. Bu not; Türkiye'nin düşük derecede spekülative bir ülke olduğu, yatırım yönünden yatırım yapılabilir durumda ancak riskli bulunduğu anlamına gelmektedir. Türkiye'nin yatırım yapılabilir kategorisine girmesi için üç basamak daha atlaması gerekmektedir.

Türkiye'de 1980 yılında banka krizi yaşanmış ve bu krizin etkisiyle yatırımcıların sermaye piyasasına ilgisi kalmamıştır. 1990 yıllarında ekonomik açıdan Türkiye'nin durumu daha da kötüye gitmeye başlamış ve bu yıllarda dış borç artmaya başlamıştır.

1992'den önce SPK menkul kıymet ihracında şirketlere izin verirken, 1992'de bu kuralı değiştirmiş ve menkul kıymet ihracını kayda almaya başlamıştır.

Türkiye 1992'de ABD piyasalarından borç para alabilmek için Yankee Bond ihraç etmek istemiş ve bunu alabilmek içinde S&P'den derecelendirme yapmasını

istemiştir. Amerika Yankee ve Japon Samurai piyasaları daha düşük maliyetli olan birinci el borçlanma piyasasıdır. Türkiye geliştirmekte olan bir ülkedir ve bu piyasalardan değil ikinci el piyasalardan borçlanabilmektedir. Özellikle geliştirmekte olan ülkeler için, uluslararası alandaki sermayeyi ülkelerine çekebilmek oldukça büyük bir çaba gerektirmektedir.

S&P'de 1992 Mayıs ayında Türkiye'ye uzun vadeli borç notu olarak BBB (yatırım yapılabilir) notunu vermiştir. Aynı zamanda bu notu istikrarlı olarak belirtmiştir. Moody's de aynı dönemlerde Türkiye'ye Baa3 notunu vermiştir. Bu notlar Türkiye'nin borç ödemede sorunu olmadığı anlamına gelmektedir. 1993'de S&P istikrarlı olan notunu negatife çevirmiş, buna sebep olarak da kamu finansmanında yaşanan sorunları göstermiştir. Yine aynı yıl Moody enflasyonun yükselebileceğini ve buna bağlı olarak bütçe açıklarının artabileceği yönünde Türkiye'yi uyarmıştır.

Ardından yaşanan 1994 krizi de yatırımcılara çok zarar vermiştir ve Türkiye krizle birlikte daha çok not düşüşü ile karşı karşıya kalmıştır. 1994'de krizden sonra Türkiye'nin notu S&P'de BBB- (yatırım yapılabilir) den önce BB (orta derecede spekülasyon) 'ye ardından B+ (yüksek oranda spekülasyon) 'ya düşmüştür. Moody's de Baa3 olan notu Ba1'e daha sonrada Ba3'e düşürmüştür. Sebep olarak Türkiye'nin döviz borcu çok olmasına rağmen döviz rezervinin azlığı ve TL'den kaçış gösterilmiştir. Yine 1994'de IMF Stand-by anlaşmasıyla Türkiye'nin notunu yükseltmiştir. IBCA Türkiye'nin talebi olmadığı halde rekabet nedeniyle ülkemizi değerlendirmiş ve Türkiye'ye B notunu likidite sorunu yaşayan bir ülke olduğunu belirterek vermiştir. Bu not borcun zamanında ödenmesinde sorun yaşandığı anlamına gelmektedir. Ve JCR tarafından Türkiye'nin notu BBB'den Türkiye'nin borç ödeme konusunda riskli ülke grubuna girdiği anlamına gelen BB'ye indirilmiştir.

1994'te Standard & Poor's firmasına göre, Türkiye'nin kredi notunun yükseltilebilmesi için yapılması gerekenler şunlardır (Yüksel,1997, s.8):

- ✓ Vergi sisteminin daha etkin hale getirilmesi

- ✓ Sosyal sigorta ve emeklilik sisteminin sağlıklı bir yapıya kavuşturulması
- ✓ KİT'lerin özelleştirilmesi
- ✓ İstihdam fazlasının azaltılması
- ✓ Merkez Bankası'nın bağımsız hale getirilmesi
- ✓ Enflasyonun düşürülmesi

1995 yılına girilirken S&P ve IBCA izleme kapsamına almış olduğu Türkiye'nin istikrarlı hale geldiğini belirtmiş, Duff & Phelps (DCR) ise Türkiye'ye Haziran 1995'te BB (düşük derecede spekülative) notu vermiştir. Aralık 1995'teki siyasi istikrarsızlıkla birlikte Türkiye'nin notu yeniden düşmeye başlamıştır.

1996'da Türkiye'nin notu S&P tarafından B+'dan B'ye düşürülmüş , 1997'de Moody's tarafından B1 (yüksek oranda spekülative) olarak belirlenmiştir. 1997'de (22925 sayılı Resmi Gazete 3794 sayılı kanunda değişik ve 2499 sayı) Sermaye Piyasası Kanununu düzenlenmiştir.

20 Ocak 1998'de DCR derecelendirme şirketi Sermaye Piyasası Kurulu tarafından derecelendirme faaliyeti yapmak üzere kabul edilmiştir. (Bu kuruluş ABD kökenlidir ve Türk ortağı İBAR firmasıdır.) Yine bu yılda IMF yakın izleme sonucu S&P notu B+, Moody's B1 olarak belirlemiştir. Böylelikle o yıllarda (B+'dan B-'ye) notu düşen Rusya'dan Türkiye daha iyi bir konuma gelmiştir.

Thomson Bankwatch 1999 yılında Türkiye'ye devlet borçları riskini BB- olarak vermiştir. Gerekçe olarak faizlerin yükselmesini, ekonomik büyümenin yavaşlamasını, sürekli yüksek borç ödemelerinin olmasını göstermiştir. DCR yine bu yılda Türkiye'nin TL cinsinden borçlanma kredi notunu BB+'dan BB'ye düşürmüş ve döviz cinsinden borçlanma kredi notunu sabit tutmuştur. S&P ise 1998 IMF anlaşması ile yükselttiği notu hedeflere ulaşamadığı ve bir gelişme olmadığı için tekrar istikrarlıya düşürmüştür. Kısa ve uzun vadeli döviz kredi notunu ise B'de sabit tutmuştur.

1998 yılında Türkiye'de ilk rating kuruluşu hizmete girmiştir. “ İBAR / Duff & Phelps Finansal Derecelendirme Hizmetleri A.Ş. verdiği hizmetlerle finans

piyasalarında, reel sektörde, borçlanma piyasalarında ve dış piyasalara yönelik şeffaflık sağlamayı hedeflemektedir (Çolpan, 2001, s.126). Yılın sonuna doğru IMF ile imzalanan stand-by anlaşması neticesinde Aralık 1999'da S&P'nin notu B+ ya yükselmiştir.

2000 yılı “Enflasyonla Mücadele ve Yeniden Yapılanma Programı” ile birlikte ekonomik durum iyileşme gösterdiğinden S&P ve Moody's kredi notunu durağan yaparken; JCR, BB+ olarak yükseltmiştir. Moody's Türkiye'deki bankaların derecelendirmesini yeniden yapmış ve bu bankaların notları C-E arasında değişmiştir. S&P Nisan 2000'de Türkiye'nin döviz cinsinden olan yükümlülükleri için kredi notunu B'den B+'ya yükseltmiştir. Buna gerekçe olarak harcamalardaki azalmalardan kaynaklanan faiz dışı fazla, özelleştirilen kurumlar, enflasyonun engellenmeye çalışılması, kamu finansmanının değiştirilmesi, bankacılık sektörü ile ilgili düzenlemeler gösterilmiştir.

2000 yılı sonlarında hükümet planlanmış hedeflerinin gerisinde kaldı ve bankalar döviz açığı verdiler. Piyasada likitide sorunu yaşanmaya başlayınca faizler yükselmeye, döviz hücüm sonrası kriz patlak verdi. Türkiye yeniden IMF ile anlaşma yoluna gitti ve 7,5 milyar dolarlık kaynak elde etti. Böyle bir durumda derecelendirme şirketleri notlarını değiştirmediler. Ancak 2001 Şubat ayında hassas olan piyasalar tekrar bir krize sürüklendi. Yabancıların piyasadan çıkmaya çalışması, bankaların döviz alımına yüklenmesi sonucu 21 Şubat'ta devalüasyonla birlikte Türkiye'nin notları düşmeye başladı.

2001 kriziyle S&P Türkiye'nin notunu borç ödemesinde sorun olduğunu bildirerek B-, Moody's de yine benzer bir gerekçe ile B1 durağan olarak belirlemiştir. Fitch-IBCA Türkiye'nin uzun vadeli borçlanma notunu yetkililerin duruma zamanında müdahale edememesini göstererek B+'dan B'(yüksek oranda spekülasyon)ye, uzun vadeli döviz borçlanma notunu BB- (düşük oranda spekülasyon)ye çevirdi.

Gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde derecelendirme farklı sebeplerden dolayı istenmektedir. Türkiye gelişmekte olan ülkeler kapsamında olduğundan genelde borç bulma amaçlı derecelendirme yapma isteği ön plandadır.

Genelde derecelendirme şirketleri istedikleri kurumu, ilgili kurumun izni olmadan ve tam olarak belgelerine ulaşmadan derecelendirebilmekteyken, Türkiye’de “Bir yatırımcının yatırım yapmayı planladığı ortaklıklara ilişkin doğrudan kendi talebi ile derecelendirme yaptırması mümkün olmamaktadır (Sunalı ve Usman, 1999, s.48). Derecelendirme için firmanın veya sermaye piyasasının izni şarttır. Bu karar Alman Honnever Re şirketinin düşmüş olduğu durumdan kaynaklanmış olabilir. Ancak piyasaların şeffaflaşmasına ters düşmektedir. Örneğin, A şirketine yatırım yapmak isteyen bir yatırımcı, derecelendirme kuruluşundan bu şirketi derecelendirmesini istediğinde, şirketin ve sermaye kurulunun izni olmadan bilgi edinemeyecektir. Oysa derecelendirmenin en büyük amaçlarından biri piyasadaki bilgi eksikliğini gidermektir.

Sermaye Piyasası Kurulu hangi uluslararası derecelendirme kuruluşlarının faaliyet yapacağını 15 Ağustos 1996 tarihli Kurul bülteninde yayınlamıştır. Bu kuruluşlar:

Moddy’s Investors Service

Standad & Poors Corp.

Duff & Phelps

Fitch Investors Service

IBCA Ltd.

Thomson Bank Watch Inc.

Tebliğin 5. maddesine göre, Türkiye’deki kurulacak derecelendirme kuruluşlarının yukarıda belirtilen uluslararası rating kuruluşlarından biri ile know-how (uluslararası derecelendirme şirketine ne kadar ücret ödeneceği, isminin kullanılıp, kullanılmayacağı gibi unsurların yer aldığı anlaşma koşullarını belirten bir sözleşmedir.) sözleşmesi yapması gerekmektedir (Sunalı ve Usman, 1999, s.50).

Türkiye’de derecelendirmeden bahsederken KOBİ’lere de değinmek gerekmektedir. KOBİ’ler Türkiye reel sektörünün %95’ini oluşturmaktadırlar. Diğer taraftan Türkiye’de 2003 yılı kayıt dışılığın %60 civarında olduğu söylenmektedir. Yine mevcut bankacılık sistemimizde KOBİ’lerin risk ağırlığı yüzde yüzdür.

Türkiye açısından kabul edilecek olan Basel II kriterleri ile derecelendirme sistemi hakkında geleceğe yönelik bir değerlendirme yapacak olursak:

Bir kurum kötü derecelendirme notu aldığı anda bu borç maliyetini artıracaktır. Ancak kurumun derecelendirme maliyetindeki ağırlığı %100 olacaktır. Kurumlar bunu dikkate alarak derecelendirme yapmak zorundadırlar. Eğer borçlanma amacıyla derecelendirme alıyorsa derecelendirmeden alacakları not %100'den az ise derecelendirme yapması mantıklıyken %100'den fazla olduğunda derecelendirme yapmaması daha mantıklı olacaktır. Türkiye'de derecelendirmesi kötü olan şirket derecelendirme şirketine başvurmazsa belki de kendisi için daha iyi olacaktır. Örneğin, derecelendirme sonucu riski %150 olacak bir kuruluş derecelendirme yaptırmazsa risk ağırlığı %100 olacaktır ve böylelikle daha iyi koşullarda kredi sağlayabilecektir. Derecelendirmede önemli olan, kuruluşun ne için derecelendirme yapması gerektiğini bilmesidir.

Türkiye Bankalar Birliğinin nezdinde risk yönetim sistemleri ve uygulama esasları çalışma grubunca bankalara yönelik olarak, 25 adet bankaya anket uygulanmıştır. Bu çalışmanın sonuçlardan bazıları şunlardır (TBB, 2004, s.7):

- ✓ Kredi riskinde bankalar %88 oranında bir derecelendirme sistemi kullanmaktadır.
- ✓ Derecelendirme sistemi daha çok kurumsal ve ticari müşteri gruplarına yöneliktir.
- ✓ Derecelendirme sistemi bulunan bankaların %55'nin sistemleri Basel II düzenlenmesiyle paralellik gösterecek şekilde kredi ürünü derecelendirmesini kapsamaktadır.

Yine BDDK'nın yaptığı 50 bankaya uyguladığı ikinci anket çalışmasında da (BDDK, 2005/b, s.3-9), bankaların 30'unun Basel II'ye yönelik strateji ve politikaları belirlediği, 37 bankanın kredi riski için alt yapısının standart yöntemeye uygun olduğu, 39 bankanın piyasa riski için standart yöntemeye uygun olduğu; operasyonel riskte 25 bankanın standart, 29 bankanın temel gösterge yaklaşımına hazır olduğu; bankalardan 20 tanesinin Basel II'yi uygulayabilecek durumda olduğu

sonuçları elde edilmiştir. Yine bu sonuçlara dayanak, Basel II'ye geçişle ilgili çok büyük sorunlar yaşanması beklenmemektedir.

Türkiye derecelendirmeye çok uzak bir toplum değildir. Yalnız derecelendirmenin ne zaman ve ne için alınacağını bilmek gereklidir. Örneğin; genelde büyük şirketler yabancı ortak ve borç bulmak için derece almaktadırlar.

Türkiye'deki kurumlar için kredi almak çok önemlidir. Türk bankaları da genelde yurt dışı borç için kredi derecelendirmesine başvurmaktadırlar. Borç ve kredi amacıyla derecelendirme yaptırmak isteyen kuruluşlar eğer yurt dışından bono ve menkul kıymet ihracı ile bu ihtiyaçlarını karşılamayı düşünüyorlarsa genelde en az iki ayrı tanınmış derecelendirme kuruluşundan not almak için başvuruda bulunmaktadırlar. Çünkü; farklı derecelendirme kuruluşlarından aynı notları almış menkul kıymet, yatırımcı açısından daha güvenilir bulunmaktadır.

Türkiye'de geleceğe yönelik olarak derecelendirme kuruluşları için şöyle bir tahminde bulunabiliriz: Yerel derecelendirme kuruluşları zaman içinde Türkiye'de de artacaktır. Fakat bunların verdiği notlar Türkiye için geçerli olacaktır. Uluslararası alanlarda faaliyet gösteren firmalar ise; isimlerini daha iyi duyurmak amacıyla, tanınmış derecelendirme kuruluşlarınca derecelendirme yaptırmak isteyeceklerdir.

III BÖLÜM

KREDİ DERECELENDİRMESİ ÜZERİNE ÖRNEK UYGULAMA

1. ANALİZİ YAPILAN SEKTÖRÜN İNCELENMESİ

Bu bölümde elektrik- elektronik sektöründe faaliyet gösteren bir şirketin derecelendirmesi yapılacaktır. Bu amaçla ilk önce sektörün genel durumu hakkında bilgi sunulacaktır.

Elektronik sektörü genelde diğer sektörlerle ana mal üreticisi olduğundan hızla gelişim göstermiştir. Bu sektörde çok yoğun bir rekabet ortamı vardır. Fiyat ve kalitede yaşanan bu rekabet sadece bunlarla sınırlı kalmamakta yeni ürünlerle daha da artmaktadır.

“Elektronik sektörünün sektörler arası mal ve hizmet akımı yönünden, diğer sektörlerle ilişkisinin çok güçlü olduğu söylenebilir. Elektronik sektörü ekonominin öncelikli sektörleri arasına girebilmiş durumdadır (Kanat, 1994, s.94).

1.1. Elektrik Elektronik Sektörünün Dünya’daki Durumu

20 yüzyılın ikinci yarısından itibaren çok hızlı gelişim gösteren elektronik sektörünün pazar payı giderek artmakta ve dünya üretiminin %10’undan fazlasını oluşturmaktadır.

“ABD Ticaret Bakanlığına göre, Kore, Tayvan, Singapur ve Hindistan elektronikte ABD’nin gelecekteki başlıca rakipleri arasında yer almaktadır (TMMOB, 1991, s.9). Bu ülkelerde elektronik sektörü devlet desteğiyle büyük bir atılım gerçekleştirmiştir. İthalata getirilen kotalar, belirli bir alana yönelik AR-GE

çalışmaları, üniversitelerle işbirliğine gidilmesi, yapılan uygulamaların başında gözükmektedir.

1.2. Elektrik Elektronik Sektörünün Türkiye’deki Durumu

Türkiye’de elektrik-elektronik sektörü; 1980’li yıllardan itibaren gelişmeye başlamıştır. Türkiye özellikle renkli televizyon sektöründe Avrupa’da büyük bir pazar sahip olup, genel olarak elektronik sektörde yapmış olduğu ihracatlar seneden seneye artış göstermektedir.

1980'lerden itibaren sınırlı da olsa bir dönüşüm yaşanmaya başlanmış, düşük teknolojili ürünlerin ihracattaki payı %70'lere inerken, orta ve yüksek teknolojili ürünlerin payı artmaya başlamıştır. Ancak dünya ticaretinde hammadde ve düşük teknoloji yoğun ürünlerin payının %30, orta ve yüksek teknolojili ürünlerin payının ise %70 olduğu göz önünde bulundurulduğunda kat edilmesi gereken yolun büyüklüğü anlaşılmaktadır.

(<http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/ekonomi/sayil4/elektrik.htm>)

Elektronik sektörde, araştırmanın önemi çok büyüktür. Hatta sektörde başarılı olabilmenin tek şartı yeni ürünler ortaya koyabilmektir.

Yeni dünya koşullarında, yurt içinde ve dünya pazarlarında, tüm ülkelerin elektronik sanayileri ile yarışmak durumunda olan Türk Elektronik Sanayinin AR-GE alanına gerekli önemi vermesi; elindeki nitelikli insan gücünün özgün ürünler üretmesi için gerekli ortamın, alt yapının ve kaynağın bilinçli bir özveri ile sağlanmasını, yeni üretim teknolojilerinin, yeni malzemeler ve yeni üretim planlama tekniklerinin de ürüne yönelik AR-GE etkinlikleri kapsamında ele alınmasını gerektirmektedir (Taylan, 2000, s.8).

Türkiye, diğer tüm ülkeler gibi elektronik sektörün öneminin farkındadır. Ancak gelişmekte olan bir ülke olduğundan daha fazla destekte bulunulması gereken sektörler arasındadır. Sektör gelişmeye açık ve geliri yüksektir. Ancak bunun olabilmesi için eski teknoloji değil yeni teknoloji üretimi şarttır. Bu konuda alt yapının kurulması gerekmektedir. “2004 yılında Ar-Ge harcamaları satın alma gücü paritesi cinsinden ölçüldüğünde 2003 yılına göre % 31,6 artarak 2 920,1 milyon

dolardan 3 653,4 milyon dolara yükseldiği gözlenmektedir. Kişi başına düşen Ar-Ge harcamaları ise aynı yıllarda 41,6 dolardan 51,4 dolara yükselmiştir. (www.tuik.gov.tr)

Tablo 12: Elektrik Elektronik Ürünleri İhracatımız (1.000 ABD \$)

	2001	2 0 0 2	2003	2 0 0 4	2 0 0 5	2006(3AY)
Elektrik-Elektronik İhracatımız	2,669,167	3,500,326	4,444,603	6,141,796	7,137,337	1,774,271
Değişim Oranı	-	31%	27%	38%	16%	%16
Genel İhracatımız	31,334,216	36,059,089	47,252,836	63,167,153	73,122,150	17,984,899
Elektrik-Elektronik Sektörünün Payı	8.5%	9.7%	9.4%	9.7%	9.8%	9.9%

Kaynak: [http://www.foreigntrade.gov.tr/IHR/madde/elektrik %20elektronik %20sektoru%20.doc](http://www.foreigntrade.gov.tr/IHR/madde/elektrik%20elektronik%20sektoru%20.doc)

“Buna göre; sektör ihracatının %41’i televizyon alıcıları ürün grubuna, %10’u buzdolapları ürün grubuna ve yine %10’u 8544 pozisyonundaki izole edilmiş tel ve fiber optik kablo ürün grubuna aittir.

<<http://www.foreigntrade.gov.tr/IHR/madde/elektrik%20elektronik%20sektoru%20.doc>>

Devlet planlama teşkilatının elektronik sektörüne yönelik özel ihtisas komisyonu raporunda, “varılacak ana hedef, Tüketici Elektronik Sektörünün toplam satışlarının adet ve dolar bazında istikrarlı olarak %15 büyütülmesi” olarak belirtilmiştir (DPT, 2001, s.50-52). Elektrik elektronik sektörü devlet planlama teşkilatı tarafından öncelikli sektörler arasında belirtilmiştir. Aşağıdaki tablo 12’de yıllar itibariyle ihracat rakamları ve tablo13’te 2005 yılında ihracat yaptığımız ilk on ülke ve yıllara göre ihracat rakamları verilmiştir.

Tablo 13: Ülkeler İtibariyle (ilk 10 ülke) Elektrik Elektronik Ürünleri 2005 Yılı İhracatımız (ABD \$)

Ülkeler	Genel İhracat (\$)	Sektör İhracatı (\$)	Ülke İhracatında Sektör Payı	Sektör İhr. İçindeki Payı
AB (25)	38,306,534,610	4,729,620,627	12.3%	66.3%
ALMANYA	9,435,894,203	1,101,254,155	11.7%	15.4%
İNGİLTERE	5,915,810,647	965,441,693	16.3%	13.5%
FRANSA	3,788,948,170	491,420,671	13.0%	6.9%
İTALYA	5,601,171,206	483,695,833	8.6%	6.8%
IRAK	2,695,609,774	406,120,274	15.1%	5.7%
İSPANYA	3,005,018,116	400,654,417	13.3%	5.6%
HOLLANDA	2,464,712,888	390,519,876	15.8%	5.5%
RUSYA FED.	2,371,446,464	178,904,695	7.5%	2.5%
ROMANYA	1,781,189,094	166,489,692	9.3%	2.3%

Kaynak: <http://www.foreigntrade.gov.tr/IHR/madde/elektrik%20elektronik%20sektoru%20.doc>, s.4.

2005 yılında toplam ihracat 73,122 milyon \$ iken, elektronik ihracatı %9,8 oranında 7,132 milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. “Elektronik sektörü ihracatının ağırlıklı olarak gerçekleştiği ülkeler; Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya, Hollanda, Rusya, Azerbaycan, Romanya ve Cezayir olarak sıralanmaktadır. (Taylan, 2000, s.9) Elektronik elektrik sektörü genel olarak altı alt sektöre ayrılmaktadır (tablo 14). Bunlar:

1. Bileşenler alt sektörü
2. Tüketim cihazları
3. Telekomünikasyon
4. Diğer profesyonel endüstriyel cihazlar
5. Askeri elektronik cihazlar
6. Bilgisayar cihazları

Tablo 14: Alt Sektörlerde Genel olarak Bulunan Ürünler ve alt Sektörlerin Türkiye’deki Durumu

SEKTÖR İSMİ	GENEL OLARAK HANGİ ÜRÜNLERİ KAPSADIĞI	TÜRKİYE’DEKİ DURUMU
BİLEŞENLER	Devre elemanları, resim tüpleri, bobin, transformatörler, baskılı devreler, akustik elemanlar, elektrikli röleler vs.	İç pazarda talep az olduğundan dolayı daha çok dışarı satış yapılmaktadır. Sektörde ilerlenmesi için yoğun sermayeye gereksinim vardır.
TÜKETİM CİHAZLARI	Tv, ses cihazları, video, yazarkasa, anten santralleri, uydu, terazi vs.	En çok ihracat yapılan elektronik alt sektörüdür. Özellikle birinci sırada renkli tv ihracatı gelmektedir. Buzdolabı ve soğutucular ise ihracatta ikinci sırayı almışlardır. Bu alt sektörde ihracat genelde Avrupa ülkelerine yöneliktir.
TELEKOMÜNİKASYON	Otomatik telefon santrali, telefon, telefaks, analog dijital cihazlar, Tv aktarıcıları, telsiz telefon, antenler, bakır kablolar, fiber optik kablolar, transmisyon, telli ve telsiz erişim şebekeleri vs.	Türkiye’de bu sektör gelişmiş durumdadır. Avrupa ile aynı düzeydedir.
DİĞER PROFESYONEL VE ENDÜSTRİYEL CİHAZLAR	Ses görüntü sistemleri, tıbbi elektronik, test ve ölçü aletleri, otomotiv elektroniği vs.	Türkiye dışarıyla rekabet edebilecek durumda değildir. Bu alandaki üretim düşüktür. Üretim yapan firmaların çoğunluğu küçük ölçeklidir. Yinede ihracı yapılan ürünler vardır. Ancak son yıllarda hızlı bir büyüme eğilimi göstermektedir.

ASKERİ ELEKTRONİK CİHAZLAR	Elektronik haberleşme, komuta kontrol, algılayıcı sistemler, askeri cihazların elektronik sistemleri vs.	Bu sektör politika ve ulusal hedefler doğrultusunda gelişmekte ve buna göre yön almaktadır. 1970'lerden itibaren Türkiye'de oluşan ihtiyacın kendi ülkemiz tarafından karşılanma eğilimi ile üretim yapılması yönünde ilerlenmektedir. İthalat ve ihracat yapılmaktadır. İhracatta karşılaşılan en büyük sorun ise fiyat ve kalitede değil, satış yapılan ülkelerin beklenti içerisinde olduğu krediyi sağlayamamaktadır.
BİLGİSAYAR CİHAZLARI	Bilgi işlem makineleri, tüm bilgisayar sistemleri ve parçaları, yazılımlar vs.	Bu alt sektörde Türk teknolojisi dışarı ile rekabet edebilecek kadar güçlü gözükmemektedir. Ancak Türkiye'de bu yöndeki giderek çoğalan talep artışının sektörün gelişmesini hızlandırmaktadır.

Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun kararına göre 1993-2003 döneminde bilim ve teknoloji politikası olarak; bilgisayar, mikroelektronik ve telekomünikasyon teknolojilerinin bir bileşimi olarak açıklanan bilişim teknolojileri öncelikli alan gösterilmektedir (Harmancı, 2002, s.13). Özellikle telekomünikasyona yönelmek daha doğru bir adım olarak kabul edilmektedir.

Elektronik sektörü üretimi yıldan yıla artış göstermektedir. 2002'den 2003'e olan artış oranı fazla değilken, 2003'ten 2004'e olan artış daha belirgin haldedir. Örneğin, tüketim cihazları sektöründe 2003 üretimi 2.221 milyon dolar civarında iken, 2004'de 4.293 milyon dolar civarındadır. 2004'ten 2005'e gelindiğinde üretimde artış gözlenmektedir. Toplamda 7.000 milyon dolaylarında olan üretim, 8.000 milyon düzeyine ulaşmıştır.

Tablo 15: Elektronik Sanayii'nin Alt Sektörlere Göre Üretimi (Bin \$)

ÜRETİM	2002	2003	2004	2005
BİLEŞENLER	105.000	125.000	225.000	300 000
TÜKETİM CİHAZLARI	1.421.500	2.211.500	4.293.500	4 725 000
TELEKOM CİHAZLARI	452.210	412.000	975.000	1 250 000
DİĞER PROF.&END. CİHAZ	230.000	280.500	650.000	965 000
ASKERİ ELEKTRONİK CİHAZ	240.000	278.950	433.400	450 000
BİLGİSAYAR	215.000	236.280	427.740	460 000
TOPLAM	2.663.710	3.544.230	7.004.640	8 150 000

Kaynak: <http://www.tesid.org.tr/menu.htm>

Elektronik sektöründe gelişme arttıkça yıllara göre ihracatı da artmaktadır. Ancak ihracatın ve gelişmenin en yüksek olduğu alt sektör olan tüketim cihazları sektörü hariç, genel olarak dış alım rakamları satım rakamlarından daha yüksektir. Tüketim cihazları sektörünün 2005 yılında ithalatı 1.056 milyon düzeylerindeyken ihracatı 3.083 milyon seviyesindedir. Ancak bu durum diğer alt sektörler için geçerli değildir. Diğer sektörlerde ihracat rakamları daha az görünmektedir. Örneğin; profesyonel cihazlar sektöründe 2005 yılında ithalat 3.172 milyon civarında iken, ithalat 351 milyondur.

1.3. Sektör Sorunları

Elektrik-elektronik sektörünün en başta gelen sorunlarından biri teknolojik olarak dışa bağımlı olunması ve kullanılan malzemenin çoğunluğunun ithal edilmesidir.

Sektör ileri teknolojiyle ilgilenmektedir. CE belgesi ve onay prosedürleri açısından maliyetleri artmaktadır. Bu durum diğer ülkelerin ülkemiz ihracatına tarife dışı engel koymalarına neden olmaktadır. Bu tür belgelendirme maliyetlerine devlet desteği verilmelidir.(<http://www.foreigntrade.gov.tr/IHR/sektor/elektrik.htm>)

Elektronik sanayi yoğun bir rekabet ortamı ve sürekli kısalan ürün ömürleri ile karşı karşıyadır. Bu ortamda firmaların rekabet güçlerini devam ettirebilmeleri, önemli ölçüde, teknolojik yenileme becerilerine bağlıdır. Teknolojik yenileme ürün ve süreç bazında gerçekleştirilebilir (TÜSİAD, 1997, s.129).

Ayrıca elektronik sektörünün her alanda gelişmesi ve diğer ülkelerle rekabet edebilir konuma gelebilmesi için devlet desteğine acil ihtiyaç olduğu gözlenmektedir. Genelde daha sonradan elektronik sektöründe pay sahibi olmaya başlayan ülkelerin izlediği yol bu doğrultudadır.

Diğer bir sorun ise sermaye yetersizliği ve kaynak sağlamanın pahalı olması olarak gözükmektedir.

Yine kalifiye eleman sorunu bu alt sektörde de kendisini göstermektedir. Türkiye’de genç nüfus fazla olmasına karşın bilgisayar sektöründe gerekli nitelikte eleman bulmak sorun oluşturmaktadır. Elektronik ve bilgisayar mühendisliği alanında eğitim veren üniversitelerin sayısı fazla olmasına rağmen çoğunun eğitimi zayıftır.

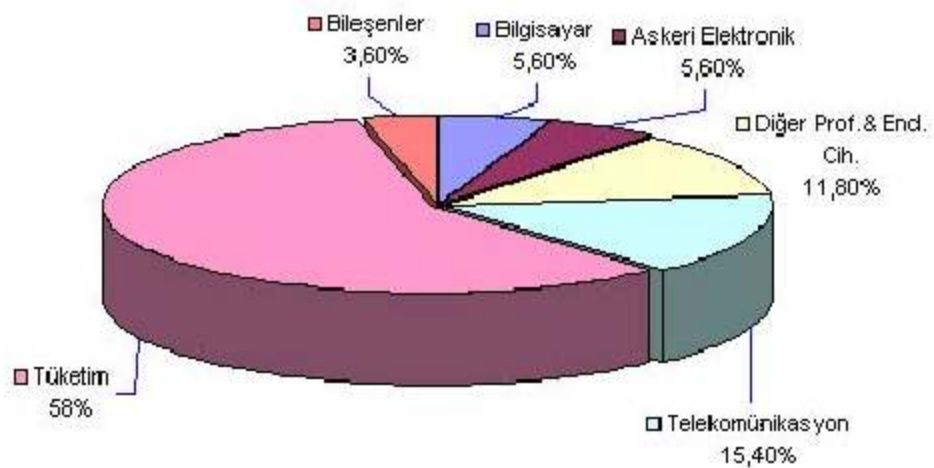
1.4. Bilgisayar Alt Sektörü

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de dizüstü bilgisayar kullanımı çok hızlı bir şekilde yaygınlaşmaktadır. Son yıllarda, bilişim sektörü çok hızlı bir gelişim içerisinde. Türkiye ekonomisinin yüzde 6.1 oranında küçüldüğü 1999 yılında bile sektör yaklaşık yüzde 15 oranında genişlemeyi başardı (<http://www.kobifinans.com.tr/sektor/010202/833>). Türkiye’de bilgisayar hızla yaygınlaşmaktadır. Özellikle internetle birlikte bilgisayar artık işyerlerinden sonra evlere de girmeye başlamıştır. “İnternet dünyanın haberleşme yolunu tamamen değiştirmiştir. On seneden daha az sürede nispeten belirsiz olan bilgisayar ağı 100 milyonlarca bilgisayar ağının global sistemine ve 10 milyonlarca resmi ticaret, etkileşim bölgesine dönüşmüştür (Matthew, 2005, s.1). İnternet kullanımının yaygınlaşması bilgisayar ürünlerine olan talebi artırmaktadır.

“Bilgisayar alt sektöründe teknolojinin büyük ölçüde dışa bağımlı oluşu kalitenin de dünya standardında olması sonucunu beraberinde getirmektedir (İSO,

2001, s.43). Ancak dışa bağımlı bir sektör olması aynı zamanda maliyetleri de artırmaktadır ve büyük atılımlar yapmanın önüne geçmektedir. “1999’da bilgisayar pazarı 1998’e göre %12,9 büyüme göstererek 2,3 milyar dolardan, 2,6 milyar dolara ulaşmıştır. 1999 yılında %67,7 oranla donanım satışları 1998 yılında olduğu gibi ilk sırada yer almıştır. Donanımı %17,5 payı ile hizmetler ve %11,7 pay ile yazılım satışları izlemektedir (Taylan, 2000, s.7).

2005 yılında ise, şekil 4’te olduğu gibi alt sektörler arasında en çok üretim %58 ile tüketim cihazlarındadır. Bu alanı Türkiye’de elektronik sektöründe en çok gelişme gösteren ikinci alt sektör olan telekomünikasyon sektörü %15 ile izlemektedir.

Şekil 4: Elektrik- Elektronik sektörü Üretim (2005) : 8 150 000 (000) ABD \$

Kaynak: <http://www.tesid.org.tr/menu.htm>

Tüketim cihazları dışındaki diğer alt sektörlerin toplam dış alımdaki payları (genel olarak %20 civarlarında) birbirlerine yakın gözükmemektedir. Tüketim sektörü ise %9,7 ile en az ithalatın yapıldığı sektör görünümündedir. Dış satımında en çok üretim yapan sektör olan tüketim sektörü yine önde gitmektedir. %69,37 oranında dış satıma sahip olan tüketim cihazları sektörünü %17,2 ile telekomünikasyon sektörü izlemektedir. “2005 yılında bilgisayar pazarı 2004 yılına göre %14,2 büyüme göstererek 3 455,1 milyon dolardan 3 946,0 milyon dolara ulaşmıştır. Bilgisayar sektörü dışalımını %48,0 bir artıma ile 1 554,5 milyon dolardan 2 285,7 milyon dolara

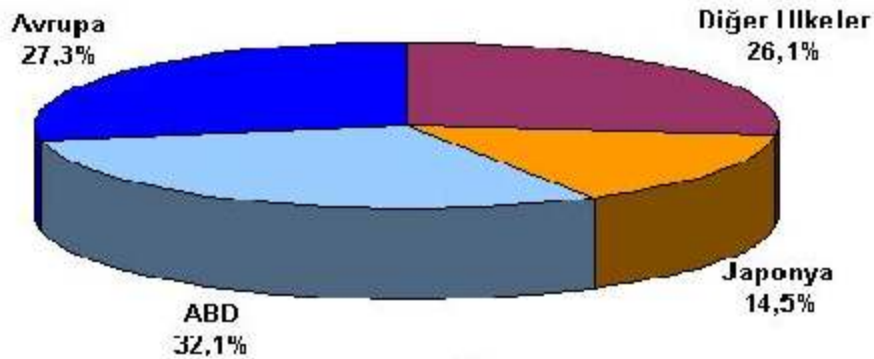
yükselmiş, dışsatım ise 42,2 milyon dolardan 57,3 milyon dolara yükselmiştir (<http://www.tesid.org.tr/menu.htm>).

Tablo 16: Bilgisayar Sektörünün Yıllar İtibariyle Dışalım / Dışsatım Durumu

(Bin\$)	2005	2004	2003	2002	2001	2000
DIŞALIM	2.285.744	1.544.482	1.335.569	880.098	748.203	1.451.224
DIŞSATIM	57.287	42.221	31.852	32.884	40.484	55.040

Kaynak: <http://www.tesid.org.tr/menu.htm>

Bilgisayar sektörü, tüketim cihazları ve telekomünikasyon sektörü kadar hem üretimde, hem dış satımda etkili gözükmemektedir. Seneler itibariyle bakıldığında dış alım rakamları dış satımdan ve üretimden oldukça fazladır. 2005 yılında dış alım 2.285 milyon dolar düzeylerinde iken dış satım 57 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir

Şekil 5: Dünya Çapında Bilgi Ve İletişim Pazarlarının Bölgesel Analizi 2005

Kaynak: <http://www.tesid.org.tr/menu.htm>

“2006 yılında dünya bilişim pazarının %4,4 büyüyerek 2 130 milyar Euro'ya ulaşması beklenmektedir (<http://www.tesid.org.tr/menu.htm>). Bilgi ve iletişim teknolojileri pazarı her geçen gün büyümekte olan bir pazardır. Ancak bu pazarda söz sahibi olabilmek güçlü bir sermayeye, sürekli yenilenen teknolojik alt yapıya,

yoğun Ar-ge çalışmalarına ve bunlara ayırabilecek finansmana bağlıdır. Türkiye'nin avantajlı olduğu noktalar ise; üretim maliyeti mallar dışarıdan alınıyor da olsa düşük olması ve coğrafi konum itibarıyla ileride bu konuda söz sahibi olabilecek ülkelerden birisi olma olasılığımızın olması olarak değerlendirilebilir.

2. ŞİRKET DERECELENDİRMESİ ÜZERİNE ÖRNEK UYGULAMA

2.1. Konuya İlişkin Literatür Taraması

Daha önce derecelendirme yapılmış olan bazı eserler incelenmiş ve bunlardan bazılarından faydalanılarak derecelendirme yapılmıştır. Bunlar;

Çolpan, Ufuk (2001); tezinde bir gıda şirketinin derecelendirmesini yapmıştır. Derecelendirmeyi yaparken alt başlıklar belirleyip, bunlara not vermiştir. Notları verirken finansal ve finansal olmayan analiz alt başlıkları için standartlar belirlemiş ve bunlara 1(kötü), 2(orta), 3(iyi) notlarını vermiştir. Bütün alt başlıklara farklı derecede önem vererek tüm notların toplamını almış ve firmanın bütün notlarının 3 olması durumunda toplam notunun 900, 1 olması durumunda toplam notunun 300 olacağı düşünülerek; aşağıdaki not ölçeği kullanmıştır.

A: 750-900

B: 6000-750

C: 450-600

D: 300-450

Sekreter vd, (2004); makalesinde, analitik hiyerarşi yöntemini ve yaptıkları analizde ağırlık dereceleri yerine % önemliliklerini kullanarak derecelendirme yapmışlardır. Derecelendirmede önemlilik derecelerini belirlerken analitik hiyerarşi yöntemini kullanmışlardır. Kredibilite skoru, likidite oranları, mali yapı oranları, faaliyet oranları, karlılık oranları, büyüme oranlarını kullanarak derecelendirme yapmışlardır.

Saltık, (1996); tezinde, işletmeyi derecelendirirken, işletme riski ve finansal risk analizi yapmıştır. İşletme riskinde: yönetim, üretim, rekabet, ürün hizmet kalitesi

alt başlıklarını belirlemiştir. Finansal risk analizinde: likidite, sermaye yapısı, faaliyet oranları, karlılık oranlarını kullanmıştır. İşletme risk analizine 0,05 önem derecesi vererek analistin yorumu daha çok kullanmayı amaçlamıştır. Şirket derecelendirmesi yaparken A,B,C,D notlarını ve bu notlar için 1-4 aralıklı ölçek sınıflandırmasını kullanmıştır. Buna göre not ölçeği aşağıdaki gibidir:

A: 76-100

B: 51-75

C: 26-50

D: 0-25

2.2. Araştırmada Kullanılan İstatistiksel Yöntem

2.2.1. Kullanılan İstatistiki Yöntem

Derecelendirme yapılırken analitik hiyerarşi yöntemi, finansal ve finansal olmayan analiz kullanılmıştır.

Analitik hiyerarşi yöntemi: Bir durumu etkileyen birden fazla eleman varsa; bir elemanın, diğerlerine göre öneminin hesaplanmasını sağlayan bir yöntemdir. Bu yöntem sayesinde bir kriterin derece notuna ne kadar etkisi olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Yine bu yöntemde bir alt başlığın diğerine göre ne kadar önemli olduğu sayılar yoluyla ifade edilmektedir (tablo 17).

Tablo 17: Analitik Hiyerarşi Tercih Ölçeği

Önem Derecesi	Tanım	Açıklama
1	Eşit önemli	İki faaliyet amaca eşit düzeyde katkıda bulunur.
3	Birinin diğerine göre çok az önemli olması	Tecrübe ve yargı bir faaliyeti diğerine çok az derecede tercih ettirir
5	Kuvvetli derecede önemli	Tecrübe ve yargı bir faaliyeti diğerine kuvvetli bir şekilde kabul ettirir
7	Çok kuvvetli düzeyde Önemli	Bir faaliyet güçlü bir şekilde tercih edilir ve baskınlığı uygulamada rahatlıkla görülür
9	Aşırı derecede önemli	Bir faaliyetin diğerine tercih edilmesine ilişkin kanıtlar çok büyük bir güvenilirliğe sahiptir
2,4,6,8	Ortalama değerler	Uzlaşma gerektiğinde kullanmak üzere yukarıda listelenen yargılar arasına düşen değerler

SAATY, L. T. (1980), The Analytic Hierarchy Process, McGraw-Hill Comp.,USA, s.54

Bu yöntemde farklı faktörler için tablo 17'deki tercih ölçeği kullanılarak ikili karşılaştırmalar yapılır. Faktörlerin sayısı arttıkça karşılaştırmaların sayısı da artacaktır. Tablo 18'de iki faktörün karşılaştırılması gösterilmiştir.

Tablo 18: Faktörlerin karşılaştırılması

	Faktör1	Faktör2
Faktör1	w1/w1	w1/w2
Faktör2	w2/w1	w2/w2

Burada w_i/w_j : i. faktörün j. faktörden ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Faktörlerin birbirlerine göre önemleri belirtildikten sonra, tutarlılık oranı hesaplanmaktadır. Tutarlılık için en büyük özdeğerin matris boyutuna eşit olması gerekmektedir.

Tutarlılık göstergesi: $\frac{\lambda_{\max} - n}{n-1}$

$\lambda_{\max}$: en büyük özdeğer

n : matris boyutu

Tutarlılık Oranı : $\frac{\text{Tutarlılık Göstergesi}}{\text{Rassallık Göstergesi}}$

Tablo 19: Rassallık Göstergeleri

n	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Rassallık Göstergesi	0	0	0,58	0,9	1,12	1,24	1,32	1,41	1,45	1,49	1,51	1,48	1,56	1,57	1,59

Rassallık göstergesi en çok 15 boyutlu matrisler için hesaplanabilmektedir. Yanı sıra ele alınan problemde kriter sayısının çokluğu kriterlerin tümü birlikte değerlendirildiğinde tutarlı sonuç elde etme ihtimalini de zayıflatmaktadır (Özdemir, 2002, s.5).

Analitik hiyerarşi yönteminde bir faktörün diğerine göre ne kadar önemli olduğunun belirlenmesi gerekir. Bu önem dereceleri hiyerarşiyi yapan tarafından belirlenir ve program diğerlerine göre önem yüzdelerini, tutarlılık rakamını verir. Tutarlılık 0,10'dan büyük olursa faktörlerin önem derecelerinin yeni baştan incelenmesi gerekmektedir.

Tablo 20: Faktörlerin Karşılaştırılmasında Tutarlılık

	Faktör1 (F1)	Faktör2 (F2)	Faktör 3 (F3)
Faktör1 (F1)	1	2	1/6
Faktör2 (F2)	½	1	<u>1/3</u>
Faktör3 (F3)	6	<u>3</u>	1

Örneğin; 1.faktör 2. faktöre göre önemi 2 (biraz önemli), 1.faktörün 3.faktöre göre önemliliği 1/3 (daha az önemli) olarak belirlenmişse; 3.faktör 2. faktörden daha önemli demektir. Bu duruma göre: $2f_1=f_2$, $F_1=f_3/6$, $3F_1=3F_2=F_3$ olması gerekir. F2'nin f3'den daha az önemli olduğu anlamına gelen bir rakam belirlendiğinde matriste tutarsızlık oluşur. Eğer F2, f3 karşılaştırmasına $3f_2=f_3$ eşitliğine uygun olarak 1/3 verilirse, tutarlılık eşitlik sağlandığından sıfır olur. Ancak kriterlerin sayısı arttığında sıfır tutarlılığını sağlanması güçleşmektedir (tablo 20). Zaten yöntemin amaçlarından birisi bir seçimi etkileyen birçok faktör arasında genel önemliliğin hesaplanabilmesidir.

Göreceli önem hesaplanmasının yöntemleri bulunmaktadır. Bunlar (Erkiletlioğlu, 2000, s. 73) :

En Basit ve Sapmalı Yöntem: Her satırın toplamı alınıp, her toplam değeri söz konusu toplamların toplamına bölünür. Böylece cevaplar normalize edilir. Elde edilen vektörün ilk elmanı ilk faaliyetin göreceli önemini, ikincisi ikinci faaliyetin göreceli önemini verir.

Daha iyi Yöntem: her sütundaki elemanların toplamı alınır ve bu toplamların eşlenikleri ($1/\text{sütun toplamı}$) bulunur. Söz konusu değerlerin toplamını bire eşit hale getirmek için her eşlenik eşleniklerin toplamına bölünür.

Bölmeli İyi Yöntem: Her sütunun elemanları o sütunun toplamına bölünür. Elde edilen değerlerin satır toplamı alınır ve bu toplam satırdaki eleman sayısına bölünür.

Analitik hiyerarşi yönteminin hesaplanması için, bir bilgisayar programı olan Expert Choice yazılımı kullanılmıştır.

Finansal analiz; işletmenin mali tablolarından yararlanılarak kalemler arasında oranlama yapılması sonucu, işletmenin borç ödeme gücü, karlılık durumu, yönetim ile ilgili alınacak kararlar gibi konularda yorum yapılmasına olanak sağlayan bir yöntemdir. Ancak bu yöntem muhasebede kullanılan rakamları ön plana çıkardığından tek başına yeterli görülmemektedir.

Finansal olmayan analiz, sadece muhasebe kayıtlarından erişilmeyecek, analistin yorumunun ön planda olduğu faktörlerin dikkate alındığı yöntemdir. Firmanın borç ödeme gücü belirlenirken; ilerde yapmayı düşündüğü yatırım planları, bulunduğu sektörün durumu, firmanın sektör içindeki durumu gibi faktörler de önemlidir.

Tezde finansal analizde ve finansal olmayan analizdeki alt başlıklar belirlendikten sonra analitik hiyerarşi yöntemiyle alt başlıkların birbirlerine göre önem dereceleri belirlenmiştir.

Finansal Analizin Alt Başlıkları:

Tablo 21: Finansal Analizde Kullanılan Alt Başlıklar

1. Likidite Oranları	2. Mali Yapı Oranları	3. Faaliyet Oranları	4. Karlılık Oranları	5. Büyüme Oranları
asit test oranı	kaldıraç oranı	Tic. borç öd. süresi	Brüt satış karı	Net kar marjı b.o.
Likidite oranı	KV borç oranı	Stok devir hızı	Faaliyet karı	Net satışlar b. o.
Nakit oran	Özkaynak/Aktif Borç yapısı	Alacak devir hızı	Net kar marjı	Öz sermaye b. o.
	MDV/özsermaye	Aktif devir hızı		
		Hazır değerler		

Finansal Olmayan Analiz Alt Başlıkları:

Tablo 22: Finansal Olmayan Analizde Kullanılan Alt Başlıklar

1. Sektörle ilgili olanlar *	2. Firmayla ilgili olanlar **
Sektördeki rekabet durumu	Firmanın sektördeki yeri
Sektörün ekonomideki yeri	Marka bilinirliği
Sektörün büyüme hızı	Ürün çeşitliliği
Sektörün krize duyarlılığı	Firmanın söz ve taahhütlerine güven
Sektörün geleceği	
*** finansal olmayan analiz alt başlıkları ve değerlendirme kriterleri belirlenirken Ufuk Çolpan'ın "Kredi Derecelendirme ve Finansal Piyasalar Üzerindeki Etkileri" tezindeki kredi derecelendirme tablosundan (tablo 9) faydalanılmıştır.	

Şirketle ilgili çok fazla bilgi edinilemediğinden analiz maddeleri sınırlı tutulmuştur. Yine aynı sebepten ve finansal olmayan analizde analistin yorumunun çok önemli olmasından dolayı bilgi güvenilirliği düşük olduğundan; firmanın derecesi belirlenirken, finansal olmayan analizin derece sonucunu etkilemedeki yüzdesi düşük tutulmuştur.

2.2.2. Verilerin Sağlanması

Elektronik sektöründe bilgisayar ve bilgisayar malzemeleri satan bir şirketin adı ve SPK'nın şirket veya kendisinin izni olmadan derecelendirme yapmayı yasaklaması nedeniyle şirketin rakamları katları alınarak (1,7); değiştirilerek bir

şirket incelenmiştir. 31 Mart 2006 tarihli bilanço ve gelir tablosu rakamları SPK'dan alınmıştır.

Şirketin ismi tezde AB olarak kullanılacaktır. Derecelendirmesi yapılan şirketle ilgili bilgiler internet aracılığıyla sağlanmıştır. Hem kendi internet sitesinde bulunan bilgiler hem de haklarında ki diğer haberler incelenmiştir.

2.3. Analizde Kullanılan Teknikler ve Analiz Aşamaları

Derecelendirme yapılırken izlenecek metot sırasıyla aşağıdaki gibidir.

1) Bu incelemede finansal analiz yöntemi ve finansal olmayan analiz yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak bu yöntemlerde kullanılacak alt başlıklar belirlenecektir. Bu kriterler sırasıyla şunlardır:

Finansal analizde kullanılan kriterler (Singh and Schmidgal, 2002, s.201):

- ✓ Şirketin kısa vadede borçlarını ödeyebilme yeteneği: Likidite Oranları
- ✓ Şirketin borçlarının finansal yapı içerisindeki yeri: Mali Yapı Oranları
- ✓ Şirketin Sahip olduğu varlıkları ne derece etkin kullandığı: Faaliyet Oranları
- ✓ Şirketin Faaliyetleri sonucunda elde ettiği başarı: Karlılık Oranları
- ✓ Şirketin gelişme potansiyeli: Büyüme oranları

Finansal olmayan analizde kullanılan kriterler:

- ✓ Sektörle ilgili olanlar
- ✓ Firmayla ilgili olanlar

Önem dereceleri belirlenirken aşağıdaki sıra izlenmiştir:

- a. ilk önce finansal analiz alt başlıklarının önemlilikleri hesaplanmış,
- b. finansal olmayan analiz alt başlıklarının önemlilikleri hesaplanmış,
- c. finansal ve finansal olmayan analizin kendi içerisinde önemlilik dereceleri belirlenmiş,
- d. finansal ve finansal olmayan tüm analiz başlıklarının genel önemlilik dereceleri hesaplanmıştır.

2) Faktörlerin önemlilik oranları belirlendikten sonra, firmanın verileri ile finansal ve finansal olmayan analiz sonuçları bulunmuş ve genel toplamaları alınmıştır. Analiz yöntemleriyle bulunan rakamlar 3 farklı not başlığında incelenmiştir. Buna göre :

3 notu: şirketin durumunun incelenen başlık altında çok iyi olduğunu

2 notu: şirketin durumunun incelenen başlık altında orta derecede olduğunu

1 notu: ise kötü durumda olduğunu göstermektedir.

Verilen bu notlar alt başlıklar altında genel önemlilik dereceleriyle çarpılmış ve tüm başlıklar için ayrı ayrı toplamaları alınmıştır.

3) Tüm alt başlıklar için 1,2,3 notları kullanıldığından, hassasiyeti artırmak amacıyla buçuklu rakamlara da yer verilerek aşağıdaki (tablo 23) derecelendirme notları kullanılacaktır.

Tablo 23: Derecelendirme Notları Ve Anlamları

Derecelendirme Notu	Derecelendirme Aralığı	Derecelendirme Notunun anlamı	
AA	2,50-3,00	İYİ	İşletmenin borç ödeyebilme durumu çok iyi
BB	2,00-2,50	ORTA ÜST	İşletmenin borç ödeyebilme durumunun iyi ama ufakta olsa risklerin bulunmakta
CC	1,50-2,00	ORTA	İşletmenin borç ödeyebilme durumu iyi ancak risklerinde mevcut
DD	1,00-1,50	KÖTÜ	İşletmenin borç ödeyebilme durumu çok riskli

2.4. Analizde Kullanılan Veriler

2.4.1. Finansal Analiz Önemliliklerinin Hesaplanması

Analitik hiyerarşi yönteminde analistin yorumu önemli yer tutmaktadır. Bu yöntemle göre finansal ve finansal olmayan analizde ki tüm alt başlıkların önemleri hesaplanmıştır. Hangi alt başlığın, diğerinden daha önemli olduğuna karar verilirken Serhan Sekreter vd (2004)'e ait şirket derecelendirmesi ile ilgili makaleden ve Nalan Akdoğan ve Nejat Tenker (2001)'e ait Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri eserinden faydalanılmıştır.

Tablo 24: Likidite Oranları Göreceli Önemleri

	asit test oranı	Nakit oran	Cari oran	Göreceli önem
asit test oranı	1	1/3	1/2	0,163
Nakit oran		1	2	0,540
Cari oran			1	0,297
Tutarlılık:0,008				

Buna göre tablo 24'de asit test oranı, asit test oranına göre aynı derecede önemli olduğundan bu kısma 1, asit test oranı ve nakit oranı eşleştirildiğinde; asit test oranı nakit oranından daha az önemli görüldüğünden 1/3, nakit ve cari oran eşleştirmesinde nakit oranı cari orandan daha önemli görüldüğünden 2 değerlendirmesi yapılmıştır. 2 notu nakit oranının, cari orandan biraz daha önemli görüldüğü anlamına gelmektedir.

Likidite oranlarının göreceli önemlerinin hesaplanması: (tablo 25) Göreceli önem hesaplanırken bölmeli iyi yöntem kullanılmıştır. Buna göre kriterlere verilen önemlerin sütun toplamaları alınmıştır. 1. sütunun toplamı 6 çıkmıştır. 1. sütundaki her bir eleman 6 toplamına bölünmüştür.

Tablo 25: Likidite Oranlarının Göreceli Önemlerinin Hesaplanması

	asit test oranı	Her bir karşılaştırmanın sütun toplamına bölünmesi	Nakit oran	Her bir karşılaştırmanın sütun toplamına bölünmesi	Cari oran	Her bir karşılaştırmanın sütun toplamına bölünmesi	Her bir satır da elde edilen (elemanın sütun toplamına bölünmelerinin) toplamının satır eleman sayısına bölünmesi	Göreceli önem
asit test oranı	1	$1:6 \approx 0,166$	$1/3$	$0,33:1,83 \approx 0,180$	$1/2$	$0,50:3,50 \approx 0,142$	$(0,166+0,180+0,142):3 \approx$	0,163
Nakit oran	3	$3:6 = 0,5$	1	$1:1,83 \approx 0,547$	2	$2:3,50 \approx 0,572$	$(0,5+0,547+0,572):3 \approx$	0,540
Cari oran	2	$2:6 \approx 0,33$	$1/2$	$0,5:1,83 \approx 0,274$	1	$1:3,50 \approx 0,286$	$(0,33+0,274+0,286):3 \approx$	0,297
TOPLAM	6		1,83		3,50			

Bu işlem 2. ve 3. sütundaki elemanların hepsi için yapılmıştır. Her bir satırda elde edilen rakamlar toplanır ve satırdaki eleman sayısına bölünmüştür. $(0,166+0,180+0,142):3 \approx 0,163$ asit test oranının göreceli önemi olarak bulunmuştur.

Likidite oranlarının göreceli önemliliklerinin tutarlılığının hesaplanması: Bunun için matris (kriterlerin birbirlerine göre değerlendirilmesinde kullanılan veriler), göreceli önemlilik dereceleriyle çarpılır. Ve her satırda elde edilen değer, göreceli öneme bölünür. Her satır için bölme işlemi yapıldıktan sonra bunların toplamaları alınarak eleman sayısına (n=3) bölünür. Elde edilen sonuç vektörün en büyük öz değerini verir. Ve buradan tutarlılık göstergesi hesaplanır.

$$\begin{pmatrix} 1 & 1/3 & 1/2 \\ 3 & 1 & 2 \\ 2 & 1/2 & 1 \end{pmatrix} \times \begin{pmatrix} 0,163 \\ 0,540 \\ 0,297 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0,492 \\ 1,623 \\ 0,893 \end{pmatrix}$$

$$\begin{aligned} 0,492:0,163 &= 3,0153 \\ 1,623:0,540 &= 3,0055 \\ 0,897:0,297 &= \underline{+3,0067} \\ 9,0276 :3 &= 3,0092 \end{aligned}$$

$$\text{Tutarlılık göstergesi: } \frac{\lambda_{\max}-n}{n-1} = \frac{3,0092-3}{3-1} \approx 0,0046$$

Faaliyet oranlarında (tablo 27) aktif devir hızı 0,420 göreceli önemle, en fazla öneme sahipken; alacak devir hızı 0,240 ile bunu izlemektedir.

Tablo 28: Karlılık Oranları Göreceli Önemleri

	Brüt satış karı	Faaliyet karı	Net kar marjı	Göreceli önem
Brüt satış karı	1	$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{3}$	0,112
Faaliyet karı		1	2	0,558
Net kar marjı			1	0,320
Tutarlılık:0,02				

Karlılık oranlarında (tablo 28), faaliyet karı, brüt satış karından çok önemli görüldüğünden 4 puanı, net kar marjından az önemli görüldüğünden 2 puanı verilmiştir. 0,558 ile faaliyet karı en çok öneme sahip karlılık oranı olmuştur.

Tablo 29: Büyüme Oranları Göreceli Önemleri

	Net kar marj b. o.	Net satışlar b. o.	Öz sermaye b. o.	Göreceli önem
Net kar marjı b. o.	1	2	$\frac{1}{2}$	0,286
Net satışlar b. o.		1	$\frac{1}{4}$	0,143
Öz sermaye b. o.			1	0,571
Tutarlılık:0,00				

Büyüme oranlarında (tablo 29), öz sermaye oranı 0,571 ile diğer büyüme oranlarından daha önemli görülmüştür. Net kar marjı ise 0,286'lık bir öneme sahiptir.

2.4.2. Finansal Olmayan Analiz Önemliliklerinin Hesaplanması:

Tablo 30: Sektör Analizi Göreceli Önemleri

sektörün	rekabet durumu	ekonomide yeri	Büyüme hızı	Krize duyarlılık	geleceği	Göreceli önem
rekabet durumu	1	1	1/3	1/3	1/7	0,067
ekonomide yeri		1	1/3	1/4	1/7	0,063
Büyüme hızı			1	1	1/2	0,208
Krize duyarlılık				1	1/2	0,220
geleceği					1	0,441
Tutallık: 0,002						

Finansal olmayan analiz önemlilikleri belirlenirken analistin yorumu daha çok kullanılmıştır. Örneğin; (tablo 30) sektördeki rekabet durumu, sektörün ekonomideki yeri ile aynı derecede önemli görülmüş; büyüme hızı rekabetten 3 notu ile daha önemli kabul edilmiştir. Firmanın gelecekte daha iyi durumda olacağı inancı ise en önemli kabul edilen alt başlık olmuştur.

Tablo 31: Firma Analizi Göreceli Önemleri

firmanın	Sektördeki yeri	Marka tanınırlığı	Ürün çeşitliliği	taahhütlerini yerine getirmesi	Göreceli önem
Sektördeki yeri	1	4	2	3	0,472
Marka tanınırlığı		1	1/2	2	0,150
Ürün çeşitliliği			1	3	0,274
taahhütlerini yerine getirmesi				1	0,104
Tutarlılık:0,04					

Firma analizi kısmında (tablo 31), firmanın sektördeki yeri daha önemli görülmüştür ve 0,472 önem derecesine sahiptir.

2.4.3. Genel Önemlilik Dereceleri Hesaplanması:

Finansal analiz kısmının toplu bir şekilde ele alınması için, finansal analiz alt başlıkları tablo 32’de bir araya getirilmiştir.

Tablo 32: Finansal Analiz Genel Göreceli Önemleri

	Likidite oranları	Mali oranlar	Faaliyet oranları	Karlılık oranları	Büyüme oranları	Göreceli önem
Likidite oranları	1	2	3	4	4	0,415
Mali oranlar		1	2	3	3	0,257
Faaliyet oranları			1	2	2	0,153
Karlılık oranları				1	1	0,088
Büyüme oranları					1	0,088
Tutarlılık: 0,008						

Finansal olmayan analiz kısmındaki notların genelinin daha iyi görülmesi amacıyla son olarak bu başlığa ait alt başlıklar birleştirilmiştir (tablo 33). Firma analizi, sektör analizinden daha önemli kabul edilmiştir.

Tablo 33: Finansal Olmayan Analiz Genel Göreceli Önemleri

	Sektör analizi	Firma analizi	Göreceli önem
Sektör analizi	1	1/2	0,333
Firma analizi		1	0,667
Tutarlılık: 0,00			

Finansal ve finansal olmayan analiz kısımlarının birleştirilebilmesi amacıyla her ikisinin birbirlerine göre önem dereceleri belirlenmiştir. Finansal olmayan analiz kısmında analistin yorumu daha çok kullanıldığından, daha gerçekçi olması amacıyla, finansal analize daha çok önem verilmiştir (tablo 34).

Tablo 34: Finansal ve Finansal Olmayan Analizin Genel Göreceli Önemleri

	Finansal analiz	Finansal olmayan analiz	Göreceli önem
Finansal analiz	1	9	0,900
Finansal olmayan analiz		1	0,100
Tutarlılık: 0,00			

2.5. Analiz Bulguları

2.5.1. Finansal Analiz

Tablo 35: Likidite Oranlarının Finansal Analizi

cari oran	=	$\frac{\text{Dönen varlıklar}-(\text{aktifteki karşılıklar toplamı})}{\text{Kısa vadeli yabancı kaynaklar}}$	=	$\frac{162.171 - (0)}{112.470}$	$\cong 1,44$
nakit oran	=	$\frac{\text{Hazır değerler (Kasa+banka+ nakte eşdeğer varlıklar)}}{\text{Kısa vadeli yabancı kaynaklar}}$	=	$\frac{9.597}{112.470}$	$\cong 0,08$
Asit test oranı	=	$\frac{\text{Dönen varlıklar} - (\text{stoklar}+\text{gel.ay.ait giderler})}{\text{Kısa vadeli yabancı kaynaklar}}$	=	$\frac{162.171-(54.278+0)}{112.470}$	$\cong 0,95$

Firmanın likidite oranlarının değerlendirilebilmesi için ilk önce firmanın 31 Mart 2006 tarihli bilanço ve gelir tablosundan faydalanılarak cari oran, nakit oran vs. alt başlıkların değerleri bulunmuş arkasından 3,2,1 notlarına göre değerlendirilmiştir.

Tablo 36: Likidite Oranlarının Finansal Analizinin Değerlendirilmesi

	iyi(3)*	orta (2)	Kötü(1)	İşletmeye ait sonuç		değer		Göreceli önem	Toplam değer
Cari oran	>1,25	0,75-1,25	<0,75	1,44	$\Rightarrow$	3	x	0,297	0,891
Nakit oran	>0,30	0,30-0,20	<0,20	0,08	$\Rightarrow$	1	x	0,540	0,540
Asit test	>0,75	0,50-0,75	<0,50	0,95	$\Rightarrow$	3	x	0,163	0,486
Likidite oranlarının genel toplamı									<u>1,92</u>
* referans değerler belirlenirken finansal analiz oranlarında analizciler tarafından iyi olarak kabul edilen rakamlar dikkate alınarak belirlenmiştir.									

Firmanın cari oranı tablo 35’de; 1,44 olarak bulunmuştur. Tablo 36’da cari oran; 1,25’ten daha yüksek olması durumunda 3 (iyi), 0,75-1,25 arasında kalması durumunda 2 (orta), 0,75’den aşağı durumda olduğunda ise 1 (kötü) olarak

değerlendirilmektedir. Buna göre şirketin cari oranı 1,44 olduğu için cari orandan aldığı not 3 olacaktır. Alınan not, cari oranın göreceli önemi ile çarpıldığında; cari oranın likidite oranına ait not içindeki değeri 0,891 olarak bulunmuştur.

Tablo 36'nın sonunda likidite oranlarının derecelendirmeye olan genel etkisini bulabilmek amacıyla, alt başlıklarda önemlilik derecesiyle işletme değerlendirmesinden çıkan notlar çarpılmıştır. Likidite oranının derecelendirmeye genel etkisi de 1,92 olarak bulunmuştur.

Tablo 37'de mali yapı oranları için daha önceden belirlenmiş olan alt başlıklara ait finansal oranların sayısal değerleri bulunmuştur.

Tablo 37: Mali Yapı Oranlarının Finansal Analizi

Kaldıraç oranı	=	$\frac{\text{Toplam yabancı kaynak}}{\text{Toplam aktif}}$	=	$\frac{112\,470+4\,578}{165\,097}$	$\cong 0,70$
Kısa vadeli borç oranı	=	$\frac{\text{Kısa vadeli yabancı kaynak}}{\text{Toplam aktif}}$	=	$\frac{112\,470}{165\,097}$	$\cong 0,68$
Özkaynak/Aktif	=	$\frac{\text{Özkaynak}}{\text{Aktif}}$	=	$\frac{48\,047}{165\,097}$	$\cong 0,29$
Borç yapısı	=	$\frac{\text{Kısa vadeli yabancı kaynak}}{\text{Toplam yabancı kaynak}}$	=	$\frac{112\,470}{117\,048}$	$\cong 0,96$
Maddi duran varlık /Öz sermaye	=	$\frac{\text{Maddi duran varlık}}{\text{Öz sermaye}}$	=	$\frac{863}{48\,047}$	$\cong 0,02$

Tablo 38'de likidite oranlarında finansal analizin değerlendirilmesinde olduğu gibi işletmenin mali tablolarından elde edilen sonuçlar, belirlenmiş kriterlere göre iyi, kötü, orta olarak değerlendirilmiş, önem dereceleriyle çarpılmış, toplam değerleri alınmıştır.

Tablo 38: Mali Yapı Oranlarının Finansal Analizinin Değerlendirilmesi

	iyi(3)*	orta (2)	Kötü(1)	İşletmeye ait sonuç		değer		Göreceli önemi	Toplam değer
Kaldıraç	<0,25	0,25-0,40	>0,40	0,70	⇒	1	x	0,222	0,222
Kv. Borç	<0,20	0,20-0,40	>0,40	0,68	⇒	1	x	0,067	0,067
Özkyn/aktif	>0,40	0,40-0,50	<0,50	0,29	⇒	1	x	0,087	0,087
Borç yapısı	<0,30	0,30-0,60	>0,60	0,96	⇒	1	x	0,138	0,138
Mdv/özsrn	>1	1-1,30	<1,30	0,02	⇒	3	x	0,486	1,458
Mali yapı oranlarının genel toplamı									<u>1,972</u>
*referans değerler belirlenirken finansal analiz oranlarında analizciler tarafından iyi olarak kabul edilen rakamlar dikkate alınarak belirlenmiştir.									

Tablo 39: Faaliyet Oranlarının Finansal Analizi

Stok devir hızı	=	<u>Satılan ticari mal maliyeti</u>	=	<u>221 567</u>	≅	3,97
		Ortalama stok		(54 278+57 109)/2		
Alacak devir hızı	=	<u>Ticari alacaklar</u>	=	<u>94 827</u>	≅	7,28
		Net satışlar		13 022		
Aktif devir hızı	=	<u>Net satışlar</u>	=	<u>13 022</u>	≅	0,075
		Ortalama toplam aktif		(165 097+181 573)/2		
Ticari borç devir hızı	=	<u>Net satışlar</u>	=	<u>13 022</u>	≅	0,138
		Ortalama ticari borçlar		(87 524+100 522)/2		
Hazır değerler devir hızı	=	<u>Net satışlar</u>	=	<u>13 022</u>	≅	1,46
		Ortalama hazır değerler		(9 597+8 236)/2		

Tablo 40’da stok devir hızı 3’ten büyükse iyi, 1’den küçükse kötü, 3-1 arasında ise orta olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu şirket için stok devir hızı 3,97 olarak bulunduğundan stok devir hızı 3 notunu almıştır.

Tablo 43: Büyüme Oranlarının Analizi

	iyi(3)*	orta (2)	Kötü(1)	İşletmeye ait sonuç		değer		Göreceli önemi	Toplam değer
Net kar marjı Büyüme oranı	>enflasyon	Enflasyon civarı	<enflasyon	%40	⇒	3	x	0,286	0,858
Net satışlar Büyüme oranı	>enflasyon	Enflasyon civarı	<enflasyon	%10	⇒	2	x	0,143	0,286
Öz sermaye Büyüme oranı	>enflasyon	Enflasyon civarı	<enflasyon	%7	⇒	1	x	0,571	0,571
Büyüme oranlarının genel toplamı									<u>1,715</u>
*referans değerler belirlenirken enflasyon oranı dikkate alınarak belirlenmiştir.									

Tablo 43’de büyüme oranlarında şirkete ait veriler; enflasyon oranına göre değerlendirilmiştir. Buna göre enflasyon oranından daha yüksek bir büyüme oranı söz konusuysa (%10’dan yüksek) iyi, enflasyon oranı civarında ise (%9-10 civarı) orta, gerçekleşen enflasyondan daha düşük oranda bir büyüme varsa (%9’dan aşağı) kötü olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 44: Finansal Analiz Alt Başlıklarının Birleştirilmesi

	Sonuç değer		Göreceli önem		Genel sonuç
Likidite oranı	1,920	x	0,415	≅	0,797
Mali oran	1,972	x	0,257	≅	0,507
Faaliyet oranı	2,083	x	0,153	≅	0,318
Karlılık oranı	2,746	x	0,088	≅	0,241
Büyüme oranı	1,715	x	0,088	≅	0,151
Finansal analiz alt başlıklarının genel değerlendirmesi					<u>2,014</u>

Tüm finansal analizden alınan puanın bir arada görülebilmesi amacıyla aşağıdaki tabloda finansal analiz alt başlıkları birleştirilmiştir. Finansal analizin genel

değerlendirmesi elde edilen sonuçların, göreceli önemleri ile çarpılması sonucu; 2,014 olarak bulunmuştur (tablo 44).

2.5.2. Finansal Olmayan Analiz

Tablo 45: Firma Analizi

firmanın	iyi(3)*	orta (2)	Kötü(1)		İşletmeye ait sonuç		Göreceli önemi	Toplam değer
Sektör pazar payı	yüksek	Orta	Düşük	⇒	3	x	0,472	1,416
Marka tanınırlığı	yüksek	Orta	Düşük	⇒	3	x	0,150	0,450
Ürün çeşitliliği	%25 altı tek ürün	%25-50 altı tek ürün	%50 üstü tek ürün	⇒	3	x	0,274	0,822
Taahhüt güvenirliği	yüksek	normal	Yok	⇒	3	x	0,104	0,312
Firma oranlarının genel toplamı								<u>3</u>

Finansal olmayan analiz alt başlıkları ve değerlendirme kriterleri belirlenirken Ufuk Çolpan'ın "Kredi Derecelendirme ve Finansal Piyasalar Üzerindeki Etkileri" tezindeki kredi derecelendirme tablosundan (tablo 9) faydalanılmıştır.

AB şirketi; Wyse Technology tarafından, Merkezi Avrupa Ülkeleri arasında 2005-2006 döneminde en fazla büyüme gösteren distribütör olarak seçilmiştir. Ayrıca Bilişim 500'de, bilişim sektörünün ilk 500'ünün seçildiği bir alanda söz konusu şirket e-ticaret alanında birinci seçilmiştir. 4 500 üzerinde bayisi, 260 çalışanı 5 000 civarında müşterisi vardır. Bu sebeple ve %40 büyüme oranına sahip olduğundan; sektör pazar payı ve marka tanınırlığına yüksek puan verilmiştir.

250'den fazla ürünü vardır. Ürünlerinin büyük çoğunluğu 7 farklı (IBM, Sun Microsystems, Oki, Hewlett Packard, Philips, Sony, Microsoft) ve tanınmış firmaların ürünlerinden oluşmaktadır. Bu sebeple ürün çeşitliliğine yüksek puan verilmiştir. Yine haklarında çıkan diğer yazılardan ve aldıkları ödüllerden dolayı taahhüt güvenirliğine de yüksek puan verilmiştir (tablo 45).

Tablo 46: Sektör Analizi

sektörün	iyi(3)*	Orta (2)	Kötü(1)		İşletmeye ait sonuç		Göreceli önemi	Toplam değer
Rekabet durumu	T e k e l , düşük rekabet	Normal rekabet	Rekabet yoğun	⇒	2	x	0,067	0,134
Ekonomideki yeri	öncelikli	olağan	Geri planda	⇒	3	x	0,063	0,189
B ü y ü m e h ı z ı	Yüksek	durgun	düşük	⇒	3	x	0,208	0,624
Krizden etkilenmesi	Çok az etkileniyor	Normal etkileniyor	Yoğun rekabet	⇒	2	x	0,220	0,440
Büyüme potansiyeli	Büyümeye açık	büyüyor	Doymuş geriliyor	⇒	3	x	0,441	1,323
Sektör oranlarının genel toplamı								<u>2,71</u>

Sektör değerlendirmesi yapılırken, sektörle ilgili incelenen eserlerden ve internet adreslerinden yararlanarak yorum yapılmıştır. Sektörde tekeli olmadığı gibi, kıyasıya bir rekabet olmadığından rekabet durumuna 2 notu verilmiş, ekonomideki yeri, öncelikli sektörler arasında bulunduğundan 3 notu verilmiştir. Büyüme hızı yüksek olduğundan, (özellikle telekomünikasyon ve televizyon ihracatı alanında büyüme daha yüksektir) yine 3 notu verilmiştir.

Yine yararlanılan eserler de sektörün kriz dönemlerinde, krizden az etkilenen sektörler arasında bulunduğu; ancak yine de etkilendiği belirtildiği için; sektörün krizden etkilenmesine 2 notu verilmiş, henüz gelişmeye açık bir sektör durumunda olması nedeniyle de büyüme potansiyeline 3 notu verilmiştir (tablo 46).

Tablo 47: Finansal Olmayan Analiz Alt Başlıklarının Birleştirilmesi

	Sonuç değer	Göreceli önem	Genel sonuç
Sektör değerlendirmesi	2,71	x 0,333	≅ 0,902
Firma değerlendirmesi	3	x 0,667	≅ 2,001
Finansal olmayan analiz oranlarının genel toplamı			<u>2,903</u>

Finansal olmayan analiz kısmının, ayrıca görülebilmesi için alt başlıklar tablo 47’de bir araya getirilmiştir.

2.6. Genel Değerlendirme

Tablo 48: Genel Değerlendirme

	Sonuç değer	Göreceli önem	Genel sonuç
Finansal analiz	2,014	x 0,900 $\cong$	1,813
Finansal olmayan analiz	2,903	x 0,100 $\cong$	0,290
Genel Toplam			<u>2,103</u>

Tablo 48’de finansal ve finansal olmayan analiz sonuçları, göreceli önemlilikleri ile çarpılmış ve derecelendirmeye ait genel değer 2,103 olarak bulunmuştur. Derecelendirme notu tablosunda 2,103; BB (orta üst) olarak gözükmektedir.

Bu not firmanın borç ödeme gücünün normalin üstünde olduğu anlamına gelmektedir. Firma eğer bankadan kredi almak isterse, kolaylıkla borç bulabilir. Bununla birlikte az da olsa riski bulunmaktadır. Yine aynı şekilde sermaye piyasasındaki menkul kıymetlerine yatırımcı bulmakta çok zorlanmayacaktır.

Firmanın bankadan borçlanmak istemesi durumunda hem firmanın kredi maliyeti, durumu iyi olduğu için düşük olacak, hem de bankanın firma hakkında bilgi toplama yükümlülüğü azaldığı için bankanın kredi verme maliyeti düşecektir. Ancak derecelendirmeden düşük not alan firmalar için, firma maliyetinin düşük olacağını söylemek pek doğru değildir.

Bankalar derecelendirilmemiş kurumları %100 risk ağırlığına tabi tutacakları için; derecelendirmede %100 risk ağırlığının altında çıkabilecek kuruluşların derecelendirme yaptırmadıklarında; kredi maliyetinin firma için banka tarafından artırılmayacağı yönünde bir görüş de bulunmaktadır. Ancak banka %150 riskli bir firmayı, sermaye yükümlülüğünde risk ağırlığını %100 gösterdiği için; firmaya yüksek maliyetle borç vermeyecektir demek, doğru gözükmemektedir. Kredi

maliyeti hesaplamasında sadece risk ağırlığı göz önüne alınmamaktadır. Bu sebeple çok fazla bir fark olmamakla birlikte rating notu düşük olan firmaların, kredi maliyetinin diğer firmalara göre yüksek olacağını söyleyebiliriz.

Bankalar tarafından bu fark fazla hissettirilmese de, iyi not ve kötü not alan firmalar arasındaki en büyük fark; en çok menkul kıymet satışlarına yansıtacağı tahmin edilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Basel II kriterleri kapsamında derecelendirme sisteminin krediler üzerindeki etkileri incelenmiştir. İleriki yıllarda bankalar tarafından uygulanacak olan Basel II kriterleri ile bankaların risk yönetim anlayışları değişecektir.

Basel II bankanın olası riskler karşısında elinde bulundurması gereken sermaye düzeyini belirleyen kriterlerin bütünüdür. Basel I'deki eksikleri gidermek amacıyla, eleştiriler dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ancak Basel II henüz uygulamaya girmeden Basel I'den daha iyi bir anlaşma olduğu halde bir çok yönden eleştirileri üzerine çekmiştir. Örneğin; Basel II'nin sermaye yeterliliğine gerektiğinden daha fazla önem verdiği ve KOBİ'lere verilen kredilerin maliyetini çok fazla etkileyeceği, yapılan eleştirilerden bazılarıdır. Yine derecelendirme şirketlerinin dünya ekonomisinde, önlenemez ve denetlenemez bir yükselişe geçmesi; bu şirketlere olan güvenin sarsılmasına rağmen şirketlere olan ilginin değişmemesi tedirgin olunan noktalar arasındadır. Çünkü, denetim şirketleri piyasalar üzerinde ülkelerin yapabilecekleri etkilerden daha fazlasını yapabilmektedirler. Aynı zamanda bu şirketlerin faaliyetlerini denetleyen bir kuruluş bulunmamaktadır.

Standart yöntem derecelendirme şirketlerini ön plana almaktadır. Ancak çoğu bankanın standart yöntemle yetinmeyip kendi içsel derecelendirme sistemleri oluşturmaları beklenmektedir.

Bir banka kendi içsel derecelendirme sistemini oluşturmak istediğinde Basel II bankaya uyması gereken kesin bir sistem resmi çizmemiş, bankaları seçeceği yöntem ve uygulamalarında serbest bırakmıştır. Ancak bankanın denetim otoritesine içsel derecelendirme uygulayabilecek yapıya sahip olduğu ve oluşturduğu sistemin içsel derecelendirme için yeterli olduğunu kanıtlaması gerekmektedir. İçsel derecelendirme sisteminde bankalara getirilen bu serbestlikten, uygulamasının bankadan bankaya farklılık gösterebilmesinden, konunun belirsiz ve banka derecelendirmesi ile birlikte başka bir tez konusu oluşturabilecek kadar geniş olmasından dolayı tezde, standart yöntemin getirdiği derecelendirme şirketleri ve sistemleri üzerinde daha çok durulmuştur.

Gelişmiş ülkelerde bulunan bankalar zaten ileri ölçüm yaklaşımlarını kullanmaktadırlar. Gelişmeyen ülkelerde bankaların standart yöntemi daha çok benimsemesi beklenmektedir. Gelişmekte olan ülkeler içinse, “standart yöntem mi, kendi içsel derecelendirme sistemi uygulamalarının mı” daha doğru olacağı tartışılmaktadır.

Ülkemiz açısından bankaların içsel derecelendirme sistemlerini uygulamaları beklenmektedir. Çünkü içsel derecelendirme sistemini uygulamak, denetim otoritesinin iznine ve bankanın yeterli olmasına bağlı olduğundan, aynı zamanda bankaların yapılarının güçlü olduğu anlamına da geldiğinden bu banka için aynı zamanda bir tanıtım unsuru da olacaktır.

Basel II’ye yönelik yapılan eleştirilere rağmen daha güçlü bir sermaye yapısı için bankalara daha iyi bir sistem sunduğu bir gerçektir. Bankaların kredi verirken sadece maliyetini göz önünde tutmamaları ancak maliyeti de dikkate almalarından dolayı, kredi maliyetlerinin çok fazla etkilenmeyeceği tahmin edilmektedir. Fakat menkul kıymet ihraç eden bir işletmenin güçlülük durumunu birebir yansıtan derece notları, yatırımcıların eğilimlerini bire bir etkileyecektir. Bazı yatırımcılar riski sevse de genelde piyasada çok fazla riskli yatırımlara talebin fazla olmaması beklenmektedir. Bu sebeple notları iyi olan firmalarda; yatırımcılar tarafından duyulan ilgi sebebiyle menkul kıymet yoluyla borç edinmelerinin daha ucuz finansman bulmaları sonucunu doğuracağı beklenmektedir.

Ayrıca Basel II uygulaması ile ilgili olası sonuçlardan birisi güçlü firmaların sermaye piyasasında faaliyetlerinde derece notlarını daha çok kullanmaya başlamasının borsaya olan ilgiyi artıracığı ve dış piyasanın talebini artıracığı yönündedir. Bu açıdan bakıldığında güçlü firmaların bankadan kredi almak yerine daha çok sermaye piyasasını tercih etmeleri olası sonuçlardan birisidir. Bankalarında bu firmaları kendilerine çekmek için daha düşük faiz oranlarıyla kredi vermesi olası gözükmemektedir. Zayıf not alan firmaların ise düşük maliyetle dış kaynak bulmaları pek mümkün gözükmemekle birlikte mevcut sistemdeki kredi maliyetlerinden çok farklı bir fiyata kredi sağlamaları beklenmemektedir. Fakat bunun için sistemin bir süre uygulanması ve oturması gerekmektedir.

Sonuç olarak, Basel II derecelendirme sisteminin bankaların risk yönetimini güçlendirmesi, KOBİ'ler ve diğer firmalara verilen kredilerin maliyetleri üzerinde etkisinin olacağı, ancak bunun firma notuyla bire bir artışı içermeyeceği, menkul kıymetler yoluyla borç bulmak isteyen firmaları ise fazlasıyla etkilemesi beklenmektedir.

Yine araştırmada konuyla ilgili olarak bir şirket derecelendirmesi örneği kullanılmıştır. Derecelendirmede kullanılan yöntem daha önceden bu konuda kullanılmış olan bazı yöntemlerin birleşimi ve bazı yönlerinin farklı şekilde ele alınmasından oluşmaktadır. Bu yöntemin yeniliklerinden birisi işletmenin finansal ve finansal olmayan analizden aldığı derecelerin ayrı ayrı görülebilmesidir. Yine aynı şekilde finansal ve finansal olmayan analizin altında bulunan tüm başlıklar için de işletmeye ayrı bir derece notu verilmektedir. Bu sayede işletmenin; muhasebe değerini yansıtan finansal analizi ve işletmenin daha çok pazardaki yeri ve geleceği ile ilgilenen finansal olmayan analiz için aldığı derece notlarının, firma hakkında daha detaylı bilgi edinilmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- AK, E. (1996). “Tahvillerde Derecelendirme ve Çimento Sektörü Üzerine Bir Deneme”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı.
- AKDİŞ, M. (2001). Para Teorisi ve Politikası. İstanbul: Beta yayıncılık.
- AKDOĞAN, N. ve TENKER, N. Finansal Tablolar Ve Mali Analiz Teknikleri. Ankara: Gazi Kitapevi.
- ALEXANDER, C. (2002). “Operasyonel Risk: Gelişmiş İstatistiksel Modeller”. Activity, İstanbul, 2002.
- ALİSON, L.B. and DAVID A.(2004) “Bank Rating Methodology. Criteria Report”. Fitch Rating. 25 May 2004.
- ALP, A. (2005). “KOBİ’ler Basel II’yi Öğreniyor”. Ekonomik Forum, Ekim 2005.
- ATEŞ, A. (2003). “Bankalara Üstlenilen Riskler ve Türk Bankacılık Sisteminin Basel Kriterlerine Uyum”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı.
- ATİKER, M. (2005). “Basel I ve Basel II”. Konya Ticaret Odası Etüd Araştırma Servisi. Sayı: 2005-41/08. <http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf> adresinden 15 Şubat 2007 tarihinde alınmıştır.
- BCBS, (Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi) (2004/d). “Basel II’nin Uygulanmasına ilişkin Göz Önünde Tutulması Gereken Hususlar”. Çeviren: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme kurumu Araştırma Dairesi. http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel_uygulama.pdf adresinden 16 Haziran 2006 tarihinde alınmıştır.
- BDDK. (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme kurumu). (2005/a). “10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı”. <http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel.htm> adresinden 15 Mayıs 2006 tarihinde alınmıştır.
- BDDK. (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme kurumu). (2005/b). “Türk Bankacılık Sistemi Basel II 2. Anket Çalışması Sonuçları”. Araştırma Dairesi. 2005. http://www.bddk.org.tr/turce/Basel-II/1264Basel2_2.Anket_Calismasi_SonucLari.pdf adresinden 15 Mart 2007 tarihinde alınmıştır.

- BCBS. (Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi).(1999). “Bankaların Kredi Riskleri Hakkında Kamuoyunu Bilgilendirmesi”. Çeviren: Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu.
www.tbb.org.tr/turkce/basle/kredi_riskleri.doc adresinden 17 Mayıs 2006 tarihinde alınmıştır.
- BCBS. (Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi). (2004/c). “Sermaye Ölçümünün ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) İkinci Yapısal Blok Denetim Otoritesinin İncelemesi”. Çeviri: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
<http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel.htm> adresinden 20 Haziran 2006 tarihinde alınmıştır.
- BCBS. (Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi). (2003). “Yeni Uzlaşının Sınır Ötesi Uygulanmasına İlişkin Üst Düzey Prensipler”. Çeviri: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.
<http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel.htm> adresinden 20 Haziran 2006 tarihinde alınmıştır.
- BCBS. (Basel Committee on Banking Supervision). (2001/a). “Working Paper on The Regulatory Treatment of Operational Risk”. Bank for International Settlements http://www.bis.org/publ/bcbs_wp8.pdf adresinden 08 Aralık 2006 tarihinde alınmıştır
- BCBS. (Basle Committee in Banking Supervision). (2001/b). “The New Capital Accord: An Explanatory Note”. Bank for International Settlements.
<http://www.bis.org/publ/bcbsca01.pdf> adresinden 08 Aralık 2006 tarihinde alınmıştır.
- BCBS. (Basel Committee on Banking Supervision). (2004/a). “International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards”. Bank for International Settlements <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf> adresinden 09 Aralık 2006 tarihinde alınmıştır.
- BCBS. (Basel committee on banking supervision). (2004/b) “İmplementation of Basel II Practical Considerations”. Bank For International Settlements.
<http://www.bis.org/publ/bcbs109.pdf> adresinden 09 Aralık 2006 tarihinde alınmıştır.
- BCBS.(Basel committee on banking supervision). (2006) “History of The Basel Committee and Its Membership”. Bank For International Settlements.
<http://www.bis.org/bcbs/history.pdf> adresinden 09 Aralık 2006 tarihinde alınmıştır.
- BİLGİN, T. (2005). “KOBİ’ler Basel II Hakkında Yeterince Bilgi Sahibi Değil”. Ekonomik Forum Dergisi. Temmuz 2005.

- BODUR, Ç. ve TEKER, S. (2005). “Ticari Firmaların Kredi Derecelendirmesi: İMKB Firmalarına Uygulanması”. İTÜ Dergisi/b. Sosyal Bilimler. Cilt:2, Sayı:1,25-36. Aralık
- BOTAN BERKER, A. “Basel II Risk Yönetimi ve İç Kontrol”. www.dmg.com.tr/tr/download/sunumlar.pdf. (2006, Haziran 15)
- BOZYİĞİT, A. (2002). “Bankacılıkta Risk Derecelendirmesi Analizi ve Bilgi Kullanıcıları Açısından Önemi ve Ortaya Çıkan Eğitim İhtiyacı”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bankacılık Eğitimi Anabilim Dalı.
- ÇALIŞKAN, Ö.V. (2002). “Kredi Derecelendirme Kuruluşları ve Risk Değerlendirme Kriterleri”. Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi. Sayı: 1/2002.
- ÇOLPAN, U. (2001). “Kredi Derecelendirme ve Finansal Piyasalar Üzerindeki Etkileri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı.
- DELOİTTE. “Basel II Gereksinimlerinde Neredeyiz?” .2004. 29 Ocak 2004. <<http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/Basel%20II.pdf>> (2006, Şubat 17)
- DPT. (Devlet Planlama Teşkilatı). (2001). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Elektronik Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu.Yayın No:2559 – ÖİK:575 Ankara: DPT.
- DÖNMEZ, C. (2005). Banka Kredi Derecelendirmeleri: Bir Uygulama. Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- ERÇEL, G. (2000). Türk Ekonomisinin Makroekonomik Özellikleri ve Beklentiler. Prag. Eylül 2000.
- ERKİLETLİOĞLU, A. (2000). “İşletmelerde Karar Verme ve Analitik Hiyerarşi Yöntemiyle Bir Uygulama”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Sayısal Yöntemler Bilim Dalı.
- GEÇER, T. (2004). “Basel II ve Kredi Risk Kaos İçindeki Düzen”. Active Bankacılık ve Finans Dergisi. Yıl: 7, Eylül- Ekim 2004.
- GÜLOĞLU, B. ve ALTUNOĞLU, E. (2002). “Finansal Serbestleşme Politikaları ve Finansal Krizler: Latin Amerika, Meksika, Asya ve Türkiye Krizleri”. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. No: 27, Ekim 2002.
- GÜNDEM, (2005). “Basel II : Yeni Sermaye Yeterliliği Standardı”. Gündem Dergisi, sayı 31.

http://www.tspakb.org.tr/docs/ebirlik/gundem_200503.pdf adresinden 22 Temmuz 2006 tarihinde alınmıştır.

- GÜNER, S. (2005). “Basel Tabanlı Kredi Riski Modellemeleri ve Bir Uygulama”. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Anabilim Dalı.
- GREENING, T., PITMAN, T., KASTHOLM, D. R. and STRINGER T. (2006) Criteria Report. Corporate Rating Methodology. Fitch Rating Corporate Finance. June 13.
- GÖĞEBAKAN M.C. ve ARDA M. (2004). “Kredi Risk Yönetimi Açısından İçsel Derecelendirme Modeli”. Active Bankacılık ve Finans Dergisi. Yıl: 6 Sayı 34. Ocak-Şubat 2004.
- HARMANCI, M. (2002). Sektörel Araştırmalar Bilgisayar Yazılım Sektörü. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Araştırma Müdürlüğü.
- HANÇERLİ, M. ve GÖKGÖNÜL, E. (2005). “Basel II Uygulamalarının KOBİ'lere Etkileri”. Şekerbank. Haziran. Konya. <www.sekerbank.com.tr> (2006, Mart 12)
- İSO (İstanbul Sanayi Odası). Avrupa Birliğine Tam Üyelik Sürecinde İstanbul Sanayi Odası Meslek Komiteleri Sektör Stratejileri Geliştirilmesi Projesi Elektronik ve Telekomünikasyon Sektörü. Yayın no:2001/. İstanbul: Boyut Matbaacılık Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.
- KAAN, A. (1998). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Riskin Yeni Tanımı”. Para Dergisi. 23 Ağustos 1998.
- KANAT, N. (1994). “Elektronik Sektörünün Yapısı ve Gelişme Dinamikleri”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARAER, B. (2002). “Finans Sektöründe Risk Derecelendirmesi (Rating) ve Türkiye Uygulaması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe Finansman Bilim Dalı.
- KILIÇ, M. B. (1989). Derecelendirme İşlemi ve ABD’de Tahvil Derecelendirme Süreci, SPK, Ankara 1989.
- KÜÇÜKÖZMEN,Ç., MAZIBAŞ M. ve YÜKSEL A. (2004). “Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı (Basel-II) “-Aralık 2004
<http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Impact-Studies.pdf> adresinden 11 Eylül 2006 tarihinde alınmıştır

- MAZIBAŞ, M. (2005/a). “Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme”. BDDK Araştırma Raporları 2005/1. http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/MM_ThreePillar_of_oprisk.pdf adresinden 20 Haziran 2006 tarihinde alınmıştır.
- MAZIBAŞ, M. (2005/b). “Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Risk Verilerine İlişkin Bir Değerlendirme”. BDDK Araştırma Raporları 2005/2. http://www.bddk.org.tr/turce/basel/basel/MM_Opriskdata.pdf adresinden 15 Ocak 2007 tarihinde alınmıştır.
- MERİÇ, İ. (1980). Türk Ticaret Banka İşletmelerinde İşletme Risk ve Ekonomik Karlılık. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- MUMYAKMAZ, K. (1998). “Rating’in (Derecelendirme) Finans Sektörü Bakımından Yeri ve Önemi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilimdalı, İktisat Politikası Bilimdalı.
- ÖZÇAM, M. 2004. Basel II Uzlaşısı. spk araştırma kurulu raporu.31/08/2004 http://www.spk.gov.tr/yayinlar/ArastirmaRaporlari/2004_MustafaOzcam_4.pdf adresinden 15 Mart 2007 tarihinde alınmıştır.
- ÖZDEMİR, S. M. (2002) Bir İşletmede Analitik Hiyerarşi Süreci Kullanılarak Performans Değerleme Sistemi Tasarımı. http://www.mmo.org.tr/endustrimuhendisligi/2002_2/makaleperformans.htm adresinden 15 Mart 2007 tarihinde alınmıştır.
- ÖZDİNÇ, Ö. (1994). “Tahvillerde Derecelendirme”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilimdalı.
- ÖZMEN, T. (1996) Tahvil Derecelendirmesi. (Bond Rating). SPK, Yayın no 54b.
- ÖZİNCE, E. (2005). “Finansal İstikrar, Basel II ve Bankalar Açısından Etkileri”. Bankacılar Dergisi. Haziran, sayı: 53.
- ROBERTS, E. (2004). “The New Capital Adequacy Framework – Basel II”. Bank for International Settlements. [http://wbln0018.worldbank.org/html/FinancialSectorWeb.nsf/\(attachmentweb\)/D-Roberts-CapitalSession/\\$FILE/D+-+Roberts+-+Capital+Session.pdf](http://wbln0018.worldbank.org/html/FinancialSectorWeb.nsf/(attachmentweb)/D-Roberts-CapitalSession/$FILE/D+-+Roberts+-+Capital+Session.pdf) adresinden 02 Ocak 2007 tarihinde alınmıştır.
- RYAN, K. (2002). “İstenen Sermaye Düzeyi İle Risk Yönetiminin Uyumu”. Activity, İstanbul.
- SAATY, L. T. (1980), The Analytic Hierarchy Process, McGraw-Hill Comp., USA.

- SAKINÇ, İ. (2002). “Derecelendirme (Rating) Kuruluşlarının Çalışma ve Uygulama Esasları ile Bankacılık Sektöründe Test edilmesi”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Finansman Bilim Dalı.
- SALTIK, A.G. (1996). “İşletmelerde Risk Derecelendirmesi ve Türkiye’de Uygulaması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- SARIKAYA, H.S. (2005). “Şirketler Açısından Risk Yönetimi ve Kapsamı- I”. Dergiden Mevzuat Takip Sistemi. Sayı:133. 15 Eylül-1 Ekim. 2005. Denet Yayıncılık, İzmir.
- SEZGİN, C. (2006). “Basel II Risk Yönetimi ve İç Denetim”. <www.dmg.com.tr/tr/download/sunumlar.pdf> (2006, Mart 05).
- SEKRETER, S.; AKYÜZ, G., İPEKÇİ ÇETİN E.(2004) “Şirketlerin Derecelendirilmesine İlişkin Bir Model Önerisi: Gıda Sektörüne Yönelik Bir Uygulama”. Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, <http://www.akdeniz.edu.tr/iibf/yeni/genel/dergi/Sayi08/11Sekreter.pdf> internet adresinden 05 Ocak 2007 tarihinde alınmıştır.
- SİNGH A.J. and SCHMIDGALL. (2002). “Analysis of Financial Ratios Commonly Used by US Lodging Financial Executives”. Journal of Leisure Property, cilt:2, no:3
- SUNALI. H. ve USMAN E. (1999). “Rating: Türkiye’deki Yasal Düzenleme”. Active Bankacılık ve Finans Dergisi. Aralık 98-Ocak 99, yıl:1, sayı:4.
- SPK, Sermaye piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşların İlişkin Esaslar Tebliği Gerekçesi. Seri: VIII No: 40 <www.spk.gov.tr/teblig/files/SeriVIII_No40_Gerekce.pdf> (2006, Aralık 12)
- TAYLAN, T. (2000). T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi Türkiye Elektrik ve Elektronik Sanayinin İhracat İmkanları. Ankara: İgeme.
- TBB, (Türkiye Bankalar Birliği). (2004). Bankaların risk yönetimi çalışmaları hakkında değerlendirme. <http://www.tbb.org.tr/turkce/basle/Riskanket.pdf> adresinden 12 Aralık 2006 tarihinde alınmıştır.
- TCMB (T.C. Maliye Bakanlığı).(2005). Kredi derecelendirme Kuruluşlarının Şirketler Üzerindeki Etkileri, Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının Ülkeler Üzerindeki Etkileri, Kredi Derecelendirme Kuruluşlarının Hukuki Statülerine İlişkin Tartışmalar. Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı. 15 Mart 2005. Rapor no:2.

http://portal1.sgb.gov.tr/calismalar/diger_raporlar/KredidereceR.pdf adresinden 23 Haziran 2006 tarihinde alınmıştır.

TEKER, S., BOLGÜN K. ve AKÇAY, M., (2004). Banka Sermaye Yeterliliği, Basel II Standartlarının Bir Türk Bankasına Uygulanması. TBB. Eylül,. 52-53. <http://www.riskactive.com/Publishing/Articles.aspx> adresinden 23 Haziran 2006 tarihinde alınmıştır

TÜKEL, A. (2001). “Derecelendirme Yöntemi ile Risk Analizi ve Otomotiv Sektörüne Uyarlanması”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Ana Bilim Dalı.

TÜSİAD. (Türk Sanayicileri Ve İş Adamları Derneği). (1997). Rekabet Stratejileri ve En İyi Uygulamalar Türk Elektronik Sektörü. Yayın no. TÜSİAD-T/97-12/223. Ajans Medya Reklamcılık A.Ş.

TMMOB. (Türkiye Makine Mühendisleri Odası). (1991). Sanayi Kongresi. Elektronik Sanayi Sektör Raporu. Yayın No:194/4. Ankara: Erk Yayıncılık.

TUNCER, E.(2006). “Basel II, Sadece Yeni Bir Sermaye Yeterlilik Oranı Hesaplama Yöntemi Değildir”. Active Bankacılık ve Finans Dergisi. yıl:8, sayı:47, Mart-Nisan 2006 .

ÜNLÜ, N.B. (2004) Bankacılıkta Modern Kredi Risk Yönetimi. 2004. <http://www.ba.metu.edu.tr/~manclub/yayinlar/glokal/para_bank/parabanka.html> (2006, Şubat 17)

YAYLA, M. ve TÜRKER K.Y. (2005). “Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci”. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Araştırma Dairesi Çalışma Raporları. 2005/3. http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/calismaraporu_2005_3.pdf adresinden 11 Eylül 2006 tarihinde alınmıştır.

YÜKSEL, Ş. (1997). “Raiting Kuruluşları ve Türkiye”. Dış Ticaret Dergisi. Sayı:4. yıl:2, Ocak. Ankara: Dış Ticaret Müsteşarlığı Matbaası.

YÜKSEL, A. (2005). Basel II KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri”. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Araştırma Dairesi Araştırma Raporları 2005-4. http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/Basel_II_SME.pdf adresinden 17 Şubat 2006 tarihinde alınmıştır.

YÜRÜKOĞLU, L. (1990). “Modern Bankacılıkta Pazarlama ve Kredi Süreci Organizasyonu”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Organizasyonu Bilim Dalı.

ZOOK, M. (2005). The Geography Of The İnternet İndustry. United Kingdom: Blackwell Publishing.

İNTERNET ADRESLERİ

http://www.eso-es_net-Kurumsal.htm

<http://www.foreigntrade.gov.tr/ead/ekonomi/sayi14/elektrik.htm>

[\(www.elegans.com.tr/haberdetay.asp?varLang=T&HaberCode=239-14k](http://www.elegans.com.tr/haberdetay.asp?varLang=T&HaberCode=239-14k)

www.tuik.gov.tr

<http://www.tesid.org.tr/menu.htm>

http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi/02020501/9802

http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/30052005_sunum.pdf

www.fitchibca.com

www2.standardandpoors.com/

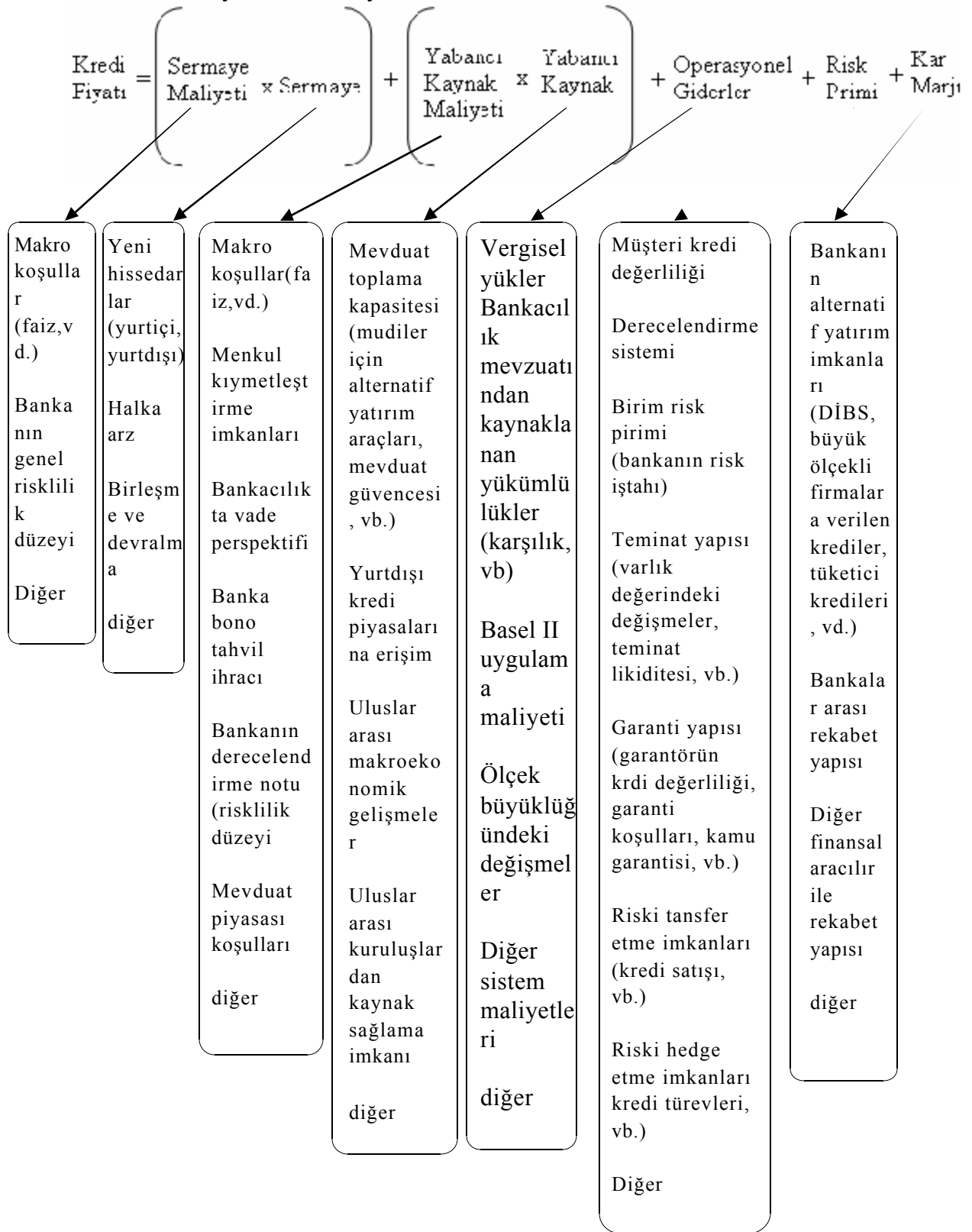
<http://www.jcr.co.jp/english/>

Ek 1: Basel II'ye Geçişte Ülkelerin Yol Haritası

Ülke / bölge	Temel Uygulama Tarihi	Kredi Riski	Operasyonel Riskler
Kuzey Amerika/ Avrupa			
Amerika Birleşik Devletleri	01/01/09	İleri IDD	Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları
Kanada	01/01/08	Tüm alternatifler	Tüm alternatifler
Avrupa Birliği	01/01/07	Standart + Temel IDD	Temel + Standart
	01/01/08	İleri IDD	Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları
İsviçre	01/01/07	Standart + Temel IDD	Temel + Standart
	01/01/08	İleri IDD	Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları
Asya-Pasifik			
Avustralya	01/01/08	Tüm Alternatifler	Tüm Alternatifler
Yeni Zelanda	01/01/08	Tüm Alternatifler	Tüm Alternatifler
Japonya	2007 Mart Sonu 2008 Mart Sonu	Standart + Temel IDD İleri IDD	Temel + Standart Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları
Çin	Tarih belirtilmemiş		
Hindistan	31/03/07	Standart	Temel
Pakistan	01/01/08 01/01/10	Standart Temel- IDD+İleri IDD	
Hong Kong	2006 Sonu 2007 Sonu	Standart+Temel IDD İleri IDD	Temel+Standart
Güney Kore	2007 Sonu	Tüm Alternatifler	Tüm Alternatifler
Taiwan	01/01/07 01/01/08	Standart+Temel IDD İleri IDD	Temel+Standart
Singapur	2006 Sonu 2007 Sonu	Standart+Temel IDD İleri IDD	Temel + Standart Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları
Malezya	2008 2010	Standart Temel IDD	Temel+Standart
Tayland	2008 Sonu 2009 Sonu	Standart+Temel IDD İleri IDD	Temel + Standart Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları
Endonezya	2008	Standart	Temel+Standart
Filipinler	01/01/07 01/01/10	Standart Temel IDD + İleri IDD	Temel + Standart Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları
Latin Amerika			
Brezilya	2006 veya 2007 2007 sonu 2008 2009-2010 2010-2011	Tüm Alternatifler	Tüm Alternatifler
Mexico	01/01/07	Standart	Temel+Standart
Chile	01/01/06	Standart	Temel+Standart
Uzak Doğu, Afrika, Orta Asya, Avrupa (Avrupa Birliği dışı)			
Bahrain	2008	Tüm Alternatifler	Tüm Alternatifler
İsrail	2010	Tüm Alternatifler	Tüm Alternatifler
Güney Afrika	01/01/08	Tüm Alternatifler	Tüm Alternatifler
Kazakistan	Tarih belirtilmemiş		
Türkiye	01/01/08	Standart	Temel +Standart
Rusya	Tarih belirtilmemiş		

Kaynak: Botan Berker, A. Basel II Risk Yönetimi ve İç Kontrol.
www.dmg.com.tr/tr/download/sunumlar.pdf.
 (15, Haziran, 2006)

Ek 2: Kredi Fiyatını Belirleyen Faktörler

Kaynak: YÜKSEL, A. (2005). Basel II KOBİ kredilerine Muhtemel Etkileri. Bankacılık

Düzenleme Ve Denetleme Kurumu Araştırma Dairesi Araştırma raporları 2005-4. s: 33

Ek 3: Farklı ölçüm yöntemlerine göre dikkate alınan teminat türleri.

	BSY	SY	Temel İDY	Gelişmiş İDY
Basit Yöntem	▪ Nakit, mevduat sertifikası, vb. ▪ Altın ▪ Hükümetlerce (ve Merkez Bankalarınca) veya benzer şekilde Değerlendirilen Kamu Kurumlarınca ihraç edilen ve 4 ve üzeri derecelendirme notuna sahip borçlanmayı temsil eden menkul kıymetler ▪ Temel bir endekse dahil hisse senetleri ▪ Belli şartları taşıyan yatırım fonları	▪ Nakit, mevduat sertifikası, vb. ▪ Altın ▪ Borçlanmayı temsil eden menkul kıymetler ○ İyi derece almış ○ Derecelendirilmemiş (belli şartlar dahilinde) ▪ Temel bir endekse dahil hisse senetleri ▪ Belli şartları taşıyan yatırım fonları		
Kapsamlı yöntem		▪ Basit yöntemde kabul edilen teminatlar ▪ Endekse dahil olmayan borsaya kote olmuş hisse senetleri ▪ Endekse dahil olmayan borsaya kote olmuş hisse senetlerini içeren yatırım fonları	▪ Basit yöntemde kabul edilen teminatlar ▪ Endekse dahil olmayan borsaya kote olmuş hisse senetleri ▪ Endekse dahil olmayan borsaya kote olmuş hisse senetlerini içeren yatırım fonları ▪ Ticari amaçlı gayrimenkul ▪ İkamet amaçlı gayri menkul ▪ Alacaklar ▪ Diğer fiziksel teminatlar	
Banka tahminlerine dayanan THK oranlarının kullanılması				▪ Bu kısımda dikkate alınabilecek teminatlara ilişkin herhangi bir sınırlama yoktur

Kaynak: BCBS. (2004/a). International Convergence of Capital Measurement and Capital Standarts. Bank for International Settlements

Ek 4 : AB şirketi bilançosu

AB BİLGİSAYAR SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
31 MART 2006 TARİHLİ BİLANÇOSU

(Tutarlar, Yeni Türk Lirası ("YTL") olarak ifade edilmiştir.)

	31 Mart 2006
VARLIKLAR	
Cari/Dönen Varlıklar	162.171.000
Hazır değerler	9.597.000
Menkul kıymetler (net)	-
Ticari alacaklar (net)	94.827.000
Finansal kiralama alacakları (net)	-
İlişkili taraflardan alacaklar (net)	-
Diğer alacaklar (net)	5.000
Canlı varlıklar (net)	-
Stoklar (net)	54.278.000
Devam eden inşaat sözleşmelerinden alacaklar (net)	-
Ertelenen vergi varlıkları	-
Diğer cari/dönen varlıklar	3.464.000
Cari Olmayan/Duran Varlıklar	2.926.000
Ticari alacaklar (net)	40.000
Finansal kiralama alacakları (net)	-
İlişkili taraflardan alacaklar (net)	-
Diğer alacaklar (net)	-
Finansal varlıklar (net)	-
Pozitif/negatif şerefiye (net)	-
Yatırım amaçlı gayrimenkuller (net)	-
Maddi varlıklar (net)	863.000
Maddi olmayan varlıklar (net)	793.000
Ertelenen vergi varlıkları	1.230.000
Diğer cari olmayan/duran varlıklar	-
Toplam Varlıklar	165.097.000

Ek 4 : AB şirketi bilançosu

AB BİLGİSAYAR SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
31 MART 2006 TARİHLİ BİLANÇOSU
(Tutarlar, Yeni Türk Lirası ("YTL") olarak ifade edilmiştir.)

31 Mart 2006	
YÜKÜMLÜLÜKLER	
Kısa Vadeli Yükümlülükler	112.470.000
Finansal borçlar (net)	12.468.000
Uzun vadeli finansal borçların kısa vadeli kısımları (net)	-
Finansal kiralama işlemlerinden borçlar (net)	-
Diğer finansal yükümlülükler (net)	-
Ticari borçlar (net)	87.524.000
İlişkili taraflara borçlar (net)	198.000
Alınan avanslar	2.503.000
Devam eden inşaat sözleşmeleri hakediş bedelleri (net)	-
Borç karşılıkları	7.892.000
Ertelenen vergi yükümlülüğü	
Diğer yükümlülükler (net)	1.885.000
Uzun Vadeli Yükümlülükler	4.578.000
Finansal borçlar (net)	-
Finansal kiralama işlemlerinden borçlar (net)	-
Diğer finansal yükümlülükler (net)	-
Ticari borçlar (net)	-
İlişkili taraflara borçlar (net)	-
Alınan avanslar	-
Borç karşılıkları	4.578.000
Ertelenen vergi yükümlülüğü	-
Diğer yükümlülükler (net)	-
Ana Ortaklık Dışı Paylar	-
Özsermaye	48.047.000
Sermaye	27.200.000
Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi	-
Sermaye Yedekleri	370.000
Hisse senetleri ihraç primleri	126.000
Hisse senedi iptal karları	-
Yeniden değerlendirme fonu	-
Finansal varlıklar değer artış fonu	-
Özsermaye çevrim farkları	244.000
Kar Yedekleri	80.000
Yasal yedekler	-
Statü yedekleri	-
Olağanüstü yedekler	-
Özel yedekler	-
Sermayeye eklenecek iştirak hisseleri ve gayrimenkul satış kazançları	-
Yabancı para çevrim farkları	80.000
Net Dönem Karı	3.128.000
Geçmiş Yıllar Karları	17.267.000
Toplam Özsermaye ve Yükümlülükler	165.097.000

Ek 5 : AB şirketi gelir tablosu

AB BİLGİSAYAR SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
31 MART 2006 TARİHLİ GELİR TABLOSU

(Tutarlar, Yeni Türk Lirası ("YTL") olarak ifade edilmiştir.)

	1 Ocak – 31 Mart 2006
Esas Faaliyet Gelirleri	
Satış gelirleri (net)	234.588.000
Satışların maliyeti (-)	(221.567.000)
Hizmet gelirleri (net)	-
Esas faaliyetlerden diğer gelirler	196.000
Brüt Esas Faaliyet Karı	13.217.000
Faaliyet giderleri (-)	(7.378.000)
Net Esas Faaliyet Karı	5.839.000
Diğer faaliyetlerden gelir ve karlar	115.000
Diğer faaliyetlerden gider ve zararlar (-)	(268.000)
Finansman giderleri (net) (-)	(1.163.000)
Faaliyet Karı	4.523.000
Net parasal pozisyon kar/zararı	-
Ana Ortaklık Dışı Kar/Zarar	-
Vergi Öncesi Kar	4.523.000
Vergiler	(1.395.000)
Net Dönem Karı	3.128.000

Ek 6: Basel II Yol Haritası

TARİH	YAPISAL BLOK-1			YAPISAL BLOK-2	YAPISAL BLOK-3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		

GENEL	1. Her bir banka için bir koordinatör (asgari seksiyon müdür veya üstü) tayin edilecektir. Yönlendirme komitesi üyesi bankalar için koordinatör, ilgili bankanın Komitedeki en üst yetkilisi olacaktır. 2. Yol Haritasında yer alan hususların bankalara prensip olarak konsolide bazda uygulanması öngörülmektedir. 3. Yol Haritasında yer alan hususlarda Basel-II hükümleri ile birlikte AB direktifleri de (CAD-3) dikkate alınacaktır. AB direktiflerinin Basel-II hükümlerinden farklılaştığı bir durumda AB direktifleri esas olacaktır. 4. Yol Haritası, dinamik değerlendirme sürecine tabi olup, ileride ortaya çıkabilecek gelişmeler ışığında güncellenebilecek / revize edilebilecektir. 5. Yürütülmekte olan Risk Odaklı Denetim Sistemi Projesine ilişkin hususlar, Bankalar Kanunu Tasarısı yasalaştıktan sonra nihai hali verilerek uygulamaya koyulacaktır. 6. BDDK, Basel-II'deki gelişmelere ilişkin olarak yılda bir defa gelişme raporu yayımlayacaktır. 7. BDDK tarafından uygun görülecek muhtelif bankalar Basel-II'ye geçiş sürecinde görev yapmak üzere BDDK nezdinde birer temsilci atayacaklardır. 8. Basel-II Yönlendirme Komitesi her ay toplanacaktır. 9. BDDK'nın Yol Haritasına ilave olarak BDDK'nın ilgili dairelerinin, TBB'nin ve bankaların da kendilerine ait yol haritaları olacaktır. 10. Hangi risk için hangi modelin kullanılacağına bankaların yönetim kurulları karar verecektir. 11. ileride gelişmiş yöntemleri kullanmayı planlayan bankaların şimdiden veri toplama, sistem ve altyapılarını hazırlamaya başlamaları gerekmektedir. 12. Basel-II'ye ilişkin bir politika metni açıklanacaktır. 13. BDDK nezdinde Basel-II'ye ilişkin bir teknik proje sorumlusu belirlenecektir. 14. Gerekli görülmesi halinde danışmanlık hizmeti alınacaktır. 15. Basıl ile ilişkiler için BDDK nezdinde bir irtibat yetkilisi belirlenecektir. 16. Bankacılık Kanunu Tasarısı'nın yasalaşmasını takiben, BDDK'nın denetim alanına girecek diğer finansal kuruluşlara (faktöring, leasing gibi) ilişkin hususlar daha sonra kamuoyuna açıklanacaktır.				
-------	---	--	--	--	--

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU – ARAŞTIRMA DAİRESİ

Versiyon: 30/05/05

Not: Yol Haritası, dinamik değerlendirme sürecine tabi olup, ileride ortaya çıkabilecek gelişmeler ışığında güncellenebilecek / revize edilebilecektir. Haritada yer alan faaliyetlerin en geç ilgili ay sonuna kadar tamamlanması gerekmektedir.

Kaynak: http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/30052005_sunum.pdf

Ek 6: Basel II Yol Haritası

TARİH	YAPISAL BLOK-1			YAPISAL BLOK-2	YAPISAL BLOK-3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
May.05	Basel-II Proje Komitesi Toplantısı (26 Mayıs 2005) Basel-II Yönlendirme Komitesi Toplantısı Basel-II Koordinasyon Komitesi Toplantısı Yol Haritasının kamuoyuna açıklanması Basel II’nin makroekonomik etkilerine ilişkin raporun açıklanması (31 Mayıs 2005) Taslak uygulama tercihlerinin bankalara görüş için iletilmesi Basel Komitesi tarafından düzenlenmesi planlanan QIS-5’e katılım sağlanıp sağlanmayacağını bankalara sorulması				
Haz.05	BDDK ve bankalar bünyesinde alt çalışma gruplarının tesis edilmesi BDDK birimlerinin Basel-II’ye ilişkin yol haritalarını oluşturması BDDK eğitim programının planlanması Taslak uygulama tercihlerinin bankalara görüş için iletilmesi				
Tem.05	Basel-II’nin KOBİ’lere muhtemel etkilerine ilişkin raporun kamuoyuna açıklanması TBB’nin Basel-II’ye ilişkin yol haritasını oluşturması				

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU – ARAŞTIRMA DAİRESİ

Versiyon: 30/05/05

Not: Yol Haritası, dinamik değerlendirme sürecine tabi olup, ileride ortaya çıkabilecek gelişmeler ışığında güncellenebilecek / revize edilebilecektir. Haritada yer alan faaliyetlerin en geç ilgili ay sonuna kadar tamamlanması gerekmektedir.

Kaynak: http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/30052005_sunum.pdf

Ek 6: Basel II Yol Haritası

TARİH	YAPISAL BLOK-1			YAPISAL BLOK-2	YAPISAL BLOK-3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		

	Derecelendirme kuruluşlarının (S&P, Moodys ve Fitch ile Türkiye’de faaliyet gösteren/göstermeyi planlayan diğer kuruluşar) temsilcileri ile görüşmeler yapılması				
Ağu.05	Basel-II’nin Türkçe tercümesinin yayımlanması				
Eyl.05	Üçer aylık dönemlerde bankalardan talep edilecek ilerleme raporlamalarını içeriğinin bankalara bildirilmesi Basel Komitesi tarafından düzenlenmesi planlanan QIS-5’e katılım sağlanıp sağlanmayacağının belirlenmesi				
Eki.05	Bankalardan Basel-II’ye ilişkin banka içi yol haritalarının talep edilmesi Piyasa riski modellerinin değerlendirilmesine ilişkin düzenlemenin görüşe açılması (Hazır, revize edilecek)				
Kas.05	İç denetime ilişkin alt düzenlemenin (1 Sayılı Tebliğ) yayımlanması (Hazır, revize edilecek) Piyasa riski modellerinin değerlendirilmesine ilişkin düzenlemenin yayımlanması İkinci yerel sayısal etki çalışmasının (QIS-TR2) başlatılması (QIS-5 kapsamında veya yerel olarak gerçekleştirilecektir) Ulusal uygulama tercihlerinin belirlenerek yayımlanması (Standart Yaklaşımlar için) Basel-II’nin muhtemel etkileri hakkında reel sektörü bilgilendirici faaliyetlerin başlatılması Diğer kamu kurumları ile Basel-II stratejilerinin tartışılması				

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU – ARAŞTIRMA DAİRESİ

Versiyon: 30/05/05

Not: Yol Haritası, dinamik değerlendirme sürecine tabi olup, ileride ortaya çıkabilecek gelişmeler ışığında güncellenebilecek / revize edilebilecektir.
Haritada yer alan faaliyetlerin en geç ilgili ay sonuna kadar tamamlanması gerekmektedir.

Kaynak: http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/30052005_sunum.pdf

Ek 6: Basel II Yol Haritası

TARİH	YAPISAL BLOK-1			YAPISAL BLOK-2	YAPISAL BLOK-3
	KREDİ RİSKİ	PIYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
Ara.05	Bankaların mevcut kredi riski yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin hazırlanması ve görüşe açılması Basel II Kapsamında dikkate alınacak derecelendirme kuruluşlarına ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması	Bankaların mevcut piyasa riski yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin hazırlanması ve görüşe açılması	Bankaların mevcut operasyonel risk yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin hazırlanması ve görüşü açılması	Bankaların mevcut faiz oranı ve likidite riski yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin hazırlanması ve görüşe açılması Bankaların içsel Özkaynak değerlendirme sistemlerine ilişkin durum tespiti yapılması ve projelendirme yapılması	Mevcut kamuya açıklama yükümlülüklerinin Basel-II kapsamında değerlendirilmesine ilişkin raporun yayımlanması

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU – ARAŞTIRMA DAİRESİ

Versiyon: 30/05/05

Not: Yol Haritası, dinamik değerlendirme sürecine tabi olup, ileride ortaya çıkabilecek gelişmeler ışığında güncellenebilecek / revize edilebilecektir. Haritada yer alan faaliyetlerin en geç ilgili ay sonuna kadar tamamlanması gerekmektedir.

Kaynak: http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/30052005_sunum.pdf

Ek 6: Basel II Yol Haritası

TARİH	YAPISAL BLOK-1			YAPISAL BLOK-2	YAPISAL BLOK-3
	KREDİ RİSKİ	PIYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
Oca.06	Bankaların mevcut kredi riski yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin bankalar tarafından BDDK'ya iletilmesi	Bankaların mevcut piyasa riski yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin bankalar tarafından BDDK'ya iletilmesi	Bankaların mevcut operasyonel risk yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin bankalar tarafından BDDK'ya iletilmesi	Bankaların mevcut faiz oranı ve likidite riski yönetimi uygulamalarına ilişkin anketin bankalar tarafından BDDK'ya iletilmesi	
				Faiz oranı riskine ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması	
				Likidite riskine ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması	
	Üçer aylık dönemlerde bankalardan talep edilecek ilerleme raporlamalarının gönderilmeye başlanması				
	Düzenlenecek geniş katılımlı sempozyum için hazırlıklara başlanması				
Mar.06	Bankalardan talep edilen ilerleme raporlamalarına ilişkin değerlendirme raporunun yayımlanması				

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU – ARAŞTIRMA DAİRESİ

Versiyon: 30/05/05

Not: Yol Haritası, dinamik değerlendirme sürecine tabi olup, ileride ortaya çıkabilecek gelişmeler ışığında güncellenebilecek / revize edilebilecektir. Haritada yer alan faaliyetlerin en geç ilgili ay sonuna kadar tamamlanması gerekmektedir.

Kaynak: http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/30052005_sunum.pdf

Ek 6: Basel II Yol Haritası

TARİH	YAPISAL BLOK-1			YAPISAL BLOK-2	YAPISAL BLOK-3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
	İçsel derecelendirme yaklaşımını kullanacak bankalara ilişkin kriterlerin belirlenmesi Kredi riskine ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması Kredi riskine ilişkin bankalar arası veri paylaşım esaslarının belirlenmesi Ülkemiz için LGD ve EAD oranlarının ayarlanması (kalibrasyonu) çalışmalarına başlanması	VaR modelleri kullanacak bankalara ilişkin kriterlerin belirlenmesi Piyasa riskine ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması	Gelişmiş Ölçüm yaklaşımını kullanacak bankalara ilişkin kriterlerin belirlenmesi Operasyonel riske ilişkin düzenlemenin Kurum dışı görüşe açılması Operasyonel riske ilişkin bankalar arası veri paylaşım esaslarının belirlenmesi	Faiz oranı riskine ilişkin düzenlemenin yayımlanması Likidite riskine ilişkin düzenlemenin yayımlanması	
May.06	Basel-II'ye ilişkin olarak geniş katılımlı bir sempozyum düzenlenmesi				
Haz.06	Basel-II kapsamında dikkate alınacak derecelendirme kuruluşlarına ilişkin düzenlemenin yayımlanması				

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU – ARAŞTIRMA DAİRESİ

Versiyon: 30/05/05

Not: Yol Haritası, dinamik değerlendirme sürecine tabi olup, ileride ortaya çıkabilecek gelişmeler ışığında güncellenebilecek / revize edilebilecektir. Haritada yer alan faaliyetlerin en geç ilgili ay sonuna kadar tamamlanması gerekmektedir.

Kaynak: http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/30052005_sunum.pdf

Ek 6: Basel II Yol Haritası

TARİH	YAPISAL BLOK-1			YAPISAL BLOK-2	YAPISAL BLOK-3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
Tem.06	Basel-II kapsamında dikkate alınacak derecelendirme kuruluşlarına izin verilme sürecinin başlatılması				
Ağu.06	Kredi riskine ilişkin düzenlemenin yayımlanması	Piyasa riskine ilişkin düzenlemenin yayımlanması	Operasyonel riske ilişkin düzenlemenin yayımlanması		
	Karşılık mevzuatı değişikliklerinin Kurum dışı görüşe açılması				
Eyl.06	Basel-II'nin Kurum dışı görüşe açılması Basel-II kapsamında diğer ülke denetim otoriteleri ile yürütülecek ilişkilere ilişkin alt düzenleme taslağının Kurum dışı görüşe açılması Muhasebe Uygulama Yönetmeliği'nin ilgili kısımlarına ilişkin değişikliklerin Kurum dışı görüşe açılması Bankalardan talep edilen ilerleme raporlamalarına ilişkin değerlendirme raporunun yayımlanması				
Mar.07	Karşılık mevzuatı değişikliklerinin yayımlanması				

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU – ARAŞTIRMA DAİRESİ

Versiyon: 30/05/05

Not: Yol Haritası, dinamik değerlendirme sürecine tabi olup, ileride ortaya çıkabilecek gelişmeler ışığında güncellenebilecek / revize edilebilecektir. Haritada yer alan faaliyetlerin en geç ilgili ay sonuna kadar tamamlanması gerekmektedir.

Kaynak: http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/30052005_sunum.pdf

Ek 6: Basel II Yol Haritası

TARİH	YAPISAL BLOK-1			YAPISAL BLOK-2	YAPISAL BLOK-3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
	Basel-II'nin sermaye yeterliliği düzenlemesi olarak yayımlanması Muhasebe Uygulama Yönetmeliğinin ilgili kısımlarının Basel-II çerçevesinde revize edilerek yayımlanması Basel-II kapsamında diğer ülke denetim otoriteleri ile yürütülecek ilişkilerle ilgili alt düzenlemenin yayımlanması				
Haz.07	Bankalardan talep edilen ilerleme raporlarına ilişkin değerlendirme raporunun yayımlanması Revize edilmiş raporlama setlerinin duyurulması				
Ağu.07	Basel-I yanında Basel-II hesaplamalarının da yapılmaya başlanması (paralel uygulama)				
Eki.07	İçsel derecelendirme yaklaşımlarına ilişkin düzenlemelerin Kurum dışı görüşe açılması (İleri yaklaşımlara ilişkin ulusal uygulama tercihleri dahil)		Gelişmiş Ölçüm yaklaşımlarına ilişkin düzenlemelerin Kurum dışı görüşe açılması		
Oca.08	Basel-II hükümlerinin yürürlüğe girmesi Belirlenecek kriterler dahilinde bazı bankaların, yasal sermaye yükümlülüğü hesaplamasında piyasa riski modeli kullanımının zorunlu hale gelmesi				
Nis.08	İçsel derecelendirme yaklaşımlarına ilişkin düzenlemelerin yayımlanması		Gelişmiş Ölçüm yaklaşımlarına ilişkin düzenlemelerin yayımlanması		

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU – ARAŞTIRMA DAİRESİ

Versiyon: 30/05/05

Not: Yol Haritası, dinamik değerlendirme sürecine tabi olup, ileride ortaya çıkabilecek gelişmeler ışığında güncellenebilecek / revize edilebilecektir. Haritada yer alan faaliyetlerin en geç ilgili ay sonuna kadar tamamlanması gerekmektedir.

Kaynak: http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/30052005_sunum.pdf

Ek 6: Basel II Yol Haritası

TARİH	YAPISAL BLOK-1			YAPISAL BLOK-2	YAPISAL BLOK-3
	KREDİ RİSKİ	PİYASA RİSKİ	OPERASYONEL RİSK		
Oca.09	İçsel derecelendirme yaklaşımlarına izin verilme sürecinin başlatılması		Gelişmiş Ölçüm yaklaşımlarına izin verilme sürecinin başlatılması		

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU – ARAŞTIRMA DAİRESİ

Versiyon: 30/05/05

Not: Yol Haritası, dinamik değerlendirme sürecine tabi olup, ileride ortaya çıkabilecek gelişmeler ışığında güncellenebilecek / revize edilebilecektir. Haritada yer alan faaliyetlerin en geç ilgili ay sonuna kadar tamamlanması gerekmektedir.

Kaynak: http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/30052005_sunum.pdf